

Markus

«Markus bayan qilgan hux hawar» ••••
Qomüldürgüqi Yəhyaning təlim berixi

Mat. 3:1-12; Luqa 3:1-9, 15-17; Yh. 1:19-28

¹ Hudaning oqli Əysa Məsihning hux həwirining baxlinixi: □

² Yəxaya pəyqəmbərnin yazmisida hatiriləngəndək: —

«Mana, aldingda əlqimni əwətimən.

U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu. □ ■

³ Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini!

U: «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar,

Uning üqün qioqir yollirini tüptüz qilinglar!» —

dəydu». □ ■

□ **1:1 «Əysa Məsihning hux həwiri»** — əzi elip kəlgən, əzi toqruluk hux həwərdur. **«hux həwirining baxlinixi»** — Markus Əysa Məsih toqruluk bu hux həwərnin əzi Huda aləmni yaratqinidək yengi bir baxlinix kəldi, dəp kərsətməkqi boluxi mumkin («Yar.» 1:1). □ **1:2 «Mana, aldingda əlqimni əwətimən. U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu»** — səzligüqi Huda Əzi, əlwəttə. Muxu səzlər awwal «Mis.» 23:20 həm «Mal.» 3:1də kərünidu. ■ **1:2** Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mat. 11:10; Luqa 7:27. □ **1:3 «Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini! U: «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, Uning üqün qioqir yollirini tüptüz qilinglar!»** — «Yəx.» 40:3. ■ **1:3** Yəx. 40:3; Mat. 3:3; Luqa 3:4; Yh. 1:23.

⁴ Kixilərnı qəmüldürüx elip barıdıoıan Yəhya *pəyoıəmbər* qəl-bayawanda pəyda bolup, gunahlaroıa kəqürüm elip kelıdıoıan, towa kılıxni bildürıdıoıan *suıa* «qəmüldürüx»ni jakarlaxka baxlıdı. □ ■

⁵ Pütün Yəhıdıyə əlkısidıkılər wə pütkül Yerusalem xəhıridıkılər unıng aldıoıa qıkıp, gunahlırını ıkrar kılıxi bilən unıng tərıpidın İordan dəryasıda qəmüldürüldı. ■

⁶ Yəhya bolsa tęgə yungıdın kılınoıan kiyım kiygən, belıgə kən tasma baqlıoıanıdı; yeməklikı qekətkə bilən yawa hərə həsılı ıdı. ■

⁷ U mundaq dəp jakarlayttı:

— Məndın kudrətlik bolıoıan bırı məndın keyın kelıdu. Mən hətta engıxıp kəxlırıning boııkuqını yexıxkımı layıq əməsmən! ■

⁸ Mən silərnı suııla qəmüldürımən, lekin u silərnı Mukəddəs Rohka qəmüldürıdı. ■

Məsihning qəmüldürülüxi wə sinilixi *Mat. 3:13-17; Luıa 3:21-22*

□ **1:4** «Yəhya qəl-bayawanda pəyda bolup...» — ərəbqə «Yəhya» degən isim ıbranıy tilıda wə grek tilıda uıraydıoıan «Yuıanna» degən isimdur; mənisı, «Pərwərdıgarning meıır-xəpkıtı»dur. «**gunahlaroıa kəqərüm elip kelıdıoıan, towa kılıxni bildürıdıoıan «qəmüldürüx»**» — «qəmüldürüx» bolsa, suıa qəmüldürüxni kərsıtıdu. Baxkıqə eytkanda, «yaman yollırınglardın yenıp, towa kılınglar! Towa kıloıanlıkınglarnı bildürüx üqün suıa qəmüldürüxni qobul kılınglar. Xundaq kıloıanda, Huda silərnı kəqürüm kılıdu!» — Degəndək. ■ **1:4** Mat. 3:1; Luıa 3:3; Yı. 3:23. ■ **1:5** Mat. 3:5; Luıa 3:7. ■ **1:6** 2Pad. 1:8; Law. 11:22; Mat. 3:4. ■ **1:7** Mat. 3:11; Luıa 3:16; Yı. 1:27. ■ **1:8** Yəx. 44:3; Yo. 2:28,29; Mat. 3:11; Ros. 1:5; 2:4; 11:15,16; 19:4.

⁹ Xu künlərdə xundak boldiki, Əysa Galiliyə ölkisinin Nasarət xəhəridin kelip, Yəhya tərpidin İordan dəryasida qəməldürüldi.

¹⁰ U sudin qıqkandila, asmanlarning yerilip, Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatқанlikini kərđi. □ ■

¹¹ Xuning bilən asmanlardin: «Sən Mening sөyümlük Oqlum, Mən səndin toluk hursənmən!» degən bir awaz anglandi.■

¹² Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardi. □ ■

¹³ U qəldə kırık kün turup, Xəytan tərpidin sinilip turatti. U xu yərdə yawayi haywanlar bilən billə idi; xu künlərdə pərixtilər uning hizmitini kildi.□

□ **1:10 «Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatқанlikini kərđi»** — «Roh» Hudaning Rohi, Muqəddəs Rohni kərsitidu. **«kəptər kıyapitidə»** — yaki «pahtək kıyapitidə». Grek tilida bu qux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknımu kərsitidu.

■ **1:10** Mat. 3:16; Luqa 3:21; Yh. 1:32. ■ **1:11** Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ **1:12 «Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardi»** — «Roh» — Hudaning Rohi, Muqəddəs Rohni kərsitidu. **«...Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa süyləp qıqardi»** — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoqa ittirip qıqardi» deyilidu. ■ **1:12** Mat. 4:1; Luqa 4:1. □ **1:13 «U qəldə kırık kün turup, Xəytan tərpidin sinilip turatti»** —

bu ayətkə qarışanda, u qəl-bayawanda kırık kün turışanda, Xəytanning sinaklıri tohtımay dawamlaxturuloşanıdı. «Matta» wə «Luqa»da hatiriləngən sinaklar bu kırık künning ahırıda kəlgən bolup, sinaklar əwjiğə qıqқанanıdı.

*Əysaning tət belikqini qaqirixi**Mat. 4:12-22; Luqa 4:14-15; 5:1-11*

14-15 Əmdi Yəhya solanoqandin keyin, Əysa Galiliyə əlkisigə berip: «Waqit-saiti toxti, Hudaning padixahlığı yekinlaxti! Towa qilinglar, hux həwərgə ixininglar!» dəp Hudaning padixahlığının hux həwirini jakarlaxqa baxlidi. □ ■

16 *Xu künlərdə* u Galiliyə dengizi boyida ketiwetip, Simon bilən inisi Andriyasni kərđi. Ular belikqi bolup, dengizoqa tor taxlawatatti. □ ■

17 Əysa ularoqa:

— Mening kəynimdin menginglar, mən siləрни adəm tutquqi belikqi qilimən! — dedi. □ ■

18 Ular xuan torlirini taxlap, uningoqa əgixip mangdi. ■

19 U xu yərdin bir'az ətüp Zəbədiyning oqlı Yakupni inisi Yuhanna bilən kərđi. Bu ikkisi kemidə turup torlirini onxawatatti. ■

20 U xuan ularnimu qaqirdi. Ular atisi Zəbədiyni mədikaqlar bilən billə kemidə qaldurup, əzliri uning bilən mangdi.

□ **1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri»** — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ **1:14-15** Mat. 4:12; Luqa 4:14; Yh. 4:43. □ **1:16 «Ular belikqi bolup, dengizoqa tor taxlawatatti»** — muxu hil tor adəttə kemining kəynidin tartilatti. ■ **1:16** Mat. 4:18. □ **1:17 «mən siləрни adəm tutquqi belikqi qilimən!»** — «adəmni tutquqi» muxu yərdə «tutux» ziyan yətküzüx yaki ulardın paydilinix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ **1:17** Yər. 16:16; Əz. 47:10. ■ **1:18** Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luqa 5:11; 18:28. ■ **1:19** Mat. 4:21.

Əysaning jin qaplashkan adəmni azad qilixi
Luka 4:31-37

21 Ular KəpərNaħum xəhriyə kirdi. Xabat küni u udul sinagogqa kirip, təlim berixkə baxlidi.

□ ■

22 Halayik uning təlimigə həyranuħəs boluxti. Qünki uning təlimliri Təwrat ustazliriningkigə ohximaytti, bəlki tolimu nopuzluk idi.■

23 Sinagogta napak roħ qaplashkan bir adəm bar idi. U:□ ■

24 — I Nasarətlik Əysa, biz bilən karing bolmisun! Sən bizni yoħatkili kədingmu? Mən sening kimlikingni bilimən, sən Hudaning Muqəddəs boluquçisisən! — dəp towlaytti.

25 Ləkin Əysa *jinə* tənbiħ berip: — Aqzingni yum, bu adəmdin qik! — dedi.

26 Napak roħ həliki adəmning tenini tartixturup, qattik warkiriəiniqə uningdin qikiq kətti.

27 Halayik həmmisi buningdin intayin həyran bolup, əzara əuloqula qilixip:

— Bu qandaq ix? Yengi bir təliməu! Qünki u həkuk bilən hətta napak roħlarəimu buyruk qilalaydikən, ularmu uning səzigə boysunidikən, — deyixti.

28 Buningdin uning xəhriti xu həman pütən Galiliyə əlkisining ətrapioə pur kətti.

□ **1:21** «U udul sinagogqa kirip, təlim berixkə baxlidi» — «sinagog»lar — Yəhudiylarning ibabət qilixka yiqilidioəan jayliri. «Təbirlər»ni kəring. ■ **1:21** Mat. 4:13; Luka 4:31.

■ **1:22** Mat. 7:28; Luka 4:32. □ **1:23** «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundaq ibarə jinlarning əyni napakliqini təkitleydu. ■ **1:23** Luka 4:33.

*Əysaning Simonning öyidə bimarlarını
səqaytixi*

Mat. 8:14-17; Luqa 4:38-41

²⁹ Ular sinagogdin qikipla, Yaqub wə Yuhanna bilən Simon wə Andriyasning öyigə bardı. ■

³⁰ Əmma Simonning keynanisi kizitma iqidə yetip qaloqanidi. Ular dərhal uning əhwalini *Əysaşa* eytti.

³¹ U ayalning kexioqa berip, qolidin tutup, yөлəp ərə turquzdi. Uning kizitmisi dərhal yandı wə u ularni kütüxkə kirixti.

³² Kəqkurun kün patkanda, kixilər barlıq aotriqlarni wə jin qaplaşkanlarni uning aldioqa elip kelixti. □ ■

³³ Pütün xəhərdikilər ixik aldioqa toplaxkanidi.

³⁴ Xuning bilən u hər türlük kesəllərgə giriptar boləqan nuroqun kixilərnə səqaytti wə nuroqun jinlarni kixilərdin həydiwətti. Lekin u jinlarning gəp kilixkə yol koymidi, qünki ular uning kim ikənlikini bilixətti.

Dua kilix, təlim berix

Luqa 4:42-44

³⁵ Ətisi ətigən tang tehi atmastinla, u ornidin turup, *xəhərdin* qikiplə, hilwət bir jayoqa berip dua-tilawət kildi. ■

■ **1:29** Mat. 8:14; Luqa 4:38. □ **1:32** «**Kəqkurun kün patkanda, kixilər barlıq aotriqlarni wə jin qaplaşkanlarni uning aldioqa elip kelixti**» — xu küni «xabat küni» (dəm elix küni) bolup, həlkə bimarlarını Əysaning aldioqa kətürüp apirix üçün kəqkurunəşiqə kütkenidi. İbraniylarəqa nisbətən «yengi bir kün» kəqkurunə baxlinidu. ■ **1:32** Mat. 8:16; Luqa 4:40.

■ **1:35** Mat. 14:23; Luqa 4:42.

36 Simon bilən uning həmrahliri uni izdəp çiqti.

37 Uni tapqanda:

— Həmmə adəm seni izdixiwatidu! — deyixti.

38 U ularəqə:

— Baxqa yərlərgə, ətraptiki yezilarəqimu səz-kalamni jakarlixim üqün barayli. Qünki mən dəl muxu ix üqün kelixim, — dedi. □ ■

39 Xundak kılıp, u pütkül Galiliyə ölkisini aylinip, sinagoglirida səz-kalamni jakarlaytti həmdə jinlarni kixilərdin həydiwetətti.

Əysaning mahaw kesəlni saqaytixi

Mat. 8:1-4; Luqa 5:12-16

40 Mahaw kesili bar bir kixi uning aldiəqə kelip yelinip, tizlinip turup:

— Əgər halisingiz, meni kesilimdin pak kılalaysiz! — dəp ətündi. □ ■

41 Əysa iqi aəriəqə qolını sozup uningəqə təgküzüp turup:

— Halaymən, pak kılinoqin! — dewidi,

42 xu səz bilənla mahaw kesili dərhal bimardin ketip, u pak kılındi.

43 U uningəqə:

— Həzir bu ixni həqkingə eytma, bəlki udul berip *məs'ul* kaşinoqə əzüngni kərsitip, kaşinlarda guwahlıq bolux üqün, Musa

□ **1:38** «**Qünki mən dəl muxu ix üqün kelixim**» — grek tilida «qünki mən dəl muxu ix üqün çikixim». ■ **1:38** Yəx. 61:1; Luqa 4:18;43. □ **1:40** «**mahaw kesili bar bir kixi**» — «mahaw kesili» bir hil qorğunqluk terə kesili bolup, Yəhudiylar bu hil kesəlgə gırıptar boləanlarni napak dəp qarap ularəqə kət'iy yekınlaxmaytti. ■ **1:40** Mat. 8:2; Luqa 5:12.

bu kesəldin paklanoqanlaroqa əmr kiloqan *qurbanliqlarni sunoqin*, — dəp uni kattik agahlandurup yoloqa saldi. □ ■

⁴⁵ Birəq u adəm qikip, bu ixni kəp yərlərdə jar selip, kəng yeyiwətti. Xuning bilən Əysa heqkandəq xəhərgə oquq-axkara kirəlməy, bəlki xəhərlər sirtidiki hilwət jaylarda turuxqa məjbur boldi; halayiq hər tərəptin uning yenioqa toplixatti.

2

Əysaning paləq adəmni sakaytixi

Mat. 9:1-8; Luqa 5:17-26

¹ Birnəqqə kündin keyin u qaytidin Kəpərnahumoqa kirdi. U öydikən, degən həwər tarkiliwidi, ■

² xunqə kəp adəm u yərgə yioqildiki, hətta ixik aldidimu put dəssigüdək yər qalmioqanidi. U ularoqa səz-kalam yətküzüwatatti.

□ **1:43** «**Musa bu kesəldin paklanoqanlaroqa əmr kiloqan qurbanliqlarni sunoqin**» — Musa pəyoqəmbər Təwrat qanunida xundəq əmrni kərsətkən: — Bir mahaw kesili sakaytiloqan bolsa, u muqəddəs ibadəthaniqoqa berip, özining sakaytiloqanlikini kahinoqa kərsitip, andin mahaw kesilidin sakayoqanlar kilixqa tegixlik qurbanliqlarni sunuxi kerək idi. Xühisizki, Musa pəyoqəmbərdin baxlap Məsih Əysa kəlgüqə, bu murasim heq ötküzülüp bakqan əməs idi. «Law.» 14-babni kəring. ■ **1:43** Law. 13:2; 14:1. ■ **2:1** Mat. 9:1; Luqa 5:17.

³ Mana xu əsnada, birnəqqə adəm uning aldioğa bir paləqni elip kəldi; uni ulardin tėti kətürüp əkəlgənidi. ■

⁴ Adəmning köplükidin uningğa yeqinlixalmay, ular uning üstidin əgzini texip, təxük aqқandin keyin paləqni zəmbil bilən *Əysaning aldioğa* qüxürdi. □

⁵ Əmdi Əysa ularning ixənqini kərüp paləqkə: — Balam, gunahlıring kəqürüm kılindi, — dedi.

⁶ Lekin u yərdə olturoğan bəzi Təwrat ustazlıri kənglidə gumanıy soallarni qoyup:

⁷ «Bu adəm nemə üqün mundaq dəydu? U kupurluq kiliwatidioqu! Hudadin baxқа kimmu gunahlarıni kəqürüm kılalisun?» deyixti. ■

⁸ Əysa xuan rohida ularning kəngülliridə xundaq gumanıy soallarni qoyuwatқanlıqini bilip yetip, ularğa mundaq dedi:

— Silər kəngüldə nemixқа xundaq soallarni qoyisilər?

⁹ Muxu paləqkə: «Gunahlıring kəqürüm kılindi!» deyix asanmu, yaki «Ornungdin tur, zəmbil-kərpəngni yioixturup mang!» deyix asanmu?

¹⁰ Əmma hazır silərning Insan'ooqlining yər yüzidə gunahlarıni kəqürüm kılix hokukioğa igə ikənlikini bilixinglar üqün, — U paləq kesəlgə:

¹¹ — Sanga eytayki, ornungdin tur, zəmbil-kərpəngni yioixturup öyünggə kayt! — dedi.

¹² U dərhal ornidin dəs turup, zəmbil-kərpisini

■ **2:3** Mat. 9:1; Luқа 5:18. □ **2:4** «uning üstidin əgzini texip, təxük aqқandin keyin...» — awwal əgzining kaхixlırini elixi kerək idi. ■ **2:7** Zəb. 32:5; 51:2-4; Yəx. 43:25.

yioʻxturdi wə həmməylənning kəz aldida *eydin* qikip kətti. Həmməylən kattik həyran kəlip Hudani uluqʻlixip:

— Muxundak ixni əzəldin kərüp bakmioʻqaniduk, — deyixti.

Əysaning Lawiyni muhlislikka qaqirixi — «gunahkarlar» bilan həmdastihan olturuxi

Mat. 9:9-13; Luqa 5:27-32

¹³ U yənə dengiz boyioʻqə karap mangdi. Kixilər topi uning ətrapioʻqə olixiwaldi. U ularoʻqə təlim bərđi.■

¹⁴ U yoldin ətüp ketiwatkənda, baj alidioʻqan orunda olturoʻqan Alfayning oqʻli Lawiyni kərüp, uningoʻqə:

— Manga əgəxkin, — dedi. U ornidin turup, uningoʻqə əgəxti.□

¹⁵ Wə xundak boldiki, u *Lawiyning* əyidə dastihanda olturoʻqanda, nuroʻqun bajgirlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhlisliri bilan həmdastihan boldi. Bundak kixilər heli kəp idi,

■ 2:13 Mat. 9:9; Luqa 5:27. □ 2:14 «baj alidioʻqan orunda olturoʻqan Alfayning oqʻli Lawiy...» — «Lawiy»ning baxka ismi «Matta» idi.

ularmu uningoa əgəxkənidi. □

¹⁶ Əmdi Təwrat ustazliri wə Pərisiylər uning gunahkarlar wə bajgırlar bilən bir dastihanda olturoqanlığını kərüp, muhlisliroqa:

— U nemixka bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-ıqıp olturidu?! — deyixti. □

¹⁷ Buni angliqan Əysa ularoa:

— Saqlam adəm əməs, bəlki bimarlar tewipka mohtajdur. Mən həkkaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qakıroqili kəldim, — dedi. □ ■

Yengi konidin əwzəldur

Mat. 9:14-17; Luka 5:33-39

□ **2:15 «dastihanda olturoqanda»** — grek tilida «dastihanda yatqanda» bilən ipadilidı. Xu qaqlarda kixilər dastihan selinoqan xirə ətrapida yanpaxlap yatqan halda oqızalinixatti. **«nuroqun bajgırlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhlisli bilən həmdastihan boldi»** — «bajgırlar» İsrailning zeminini ixoql kılqan rimliklar üqün öz həlkidin baj yiqip beridoqan wə xu səwəbtin nəprətkə uqriqan Yəhudiylar. **«gunahkarlar»** — Təwrat-injil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Lekin muxu ayəttiki «gunahkarlar» degən sız, həli qong Pərisiylər wə Təwrat ustazliri tərıpidin alahidə «gunahkarlar» dəp ataloqan bajgırlar, pahixə ayallar, hətta sawatsız kixilər qatarliklarni kəzdə tutidu.

□ **2:16 «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər...»** — «Pərisiylər» qattik tələplik bir diniy məzhəptikilər idi. Ular toqruluq «Təbirlər»ni kərüng. □ **2:17 «həkkaniylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qakıroqili kəldim»** — muxu muhim sızidə «gunahkarlar» degini, əzlırining gunahkar ikənlikini tonup yətkənlərnı kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmmə adəm gunahkardur. «Həkkaniylar» Pərisiylərdək əzini həkkaniy dəp hesabliqanlarnı kərsitidu. Xunga Məsih xundak kixilərnı qakıralmaytti. ■ **2:17** Mat. 9:13; 21:31; Luka 5:32; 19:10; 1Tim. 1:15.

18 Əmdi Yəhyaning muhlisliri bilən Pərisiylər roza tutuwatatti. Bəzilər uning aldioqa kelip:

— Nemixka Yəhyaning muhlisliri wə Pərisiylərnin muhlisliri roza tutidu, lekin sening muhlisliring tutmaydu? — dəp soraxti.■

19 Əysa jawabən mundaq dedi:

— Toyi boluwatқан yigit tehi toyda həmdastihan olturoqan qaqda, mehmanliri roza tutup oltursa qandaq bolidu!? Toyi boluwatқан yigit toyda bolsila, ular heqkandaq roza tutalmaydu. □ ■

20 Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu kündə roza tutidu.□

21 Heqkim kona kəngləkkə yengi rəhttin yamak salmaydu. Undaq kilsa, yengi yamak *kirixip*, kona kiyimni tartixturup yirtiwetidu. Nətijidə, yirtik tehimu yoqinap ketidu. □

22 Heqkim yengi xarabni kona tulumlaroqa қақилмайду. Əgər undaq kilsa, xarabning *eqixi bilən* tulumlar yerilip ketidu-də, xarabmu təkülöp ketidu həm tulumlarmu kardin qıqıdu. Xuning üqün yengi xarab yengi tulumlaroqa қақилınıxi kerək.■

Insan'ooqli «Xabat künining Igisi»dur ••••

■ **2:18** Mat. 9:14; Luqa 5:33. □ **2:19** «*toy* mehmanliri» — grek tilida «mərıkə zalining pərzəntliri» degən ibarə bilən ipadilınıdu. ■ **2:19** Yəx. 62:5; 2Kor. 11:2. □ **2:20** «*yigit mehmanlardin elip ketilidu*» — bu səzlər Əysaning əlümi əzigə əgəxkənlərgə qayoqu-həsərət elip kelidıoqanlıqını kərsitidıoqan bexarət. □ **2:21** «*Heqkim kona kəngləkkə yengi rəhttin yamak salmaydu*» — yengi rəht kirixip ketidu, əlwəttə. ■ **2:22** Mat. 9:17.

*23-ayattiki izahatni kerung**Mat. 12:1-8; Luqa 6:1-5*

23 Bir xabat küni xundak boldiki, u buqdayliqlardin ötüp ketiwatatti. Uning muhlisliri yolda mengiwatqanda baxaqlarni üzükə baxlidi. □ ■

24 Pərisiylər uningqa:

— Kara, ular nemixka xabat küni *Təwratta* qəkləngən ixni qilidu? — deyixti. □ ■

25 U ularqa:

— *Padixah* Dawutning əzi wə həmrahliri həjətmən bolqanda, yəni aq qaloqanda nemə qiloqanliqini *mukəddəs yazmilardin* oqumioqanmusilər? □ ■

26 — Demək, Abiyatar bax kaqin bolqan

□ **2:23 «Bir xabat küni xundak boldiki, ...»** — «xabat küni» (dəm elix küni) toqruluk «Təbirlər»ni kerung. Bu xənbə küni, Təwrat kalendari boyiqə həptining yəttinqi küni bolup, Musa pəyoəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə Israildiki hər bir insan wə mal-qarwilarmu xu küni hər qandaq ix-hizmət qilmay, dəm elixi kerək idi. ■ **2:23** Qan. 23:24; Mat. 12:1; Luqa 6:1. □ **2:24 «Təwratta qəkləngən ix»** — Təwrat qanunida qəkləngən, deməqci. Təwrat qanuni boyiqə dəm elix küni «haman tepix» «hizmət» dəp qarilip, qanunoqa hilaplik ix dəp hesablinixi kerək idi, əlwəttə. Pərisiylər muhlislarning danlarni yeyix üqün aqlixini «haman təkənlik» dəp qarioqan. Əmdi baxaqlarni üzüp yeyix ziraətlərgə oroqak selix bilən ohxaxmu yaki ohxax əməsmu, buningoqa oqurmənlər Məsihning jawabini oqup əzi birnemə desun! «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə muxu ix toqruluk izahatlimizni kerung. ■ **2:24** Mis. 20:10. □ **2:25 «Dawutning... aq qaloqanda nemə qiloqanliqini mukəddəs yazmilardin oqumioqanmusilər?»** — «oqumioqanmusilər?» degən səz Pərisiylərnin daim rəqiblidirin soraydioqan soal xəkli idi. ■ **2:25** 1Sam. 21:6.

waktda, u Hudaning öyigə kirip, Hudaşa ataloşan, Təwratta pəkət kaşinlarning yeyixig-ila bolidişan nanlarni sorap yegən, xundaqla həmrəşlirişimu bərgən? — dedi. □ ■

²⁷ U ularşa yənə:

— Insan xabat küni üqün əməs, xabat küni insan üqün yaritildi.

²⁸ Xuning üqün, Insan'ooli xabat küningmu Işidur, — dedi. □ ■

3

Qoli qurup kətkən bimarning saşaytilixi

Mat. 12:9-14; Luşa 6:6-11

¹ U yənə sinagogşa kirdi. Xu yərdə bir qoli yigiləp kətkən bir adəm bar idi. ■

□ **2:26 «Abiyatar bax kaşin boluşan waktda»** — «1Sam.» 21:1-7 boyiqə, Abiyatar rəşmiy bax kaşin bolmişan. Lekin Injil dəwriddiki əşwaloşa ohxax, ikki adəm baxşa-baxşa yərdə bolsa ikkisi xu rolda boluxi mumkin (Məşih yər yüzidə hizmət qiluşan məzgildə Qayafa isimlik həm Annas isimlik ikki adəm ohxax bir waktda «bax kaşin» idi). **«Dawut** Hudaning öyigə kirip, Hudaşa ataloşan, Təwratta pəkət kaşinlarning yeyixigila bolidişan nanlarni sorap yegən, xundaqla həmrəşlirişimu bərgən?» — bu wəşə «1Sam.» 21:1-7də hatiriləngən. ■ **2:26** Law. 24:9. □ **2:28 «Insan'ooli»** — Məşihning ezini kərsitidu. Bu ibarə toşrulux «Təbirlər»ni kəşing. ■ **2:28** Mat. 12:8; Luşa 6:5. ■ **3:1** Mat. 12:9; Luşa 6:6.

² *Pərisiylər* Əysaning üstidin ərz qılayli dəp xabat künidə kesəl saqaytidioqan-saqaytmaydioqanlığını paylap yürətti.□

³ Əysa qoli yigiləp kətkən adəmgə:

— Ornungdin turup, otturioqə qıqkın! — dedi.

⁴ Andin, sinagogdikalərdin:

— Təwrat qanunioqə uyoqun boləqini xabat künü yahxilik qilixmu, yaki yamanlik qilixmu? Janni qutkuzuxmu yaki həlak qilixmu? — dəp soridi. Ləkin ular zuwan sürüxmidi.

⁵ U oqəzəp bilən ətrəpioqə nəzər selip ularoqə kəz yügürtüp, ularning tax yürəklikidin qayoqurdi. Andin u kesəlgə:

— Qolungni uzat, — dedi. U qolini uzitiwidi, qoli əsligə kəltürüldi.□ ■

⁶ Əmdi *Pərisiylər* dərhal sirtka qıqip, uni qandəq yokitix toqrisida Hərod *padixahning*

□ **3:2 «*Pərisiylər* Əysaning üstidin ərz qılayli dəp xabat künidə kesəl saqaytidioqan-saqaytmaydioqanlığını paylap yürətti»** — ularning qılmaqci boləqan ərzi bolsa «U xabat künidə kesəlni saqaytsa, «ixligən» yaki «hizmət qiloqan»oqə barawər bolidu, xunga (ularning qüxinixiqə) «Təwrat qanunioqə hiləplik qiloqan» bolidu. □ **3:5 «*qoli əsligə kəltürüldi*»** — kəltürüldi» degən peilning «məjhul xəkli» bizgə bu ixni Huda Əzi qiloqan, degənni ukturidu. Əmdi ular bu məjizini «xabat künidə yaratqanliqi» üqün zadi kimni əyibliməkci? ■ **3:5** 1Pad. 13:6.

tərəpdarliri bilən məslihət qılıxka baxlidi. □ ■

Dengiz boyidiki top-top adəmlər

⁷⁻⁸ Andin Əysa muhlisliri bilən billə u yərdin ayrilip dengiz boyioqa kətti; Galiliyə əlkisidin qong bir top adəmlər uningə əgixip bardi; xundakla uning qiloqan əməllirini anglioqan haman, pütün Yəhudiyyə əlkisidin, Yerusalem xəhiridin, İdumiya əlkisidin, İordan dəryasining qarxi tərəpidin, Tur wə Zidon xəhərlirining ətrapidiki jaylardin zor bir top adəmlərmu uning yenioqa kelixti. □ ■

⁹ U adəmlərnin köplikidin əzini kistap qoymisun dəp muhlislirioqa kiqik bir kemining uningə yekin turuxini tapilidi.

¹⁰ Qünki u nuroqun bimarlarni saqaytkini tūpəylidin hərqandak waba-kesəlliklərgə girip-tar boləqanlarning həmmisi uningə *qolumni* bir təgküzüwalsam dəp kistixip kelixkənidi.

¹¹ Napak roqlar *qaplixiwaloqanlar* qaqaanla uni kərsə, uning aldioqa yikilip: «Sən Hudaning Oqlisən!» dəp warkirixatti.

□ **3:6 «Hərod padixahning tərəpdarliri»** — Hərod padixah wə uning tərəpdarliri toqruluk «Təbirlər»ni kəring. Ləkin bizgə əng həyran qalarliki bəlkim xuki, Rəbbimiz təlim berixkə baxlioqanda, bir-birigə kuxəndə boləqan ««Hərod tərəpdarliri» wə Pərisiyələr həmkarlixip, Əysani yokitixka məslihətlixidu («Mat.» 22:16nimu kəring). Mana qarangoqulukka təwə boləqan kixilər haman birinqi bolup nur bilən dūxmənlixidu («Yuh.» 1:5, 3:19). ■ **3:6** Mat. 12:14; Yh. 10:39; 11:53.

□ **3:7-8 «İdumiya əlkisi»** — «İdumiya» Təwratta «Edom» deyilidu. ■ **3:7-8** Mat. 4:25; Luqa 6:17.

12 Lekin u *napak rohlaroğa* özining kim ikənlikini axkarilimasliqqa kattiq tənbiḥ berip agahlandıratti.

Ḑysaning on ikki rosulni tallixi

Mat. 10:1-4; Luğa 6:12-16

13 U taolqa qikip, ʔzi halioğan kixiləрни yenioğa qakirdi; ular uning yenioğa kelixti. ■

14 U ulardin on ikkisini ʔzi bilən billə boluxqa, söz-kalamni jakarlaxqa,

15 kesəlləрни saḳaytix wə jinlarni həydəx hōḳuḳioğa igə boluxqa tallap bekitti. □

16 U *bekitkən on ikki kixi*: Simon (u uningōğa Petrus dəp isim ḳoyōğan),

17 Zəbədiyning oqli Yakup wə uning inisi Yuhanna, (u ularni «Binni-Rəgaz», yəni «Güldürmama oqulliri» dəpmu atioğan), □

18 Andriyas, Filip, Bartolomay, Matta, Tomas, Alfayning oqli Yakup, Taday, millətpərwər dəp

■ 3:13 Mat. 10:1; Mar. 6:7; Luğa 6:13; 9:1. □ 3:15

«U ulardin on ikkisini ʔzi bilən billə boluxqa... jinlarni həydəx hōḳuḳioğa igə boluxqa tallap bekitti» — (14-15-ayət) bəzi kona ḳəḳürmilərdə 14-15-ayəttə «U ulardin on ikkisini «rosullar» dəp atap, ʔzi bilən billə boluxqa, söz-kalamni jakarlaxqa wə jinlarni həydəx hōḳuḳioğa igə boluxqa tallap bekitti» deyilidu.

□ 3:17 «Zəbədiyning oqli Yakup wə uning inisi...» — yaki «Zəbədiyning oqli Yakup wə uning akisi...». «u ularni «Binni-Rəgaz», yəni «Güldürmama oqulliri» dəpmu atioğan» — muxu yərdə biz bu isimni ibranij tilidiki aḳangi boyiqə aldūḳ. «Rəgaz» ibranij tilida adəttə «ḳəzəp, ḳəhr»ni bildüridu. Ḳarioḳanda ular ikkilisi əslidə intayin terikkək idi! Grek tilida tələppuz «Boanərgəs» dəp oḳulidu.

ataloqan Simon □

19 wə uningqə satkunluk qiloqan Yəhuda Ixkariyotlardin ibarət.

Əysa Xəytandin küqlüktur

Mat. 12:22-32; Luqa 11:14-23; 12:10

20 U öygə kaytip kəlgəndin keyin, u yərgə yənə xunqə nuroqun adəmlər toplandiki, ularning hətta oqizalanoqudəkmü waqti qıqmidi. ■

21 Əysaning ailisidikilər buni anglap, uni tutup kelixkə berixti. Qünki ular uni «Əqlini yokitiptu» degənidi.

22 Yerusalemdin qüxkən Təwrat ustazliri bolsa: «Uningda Bəəlzibub bar», wə «U pəkət jinlarning əmirigə tayinip jinlarni koqliwetidikən», deyixətti. □ ■

23 Xuning üqün u Təwrat ustazlirini yenioqə qakirip, ularqə təmsillərnü ixlitip mundaq dedi: — Xəytan Xəytanni kandaqmu koqlisun? ■

24 Əgər padixahlik öz iqidin bəlünüp əzara sokuxkan bolsa xu padixahlik put tirəp turalmaydu;

25 xuningdək əgər bir ailə öz iqidin bəlünüp əzara sokuxsa xu ailə put tirəp turalmaydu.

□ **3:18** «**millətpərwər dəp ataloqan Simon**» — yaki «Kanaanlik Simon». Yəhudiy «millətpərwərliri» yaki «millətqiliri» wətinini Rim imperiyəsidin azad kiliş üqün zorawanlik yoli bilən kürəş qiloquqilar idi. ■ **3:20** Mar. 6:31.

□ **3:22** «**uningda bəəlzibub bar**» — «bəəlzibub» yaki «bəəlzibul» bolsa jinlarning əmiri boləqan Xəytanning baxka bir ismidur. ■ **3:22** Mat. 9:34; 12:24; Luqa 11:15; Yh. 8:48.

■ **3:23** Mat. 12:25.

26 Əgər Xəytan öz-özige qarxi qikip bөлün­sə, u put tirəp turalmay, yoqalmay qal­maydu.

27 Heqkim küqtünggür birsi­ning öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal baqliyalisa andin öyini bulang-talang qilalaydu. □ ■

28 Xuni silərgə bərhək eytip qoyayki, insan baliliri ötküzgən türlü­k gunah­lirining həmmisini, xundakla ular qiləjan kupurluqlirining həmmisini kəqürü­xkə bolidu. □ ■

29 Birak kimdikim Mukəddəs Rohqa kupurluq qilsa, əbədil'əbədgiqə heq kəqürülməydu, bəlki mənggülük bir gunahning həkümi astida turidu. □ ■

30 Əysaning bu səzi ularning «uningəja napak roh qaplixiptu» degini üqün eytiləjanidi.

Əysaning anisi wə iniliri
Mat. 12:46-50; Luqa 8:19-21

□ 3:27 «Heqkim küqtünggür birsi­ning öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal baqliyalisa andin öyini bulang-talang qilalaydu» — bu təmsildiki «küqtünggür adəm» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. Uning öyini bulang-talang qiləjuqi Əysadin baxqa heqkim bolmaydu. ■ 3:27 Mat. 12:29; Kol. 2:15.

□ 3:28 «ular qiləjan kupurluqlirining həmmisi...» — grek tilida «ular kupurluq bilən qiləjan kupurluqlirining həmmisi» degən səz bilən ipadilini­du. Bu ibarə ularning kupurluqliri bəlkim intayin eəir boluxi mumkin degənni bildüridu. ■ 3:28 1Sam. 2:25; Mat. 12:31; Luqa 12:10; 1Yuha. 5:16. □ 3:29 «Mukəddəs Rohqa qarxi kupurluq qilix» — yaki «Mukəddəs Rohqa qarxi gəp qilix» degən gunah toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 3:29 1Yuha. 5:16.

³¹ Xu waqıtta uning anisi bilən iniliri kəldi. Ular sirtida turup, uni qakirixka adəm kirgüzdi. ■

³² Bir top halayik uning ətrapida olturatti. Ular: — Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu, — deyixti. □

³³ Əysa ularəa jawabən:

— Kim mening anam, kim mening inilirim? — dedi.

³⁴ Andin, u əpqürisidə olturoqanlarəa qarap mundak dedi:

Mana bular mening anam wə inilirim!

³⁵ Qünki kimki Hudaning iradisini ada kılsa, xu mening aka-inim, aqa-singlim wə anamdur. ■

4

Uruk qaqkuqi tooqrisidiki təmsil

Mat. 13:1-9; Luqa 8:4-8

¹ U yənə dengiz boyida *həlkəkə* təlim berixkə baxlidi. Uning ətrapioqə zor bir top adəmlər olixwaləqəqə, u bir kemigə qikip dengizda olturdi; pütkül halayik bolsa dengiz kıroqikida turuxatti. ■

² U ularəa təmsil bilən nuroqun ixlarni əgətti. U təlim berip mundak dedi:

■ **3:31** Mat. 12:46; Luqa 8:19. □ **3:32** «**Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu**» — bəzi kona kəqürmilərdə «wə singilliringiz» dəp qoxup okulidu. Həqbolmioqanda grek tilida «aka-inilər» degən söz bir qerindax «aqa-singillar»ni öz iqigə alatti. ■ **3:35** Yh. 15:14; 2Kor. 5:16,17. ■ **4:1** Mat. 13:1; Luqa 8:4.

3 — Kulak selinglar! Uruk qaqquqi uruk qaqkili *etizoʻa* qikiptu.

4 Uruk qaqqanda uruklardin bəziliri qioqir yol boyioʻa qūxūptu, kuxlar kelip ularni yəp ketiptu.

5 Bəziliri tupriki az taxlik yərgə qūxūptu. Topisi qongqur bolmioʻanliktin, tezla ünüp qikiptu,

6 lekin kün qikix bilənla aptapta kəyüp, yiltizi bolmioʻaqqa kurup ketiptu.

7 Bəziliri tikənlərnin arisioʻa qūxūptu, tikənlər əsüp maysilarni boʻquwelip, ular heq hōsul bərməptu.

8 Bəziliri bolsa, yahxi tupraqqa qūxūptu. Ular əsüp awup qong bolōanda hōsul beriptu. Ularnin bəziliri ottuz həssə, bəziliri atmix həssə, yənə bəziliri yūz həssə hōsul beriptu.

9 — Angliqudək kuliki barlar buni anglisun! — dedi u.

Təmsillərnin məksiti

Mat. 13:10-17; Luqa 8:9-10

10 U uning ətrapidikilər hēm on ikkiylən bilən yaloquz qaloqanda, ular uningdin təmsillər toqʻruluk soraxti. □ ■

11 U ularoʻa mundak dedi:

— Hudaning padixahlikining sirini bilixkə silər nesip boldunglar. Lekin sirttikilərgə hēm mē ix

□ **4:10** «u uning ətrapidikilər hēm on ikkiylən bilən yaloquz qaloqanda, ular uningdin təmsillər toqʻruluk soraxti» — muxu yərdə «uning ətrapidikilər» uningoʻa əgəxkənlər (on ikkiyləndin sirt)ni kərsətsə kerək. ■ **4:10** Mat. 13:10; Luqa 8:9.

təmsillər bilən ukturulidu; □ ■
 12 buning bilən: «Ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; Anglaxni anlaydu, birak qüxənməydu; Xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, Kəqürüm kilinatti» *degən söz əməlgə axurulidu.* □ ■

Uruk qaqquqi toqrisidiki təmsilning qüxəndürülüxi

Mat. 13:18-23; Luğa 8:11-15

13 Andin u ularoqa:

— Silər muxu təmsilnimu qüxənmidinglarmu? Undakta, qandakmu baxka hərhil təmsillərni qüxinələysilər? — dedi.

14 Uruk qaqquqi söz-kalam qaqidu. ■

15 Üstigə söz-kalam qeqiloqan qioqir yol boyi xundak adəmlərni kərsətkənki, ular söz-kalamni angliqan haman Xəytan dərhal kelip ularning kəlbigə qeqiloqan söz-kalamni elip ketidu.

16 Buningoqa ohxax, taxliq yərlərgə qeqiloqan uruklar bolsa, söz-kalamni angliqan haman huxalliq bilən qobul qilqanlarni kərsitidu.

□ 4:11 «**Lekin sirttikilərgə həmmə ix təmsillər bilən ukturulidu**» — «sirttikilərgə» Hudaning padixahlikidin yaki uning nijatidin sirtta turoqanlar, demək. ■ 4:11 Mat. 11:25; 2Kor. 2:14; 3:14.

□ 4:12 «**ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; anglaxni anlaydu, birak qüxənməydu; xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, kəqürüm kilinatti**» — bu sözlər «Yəx.» 6:9-10din elinoqan. ■ 4:12 Yəx. 6:9-10; Mat. 13:14; Luğa 8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8.

■ 4:14 Mat. 13:19; Luğa 8:11.

17 Halbuki, kəlbidə heq yiltiz bolmioaqqa, pəkət waqitlik turidu; söz-kalamning wəjidin kiyinqilik yaki ziyankəxlikkə uqriqanda, ular xuan yoldin qətnəp ketidu.

18 Tikənlərning arisioqa qeqiloqini xundak bəzi adəmlərni kərsətkənki, bu adəmlər söz-kalamni angliqini bilən,

19 lekin kəngligə bu dunyaning əndixiliri, bayliqlarning ezikturuxi wə baxka nərsilərgə bolqan həwəslər kiriwelip, söz-kalamni boquwetidu-də, u heq həsul qikarmaydu.

20 Lekin yahxi tupraqqa qeqiloqan uruqlar bolsa — söz-kalamni anglixi bilən uni qəbul qilqan adəmlərni kərsitidu. Bundak adəmlər həsul beridu, birsi ottuz həssə, birsi atmix həssə, yənə birsi yüz həssə həsul beridu.

Sewət astidiki qiraq

Luka 8:16-18

21 U ularqa yənə mundak dedi:

— Qiraq sewət yaki kariwat astioqa koyulux üqün kəltürüləmdü? U qiraqdanning üstigə koyulux üqün kəltürülməmdü? □ ■

22 Qünki yoxuruloqan heqkandak ix axkarilanmay qalmaydu, xuningdək hərəkandak məhpiy ix yüz bərgəndin keyin ayan bolmay qalmaydu.

■ **4:19** Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luka 18:24; 1Tim. 6:9.

□ **4:21** «Qiraq sewət yaki kariwat astioqa koyulux üqün kəltürüləmdü?» — «sewət» grek tilida «əlqigüqi sewət» deyilidu. ■ **4:21** Mat. 5:15; Luka 8:16; 11:33. ■ **4:22** Ayup 12:22; Mat. 10:26; Luka 8:17; 12:2.

23 Angliqudək kulikı barlar buni anglisun!

24 Angliqanliringlaroqa kəngül bəlünglar! Qünki silər *baxkilaroqa* kəndək əlqəm bilən əlqisənglar, silərgimu xundək əlqəm bilən əlqəp berilidu, hətta uningdinmu kəp koxup berilidu. □ ■

25 Qünki kimdə bar bolsa, uningoqa tehimu kəp berilidu; əmma kimdə yok bolsa, hətta uningda bar boləqanlirimu uningdin məhrum kəlinidu. □ ■

Üngən uruk toqrisidiki təmsil

26 U yənə mundək dedi:

— Hudaning padixahlıki yənə birsining tupraqka uruk qaçkinioqa ohxaydu:

□ **4:24 «Silər baxkilaroqa kəndək əlqəm bilən əlqisənglar»** — bu söz kəp tərəplimilik boluxi kerək; məsilən: (1) adəm Hudaning səzigə qanqilik kəngül bəlüp etibar bərsə, uningoqa xunqilik əkil beridu; (2) biz baxkilaroqa rəhim-xəpkət kərsətsək, Hudamu bizgə rəhim-xəpkət kərsitidu; (3) ((2)-təripigə yekın) biz baxkılarni qaysi əlqəm bilən bahəlisək, Huda bizni bahəliqanda dəl xu əlqəmni ixlitidu; (4) baxkilaroqa qanqilik həyr-sahawət kərsətsək, Hudamu keyin bizgə xunqilik iltipatni kərsitidu. ■ **4:24** Mat. 7:2; Luqa 6:38. □ **4:25 «Qünki kimdə bar bolsa, uningoqa tehimu kəp berilidu; əmma kimdə yok bolsa, hətta uningda bar boləqanlirimu uningdin məhrum kəlinidu»** — «kimdə bar bolsa... » — bu «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xübhisizki, əbədiy əhmiyyətlik birər nərsə bolsa kerək, bu iman-ixənqni öz iqiğə qoqum alidu. Biz özimizgə «əbədiy əhmiyyətlik» hərnemə boluxi üqün uni pəkət Məsihdinla tapalaymiz. ■ **4:25** Mat. 13:12; 25:29; Luqa 8:18; 19:26.

27 u uhlaydu, orundin turidu, keqə-kündüzlər ötüwerip, uruq bih urup əsidu. Ləkin qaqquqi kəndək yol bilən əsidiqanlığını bilməydu.

28 Tupraq əzlükidin həsul beridu; uruq əwwal bih uridu, keyin bax qıqırıdu, ahirda baxaqlar toluq dan tutıdu.

29 Dan pixkənda, *qaqquqi* dərhal oruqak salıdu, qünki həsul wakti kəlgən bolıdu.□

Qıqa uruqi toqrisidiki təmsil

Mat. 13:31-32, 34-35; Luqa 13:18-19

30 U yənə mundaq dedi:

— Hudaning padixahlığını nemigə ohxitimiz? Yaki kəndək bir təmsil bilən sürətləp berələymiz? ■

31 U goya bir tal qıqa uruqiqa ohxaydu. U yərgə teriloqanda, gərgə yər yüzidiki barlık uruqlarınq iqidə əng kiqiki bolsımu, □

32 teriloqandın keyin, hərəkəndək ziraəttin egiz əsüp xundək qong xahlayduki, asmandiki kuxlarmu uning sayisigə kənidu.□

□ 4:29 «**qaqquqi dərhal oruqak salıdu**» — grek tilida «qaqquqi dərhal oruqak əwətidu». ■ 4:30 Mat. 13:31; Luqa 13:18. □ 4:31 «**gərgə yər yüzidiki barlık uruqlarınq iqidə əng kiqiki bolsımu,...**» — yaki «gərgə tupraq iqidiki barlık uruqlarınq iqidə əng kiqiki bolsımu,...». □ 4:32

«**...asmandiki kuxlarmu uning sayisigə kənidu**» — yaki «...asmandiki kuxlarmu uning sayisigə uwulaydu». Bu yərdə tiləqə elinqən qıqa ottura xərktə əsidiqan, yahxi əskəndə hətta üq metrđin exip ketidiqan, əsümlükni kərsitidu.

33 U xuningoşa ohxax halayik anglap qüxineligüdäk nuroşun tәмsillәр bilән sөz-kalamni yөtküzdi. ■

34 Lekin tәмsil kәltürmәy turup ularoşa heqқandak sөz қılmaytti. Lekin өз muhlisliri bilән yaloşuz қaloşinida, ularoşa һәмmini qüxәndürüp berәtti.

Әysaning boranni tinқitixi

Mat. 8:23-27; Luқа 8:22-25

35 Xu күni kәq kirgәndә, u ularoşa:

— Dengizning u қetiqa өtäyli, — dedi. ■

36 Ular halayikni yoloşa seliwәtkәndin keyin, uni kemidә olturoşan peti elip yürüp ketixti. Ular bilән billә mangoşan baxқа kemilәrmu bar idi.

□

37 Wә mana, әxәddiy қara қuyun қikip kәtti; xuning bilән dolқunlar kemini urup, su һalkip kirip, kemigә toxay dәp қaloşanidi.

38 Lekin u kemining ayaq tәripidә yastuққа bax қoyup uyқuşa kәtkәnidi. Ular uni oyoқitip:

— I ustaz, һalak boluwatқinimizoşa karing yokmu? — dedi.

■ 4:33 Mat. 13:34.

■ 4:35 Mat. 8:23; Luқа 8:22.

□ 4:36 «...uni kemidә olturoşan peti elip yürüp ketixti» — Mәsiһ allıқаşan kemidә olturoşanidi (1-ayәttә). Baxқа birhil tәrјimisi: «...uni xu peti kemisigә qüxürüp, elip yürüp ketixti» — bu tәrјimidә «xu peti» bәlkim Mәsiһ «heqқandak tәyyarlıqsız (dengiz säpirigә layik kiyim yaki yemәk-iqmәk almioşan) һalda» degәndәk boluxi mumkin.

³⁹ U ornidin turup, boranoqa tənbiş berip, dengizoqa: «Tinqlan! Jim bol!» dewidi, boran tohtap, qongkur bir jimjitlik həküm sürdi.■

⁴⁰ — Nemixka xunqə kərkisilər? Silərdə qandaqsigə tehiqə ixənq bolmaydu? — dedi u ularoqa.

⁴¹ Ularni intayin zor bir kərkunq basti, ular bir-birigə:

— Bu adəm zadi kimdu? Həтта xamal wə dengizmu uningoqa itaət kilidikən-hə! — dəp ketixti.

5

Kəp jinlar qaplaşqan «Koxun» isimlik adəmning saqaytilixi

Mat. 8:28-34; Luqa 8:26-39

¹ Ular dengizning u kətiqə, Gadaralıqlarning yurtioqa yetip bardı.□ ■

² U kemidin qüxüxi bilənla, napak roh qaplaşqan bir adəm gər əngkürliridin qikip, uning aldioqa kəldi.

³ U adəm əngkürləni makan kıləqan bolup, uni həqkim hətta zənjirlər bilənmu baqliyalmaytti.

⁴ Qünki kəp kətim put-kolliri kixən-zənjirlər bilən baqlanoqan bolsimu, u zənjirləni üzüwetip, kixənləni qəkiwətkənidi; həqkim uni boysunduralmioqanidi.

■ **4:39** Ayup 26:12; Zəb. 107:29; Yəx. 51:10. □ **5:1 «Gadara»**

— bəzi kəqürmilərdə «Gerasa» yaki «Gərgəsə» dəp atilidu.

■ **5:1** Mat. 8:28; Luqa 8:26.

⁵ U keqə-kündüz mazarlikta wə taqlar arisida tohtawsiz warkirap-jarkirap yürətti, öz-özini taxlar bilən kesip yarilanduratti.

⁶ Lekin u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioqa yügürüp berip, səjdə kildi□

⁷ wə kattik awazda warkirap:

— Həmmidin aliy Hudaning Ooqli Əysa, sening mening bilən nemə karing! Huda həkki, səndin ötünüp qalay, meni qiynima! — dedi□

⁸ (qünki Əysa uningqə: «Həy napak roh, uningdin qik!» degənidi).□

⁹ U uningdin:

— Isming nemə? — dəp soridi.

— Ismim «koxun» — qünki sanimiz kəp, — dəp jawab bərdi u.□

¹⁰ Wə u Əysadin ularni bu yurtin həydiwətmigəysən, dəp kəp ötünüp yalwurdi.

¹¹ Taql baqrida qong bir top tongguz padisi otlap yürətti.

¹² Jinlar uningqə:

□ **5:6 «u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioqa yügürüp berip, səjdə kildi»** — yaki «u Əysani yiraqtin kərüp, uning aldioqa yügürüp berip, yərgə bax qoydi». □ **5:7 «səndin ötünüp qalay, meni qiynima!»** — «meni qiynima!» degən səz «bax jin»ning səzi bolsa kerək. Bu adəmgə nuroqun jinlar qaplawxanidi. □ **5:8 «Əysa uningqə: «... uningdin qik!» degənidi»** — grek tilida «Əysa uningqə: «... uningdin qik!» buyruwatatti» deyilidu. □ **5:9 «Ismim «koxun»»** — «koxun» latin tilida «legion» deyilidu, adəttə az degəndimu altə ming kixilik armiyini kərsitidu. **«qünki sanimiz kəp»** — okurmənlər muxu yərdə ikki awazning barliqini bayqaydu — birinçisi («Ismim «koxun»»), bu biqarə adəmnin öziningki, ikkinçisi, («qünki sanimiz kəp») minglioqan jinlarningki idi.

— Bizni muxu tongguzlaroqa əwətkin, ularning iqigə kirip ketixkə yol qoyoqaysən, — dəp yalwuruxti.

¹³ Əysa dərhal yol qoydi. Xuning bilən napak rohlar qikip, tongguzlarning tenigə kirixi bilənla, tongguzlar tik yardin etilip qüxüp, dengizoqa oqərķ boldi. Ular ikki mingoqa yekın idi.

¹⁴ Tongguz bakkuqılar bolsa u yərdin keqip, xəhər-yezilarda bu ixlarni pur kıldi. Xu yərdikilər nemə ix yüz bərgənlikini kərgili qikixti.

¹⁵ Ular Əysaning yenioqa kəldi wə ilgiri jinlar qaplixiwaloqan həliki adəmninɡ kiyimlərnı kiyip, əs-hoxi jayida olturoqinini — yəni «qoxun jinlar» qaplxqan xu adəmnı kərup, qorkup ketixti.

¹⁶ Bu wəqəni kərgənlər jinlar qaplxqan adəmdə nemə yüz bərgənlikini wə tongguzlarning aqiwitini həlqkə bayan kılip bərdi.

¹⁷ Buning bilən halayik Əysaoqa: Yurtlirimizdin qikip kətkəysən, dəp yalwuruxqə baxlıdi.

¹⁸ U kemigə qikiwatqanda, ilgiri jinlar qaplxqan həliki adəm uningdin: Mənmu sən bilən billə baray, dəp ətündi. ■

¹⁹ Lekin u buningoqa unimay:

— Əz əydikiliring wə yurtdaxliringning yenioqa berip, ularoqa Pərwərdigarning sanga xunqilik uluoq ixlarnı kılip bərgənlikini, Uning sanga rəhim-xəpkət kərsətkənlikini həwərləndürgin,

— dedi. □

²⁰ U kaytip berip, Əysaning özigə kandaq uluq ixlarni qiloqanlikini «On xəhər rayoni»da jar qilixka baxlidi. Buni angliqanlarning həmmisi tolimu həyran kəlixti. □

Uning Yairusning qizini tirildürüxi wə hun kesili başqan bir ayalni saqaytixi

Mat. 9:18-26; Luqa 8:40-56

²¹ Əysa kaytidin kemə bilən dengizning u ketioqa ötkəndə, zor bir top halayik uning yenioqa yioqildi; u dengiz boyida turatti. ■

²²⁻²³ Mana, məlum bir sinagogning qongi Yairus isimlik bir kixi kəldi. U uni kərüp ayioqioqa yikilip:

— Kiqik qizim ələy dəp qaldi. Berip uningoa qolliringizni təgküzüp qoysingiz, u saqiyip yaxioqay! — dəp qattik yelindi. ■

²⁴ Əysa uning bilən billə bardı. Zor bir top halayikmu olixip qistaxqan halda kəynidin mengixti.

²⁵ Hun təwrəx kesiligə giritpar bolqinioqa on ikki yil bolqan bir ayal bar bolup, ■

²⁶ u nuroqun tewiplarning qolida kəp azab tartip, bar-yoqini həjləp tügətkən bolsimu, heqkandaq ünümi bolmay, tehimu eqirlixip kətkənidi.

□ **5:19 «ularoa Pərwərdigarning sanga xunqilik uluq ixlarni qilip bərgənlikini... həwərləndürgin»** — yaki «ularoa Rəbning sanga xunqilik uluq ixlarni qilip bərgənlikini... həwərləndürgin». □ **5:20 «On xəhər rayoni»** — grek tilida «Dekapolis». ■ **5:21** Luqa 8:40. ■ **5:22-23** Mat. 9:18; Luqa 8:41. ■ **5:25** Law. 15:25; Mat. 9:20; Luqa 8:43.

27 Bu ayal Əysa həkkidiki gəplərni anglap, halayikning otturusidin kistilip kelip, arka tərəptin uning tonini silidi.

28 Qünki u kənglidə: «Uning tonini silisamla sakaymay qalmaymən» dəp oyliqanidi.

29 Hun xuan tohtap, ayal kesəl azabidin sakaytiloqanlikini öz tenidə səzdi. □

30 Əysa dərhal wujudidin kudrətning qikqanlikini sezip, halayikning iqidə kəynigə burulup:

— Kiyimimni siliqan kim? — dəp soridi.■

31 Muhlisliri uningqə:

— Halayikning özüngni kistap mengiwatqanlikini kərüp turukluk, yənə: «Meni siliqan kim?» dəp soraysənqə? — deyixti.

32 Birəq Əysa özini siliqəqini tepix üqün tehiqə ətrəpiqə qarawatatti. □

33 Əzidə nemə ixning yüz bərgənlikini səzgən ayal kərkup-titrigən həlda kelip uning aldiqə yikildi wə uningqə həkikiy əhwalni pütünləy eytti.

34 U uningqə:

— Kizim, ixənqing seni sakaytti! Tinqhatirjəmliktə kayt! Kesilingning azabidin

□ 5:29 «**hun xuan tohtap...**» — grek tilida «kan ekimi xuan tohtap...». ■ 5:30 Luqa 6:19. □ 5:32 «**özini siliqəqini tepix üqün...**» — grek tilida «siliqəqi» ayalqə rodta bolup, Rəbbimizning özini tutqan kixining ayal ikənlikini bilgənlikini kərsitidu.

sakayotın, — dedi. □ ■

³⁵ U bu sözni qiliwatqanda, sinagogning qongining öyidin bəzilər kelip uningqa: Kizingiz öldi. Əmdi ustazni nemixka yənə awarə kilisiz?! — deyixti. ■

³⁶ Lekin Əysa bu sözlərni anglap dərhal sinagogning qongioqa:

Qorkmioqın! Pəkət ixənqtə bol! — dedi.

³⁷ U pəkət Petrus, Yaqup wə Yaqupning inisi Yuhanna bilən yoloqa qikti; baxka heqkimning özi bilən billə berixioqa yol koymidi.

³⁸ U sinagogning qongining öyi aldioqa kəlgəndə, kiykas-qukanı, halayikning kattik nalə-pəryad wə aq-zar kətürgənlikini kərüp,

³⁹ öygə kirip ularqa:

— Nemixka kiykas-qukan wə aq-zar kətürisilər? Bala əlməptu, uhlap qaptu, — dedi. ■

⁴⁰ Ular uni məshirə kilixti; lekin u həmməylənni taxkiriqa qikiriwetip, balining ata-anisini wə öz həmrahlirini elip, bala yatқан öygə kirdi.

⁴¹ U balining qolini tutup, uningqa: «Talita kumi» dedi. Bu sözning mənisi «Kizim, sanga

□ **5:34 «kizim, ixənqing seni sakaytti!»** — «sakaytti» muxu yərdə grek tilida «kutkuzdi» degən səz bilən ipadilididu. **«Tinq-hatirjəmliktə qayt!»** — bu ayal nemixka xundak qorkti (33-ayətni kərüng)? Uningda hun təwrəx kesili boləjanliki üqün, Təwrat qanuni boyiqə əzi təgkən barliq kixilərnə «napak» qiloqan bolidu (məsilən, ularni ibadəthanoqa kirix, qurbanliq kilixka waqitlik layaqətsiz qiloqan bolatti). Xuning bilən u ətraptiki halayiknilə napak qilipla qalmay, bəlki Məsihning özini «napak» qiloqan bolatti. ■ **5:34** Mat. 9:22; Mar. 10:52.

■ **5:35** Luqa 8:49. ■ **5:39** Yq. 11:11.

eytimənki, ornungdin tur» degənlik idi.

⁴² Kız dərhal ornidin turup mangdi (u on ikki yaxta idi). Ular bu ixka mutlək həyran kəlixti.

⁴³ U ularoşa bu ixni heqkingə eytmaslikni kattik tapilidi, xundaqla kizosa yegüdək birnemə berixni eytti.

6

Nasarətlıklarning uni qətkə kəqixi

Mat. 13:53-58; Luğa 4:16-30

¹ U u yərdin ketip, öz yurtioşa kəldi. Uning muhlisirimu uningosa əgixip bardi.■

² Xabat küni kəlgəndə, u sinagogda təlim berixkə kirixti. Təlimini angliqanlardin kəp adəm intayin həyran boluxup:

— Bu adəm bularoşa nədin erixkəndu? Uningosa muxundaq danalix kəndəq berilgən? Uning qolida muxundaq məjizilər kəndəq yaritilidioşandu?

³ U həlikə yaoşaqqi əməsmu, Məryəmning oşli, xundaqla Yəqub, Yosə, Yəhuda və Simonlarning akisioşu? Uning singillirimu bu yərdə arimizda turuwatmamdu? — deyixti. Xuning bilən ular uningosa həsət-bizarlik bilən qaridi.□ ■

⁴ Xuning bilən Əysa ularoşa:

■ **6:1** Mat. 13:53; Luğa 4:16.

□ **6:3** «u həlikə yaoşaqqi

əməsmu, Məryəmning oşli...» — Yəhudiylar arisida adəmlər atisining ismi bilən tonuluxi kerək idi. Yaloquz anisining ismini tiloşa elixning əzi birhil həqarət idi. ■ **6:3** Yh. 6:42.

— Hərқandak pəyoғəmbər baxқа yərlərdə hərmətsiz qalmaydu, pəқət öz yurti, öz uruқ-tuoқanliri arisida wə öz əyidə hərmətkə sazawər bolmaydu, — dedi.■

⁵ Xuning bilən қollirini birқanқə bimarning üstigə təgкüzүp, ularni saқaytkandin baxқа, xu yərdə u heққandak məјizə yaritalmidi.■

⁶ Wə u ularning iman-ixənqsizlikidin həyran қaldi.■

Əysaning on ikki rosulni əwətixi

Mat. 10:1, 5-15; Luқа 9:1-6

⁷ Andin u ətraptiki yeza-kəntləрни aylinip təlim bərdi.

U on ikkiylənni yenioға qaqirdi wə *həlk arisioға* ikki-ikkidin əwətixkə baxlidi. U ularoға napak rohlarıni həydəx hоқukini bərdi;□ ■

⁸ wə ularoға: — Səpərdə yeninglaroға hasidin baxқа nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwaoққа pulmu salmanglar;□

⁹ putunglaroға kəxləрни kiyinglar, biraq ikki

■ **6:4** Mat. 13:57; Luқа 4:24; Yh. 4:44. ■ **6:5** Mat. 13:58.

■ **6:6** Mat. 9:35; Luқа 13:22. □ **6:7** «**napak rohlar**» — jinlarni kərsitidu. ■ **6:7** Mat. 10:1; Luқа 6:13; 9:1. □ **6:8** «**hurjun**» — yaki «tiləmqining haltisi».

yəktək kiyiwalmanglar, — dəp tapilidi. □ ■

¹⁰ U yənə:

— *Bir yurtқа baroqininglarda*, kimning öyigə *qobul qilinip* kirsənglar, u yurttin kətküqə xu öydila turunglar. □

¹¹ Qaysi yərdikilər siləрни qobul qilmisa, xundaqla səzünglarni anglimisa, u yərdin kətkininglarda, ularoqa agah-guwah bolsun üqün ayioqinglardiki topini kəkiwetinglar! — dedi. □ ■

¹² Xuning bilən ular yoloqa qikiq, kixiləрни gu-nahlırioqa towa kilixқа jar selip ündidi.

□ **6:9** «*Əysa* ularoqa: — Səpərdə yeninglaroqa hasidin baxқа nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwaoqқа pulmu salmanglar, putunglaroqa kəxləрни kiyinglar, biraq ikki yəktək kiyiwalmanglar, — dəp tapilidi» — (9-10-ayət) kizikarlıq yeri xuki, «Matta» wə «Luқа»da hatiriləngən bayanlar boyiqə Rəbbimiz ularoqa hasa eliwelix wə kəx kiyixnimu mən'i kiloqan. Pikrimiz tehi muqimlaxmioqini bilən oylaymizki, «Matta» bilən «Luқа» wə «Markus»ta bəlkim ikki ayrim waqit-əhwal kərsitilidu. ■ **6:9** Ros. 12:8. □ **6:10** «**kimning öygə qobul qilinip kirsənglar, u yurttin kətküqə xu öydila turunglar**» — bu əmrdə qong danalıq bar. Ikki səwəbtin eytiloqan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytquqilar öymu-öy yoqlap pul tiləytti; lekin Əysaning muhlisliri heq tiləmqilik qilmaslıqi kerək; (2) ular öymu-öy kəqüp yürsə, həlktə hərtürlük həsət-guman pəyda boluximu mumkin — «Nemixқа ular **bizning** öydə qonmaydu?» yaki «Nemixқа ular bizning öydin kəqüp ketidu?» degəndək. □ **6:11** «**u yərdin kətkininglarda, ularoqa agah-guwah bolsun üqün ayioqinglardiki topini kəkiwetinglar!**» — «ayaqdiki topini kəkiwetix» degən bu ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yoq», degənni bildürüp, Hudaning səzini rət kiloqanlaroqa qattik agahlandırux idi. ■ **6:11** Mat. 10:14,15; Luқа 9:5; 10:12; Ros. 13:51; 18:6

13 Ular nuroqun jinlarni həydidi, nuroqun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih kılıp sakaytti. □ ■

Qəməldürgüqi Yəhyaning əlümi

Mat. 14:1-12; Luqa 9:7-9

14 Uning nami məxhur boləraqqa, Hərod padixah uning həkkidə anglap: «Bu adəm *qoqum* əlümdin tirilgən Qəməldürgüqi Yəhyadur. Xuning üqün muxu alahidə qüdrətlər uningda küqini kərsitidu» dəytti. □ ■

15 Baxqılar: «U Ilyas *pəyoqəmbər*» desə, yənə bəzilər: «Burunki pəyoqəmbərlərdək bir pəyoqəmbər bolsa kerək» deyixətti.

16 Birək bularni angliqan Hərod:

— Mən kallisini aləqan Yəhyaning əzi xu — u əlümdin tiriliptu! — dedi.

17-18 Hərodning bundək deyixining səwəbi, u *əgəy* akisi Filipning ayali Hərodiyəning wəjidin adəm əwətip Yəhyani tutup, zindanoqa taxliqanidi. Qünki u xu ayal bilən nikaqlanoqanidi; Yəhya Hərodka *tənbih berip*:

□ 6:13 «ular ... Nuroqun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih kılıp sakaytti» — «məsih kılıx» muxu yərdə adəmning bexioqa zəytun meyini sürüxnə kərsitidu. «Təbirlər»ni kərüng.

■ 6:13 Yaq. 5:14. □ 6:14 «Uning nami məxhur boləraqqa, Hərod padixah uning həkkidə anglap...» — «Hərod»lar toqruluk «Təbirlər»ni kərüng. «...uning həkkidə anglap: «Bu adəm ... Qəməldürgüqi Yəhyadur...» dəytti» — baxka birhil tərijimisi: «..uning həkkidə anglap qaldi. Bəzilər: «Bu adəm ... Qəməldürgüqi Yəhyadur...» — deyixətti». ■ 6:14 Mat. 14:1; Luqa 9:7.

«Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat qanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi. □ ■

¹⁹ Xuning üçün Hərodiyə Yəhyaqa adawət saklaytti; uni öltürməkqi bolğan bolsimu, lekin xundak qilalmaytti.

²⁰ Qünki Hərod Yəhyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip, uningdin qorqatti, xunglaxqa uni qoqdaytti; u uning sözlirini angliğan qaoqlirida alaxzadə bolup ketətti, lekin yənila sözlirini anglaxqa amraq idi. □ ■

²¹ Əmma *Hərodiyə kütken* pəyt ahir yetip kəldi; Hərod tuquloğan künidə öz əməldarliri, ming-bexiliri wə Galiliyə əlkisidiki kattaərbablarni ziyapət bilən kütüwalidi; ■

²² həliqi Hərodiyəning qizi sorunoqa qüxüp us-

□ **6:17-18 «Qünki u xu ayal bilən nikahlanoqanidi; Yəhya Hərodka tənbiş berip: «Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat qanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi»** — Hərod əgəy akisi Filipning ayali Hərodiyəni Filiptin tartiwelip andin uni ajrixixqa qayil qilip, Hərodiyə bilən əzi toy qiloqanidi. Yəhyani tutux «Hərodiyəning wəjidin» — bəlkim uning biwasitə təlipidin bolğan boluximu mumkin. **«Akaning ayalini tartiwelixing Təwrat qanunioqa hilap»** — Təwrattiki «Law.» 16:18, 20:21də, birsining aka yaki ukisi həyat əhwalda, birining ayalini yənə biri öz əmrigə elixqa bolmaydu, dəp bəlgiləngən. ■ **6:17-18** Mat. 14:3; Luqa 3:19; 9:9; Law. 18:16; 20:21. □ **6:20 «Hərod Yəhyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip...»** — oqurmanlərgə ayanki, Təwrat wə Injilda «muqəddəs» degənnin mənisi «uluq» əməs, bəlkı «pak», «Hudaqa ataloqan»dur. **«u uning sözlirini angliğan qaoqlirida alaxzadə bolup ketətti»** — bəzi kona kəqürmilərdə buning ornida: «u uning sözlirini anglap nemə qilixni biləlməy qalatti» yaki «u uning sözlirini anglap kəp ixlarni qilatti» deyilidu. ■ **6:20** Mat. 14:5; 21:26. ■ **6:21** Yar. 40:20; Mat. 14:6.

sul oynap bardi. Bu Herod wə həmdastihan boləqanlarəqa bəkmu yarap kətti. Padixah kızəqa: — Məndin nemə tələp kılsang, xuni berimən, — dedi. □

²³ Andin u kəsəm kılip yənə:

— Məndin nemə tələp kılsang, hətta padixahlikimning yerimini desəngmu xuni berimən, — dedi. ■

²⁴ Kız sirtka qıqip, anisidin:

— Nemə tələp kılay? — dəp soriwidi, anisi: — Qəmüldürgüqi Yəhyaning kallisini tələp kı, — dedi.

²⁵ Kız dərhal padixahning aldiəqa aldirap kirip:

— Qəmüldürgüqi Yəhyaning kallisini hazirla bir təhsigə koyup əkilixlirini halaymən, — dedi.

²⁶ Padixah buningəqa nahayiti həsrət qəkkən bolsimu, kəsəmliri tüpəylidin wə dastihanda olturəqanlar wəjidin, uningəqa bərgən səzidin yanəqusi kəlmidi.

²⁷ Xunga padixah dərhal bir jallat əwətip, uning kallisini elip kelixni əmr kıldi. Jallat zindanoqa berip Yəhyaning kallisini elip, □ ■

²⁸ uni bir təhsigə koyup, kızning aldiəqa elip kelip uningəqa bardi. Kız uni anisiəqa tapxurdi.

²⁹ Bu ixni angliəqan Yəhyaning muhlisliri kelip, jəsətni elip ketip bir kəbrigə koydi.

□ **6:22 «Herodiyəning kızi»** — burunki eridin boləqan kızi. Bəzi kona kəqürmilərdə: «... uning kızi Herodiyə» deyilidu. Undak tərijimə toəqra bolsa, Herodiyəning kızining ismining əzining ismi bilən ohxax boluxi əjayib ix əməs, əlwəttə. ■ **6:23** Həq. 11:30. □ **6:27 «...padixah dərhal bir jallat əwətip...»** — yaki «...padixah dərhal bir qarawul əwətip...». ■ **6:27** Mat. 14:10.

*Əysaning bəx ming kixini ozuqlanduruxi**Mat. 14:13-21; Luğa 9:10-17; Yh. 6:1-14*

³⁰ Kaytip kəlgən rosullar Əysaning yenioğa yioğildi, nemə kıloqanliri həm nemə təlim bərgənirini unioğa məlum kılıxti. ■

³¹ Kelip-ketiwatқанlar nahayiti kəplikidin ularoğa tamaklinixkimu wakıt qıkmidi. Xunga u ularoğa:

— Yürünglar, mən bilən hilwət bir jayoğa berip, birdəm aram elinglar, — dedi. ■

³² Buning bilən ular kemigə qüxüp, hilwət bir qəl yərgə qarap mangdi. ■

³³ Birak nuroqun kixilər ularning keti-watқанlikini bayqap, ularni tonuweliwidi, ətraptiki barlıq xəhərlərdin piyadə yoloğa qikip, yügürüp, ulardin burun u yərgə berip yioğilixti.

³⁴ Əysa kemidin qüxüp, zor bir top adəmni kərüp, ularning padıqisiz koy padisidək boloqanliqioğa iq aqrıtti. Xunga u ularoğa kəp ixlarni əgitixkə baxlıdi. ■

³⁵ Kəq kirip qaloqanda, muhlisliri uning yenioğa kelip:

— Bu qəl bir jay ikən, kəq kirip kətti. ■

³⁶ Halayikni yoloğa seliwətkən bolsang, ular ətraptiki kənt-kixlaklaroğa berip, əzlrigə nan setiwalsun; qünki ularda yegüdək nərsə yok, — dedi.

³⁷ Lekin u ularoğa jawabən:

— Ularoğa əzünglar ozuk beringlar, — dedi.

■ **6:30** Luğa 9:10. ■ **6:31** Mar. 3:20. ■ **6:32** Mat. 14:13; Luğa 9:10; Yh. 6:1. ■ **6:34** Yər. 23:1; Əz. 34:2; Mat. 9:36; 14:4; Luğa 9:11. ■ **6:35** Mat. 14:15; Luğa 9:12; Yh. 6:5.

Muhlislar uningdin:

— Ikki yüz kümüx dinarğa ularğa nan əkelip ularni ozuklanduramduq? — dəp soridi. □

³⁸ Əysa ularğa: — Qanqə neninglar bar? Berip qarap bekinglar, — dedi. Ular qarap bakqandin keyin:

— Bəxi bar ikən, yənə ikki belikmu bar ikən, — deyixti. ■

³⁹ U ularğa kixilərnı top-top kılıp yexil qıməndə olturquzuxni buyrudi.

⁴⁰ Halayik yuzdin, əlliktin səp-səp bolup olturuxti. □

⁴¹ U bəx nan bilən ikki belikni kolioğa elip, asmanğa qarap *Hudağa* təxəkkür-mədhiyə eytti, andin nanlarnı oxtup, kəpqilikkə tutup berix üqün muhlisliroğa berip turatti; ikki beliknimu həmməyləngə tarkitip bərdi. ■

⁴² Həmməylən yəp toyundi.

⁴³ *Muhlislar* exip qaloğan nan wə belik parqilirini lik on ikki sewətkə teriwaldi. □

⁴⁴ Nanlarnı yegən ərlərnıng sanıla bəx mingqə idi.

□ **6:37 «ikki yüz kümüx dinar»** — bir kümüx dinar (grek tilida «dinars») bir ixqining bir künlük ix həqki idi («Mat.» 20:2ni kərüng). ■ **6:38** Mat. 14:17; Luqa 9:13; Yh. 6:9. □ **6:40**

«Halayik yuzdin, əlliktin səp-səp bolup yetixti» — grek tilida «Halayik yuzdin, əlliktin səp-səp bolup yetixti». ■ **6:41**

1Sam. 9:13; Yh. 17:1. □ **6:43 «Muhlislar ...teriwaldi»** — grek tilida «Ular ... teriwaldi». «Ular»ning muhlislar ikənliki «Mat.» 16:9-10də ispatlinidu. «**on ikki sewət**» — grek tilida «on ikki kol sewət» — demək, bir adəm ikki kollap kətürələydiğan sewətlər.

*Əysaning su üstidə mengixi**Mat. 14:22-33; Yh. 6:16-21*

⁴⁵ Bu ixtin keyinla, u muhlislirioğa özüm bu halayikni yoloğa seliwetimən, angotiqə silər kemigə olturup, dengizning qarxi qiroqikidiki Bəyt-Saida yezisioğa otüp turunglar, dəp buyrudi. □ ■

⁴⁶ Ularni yoloğa seliwətkəndin keyin, u dua-tilawət kilix üçün taotqa qikti. ■

⁴⁷ Kəq kirgəndə, kemə dengizning otturisioğa yətkənidi, u əzi yaloğuz kuruklukta idi. ■

⁴⁸ U muhlislirining palakni küqəp uruwatқанlikini kərđi; qünki xamal tətür yənilixtə qikkənidi. Keqə tətinqi jesək waqtida, u dengizning üstidə mengip, muhlisliri tərəpkə kəldi wə ularning yenidin otüp ketidioqandək kilatti. □

⁴⁹ Lekin ular uning dengizning üstidə mengip keliwatқанlikini kərüp, uni alwasti ohxaydu, dəp oylap quқан selixti.

⁵⁰ Qünki ularning həmmisi uni kərüp sarasimigə qüxti.

□ **6:45 «Bəyt-Saida yezisioğa otüp...»** — yaki «Bəyt-Saida yezisidin otüp...». ■ **6:45** Mat. 14:22; Yh. 6:17. ■ **6:46** Mat. 14:23; Luka 6:12. ■ **6:47** Mat. 14:23; Yh. 6:16. □ **6:48 «Keqə tətinqi jesək waqtida, u dengizning üstidə mengip...»** — bir keqə tət jesəkkə bəlünətti; xunga bu waqit tang atay degən waqit idi. «**u ... ularning yenidin otüp ketidioqandək kilatti**» — yaki «u ... ularning yenidin otüp kətməqçi boldi». Bu intayin kizik ix. Mumkinqiliki barki, (1) Əysaning «otüp ketix»i — Muhlislaroğa Pərwərdigarning Pərixtisining Israillarni Misirdin kutquzux üçün «Ularning (Israillarning) yenidin otüp ketix»ini əslətməqçi, yaki (2) u ularning **əzlikidin** əzini kemigə qikp həmrağ boluxqa təklip kilixini halaytti.

Lekin u dərhal ularoşa:

— Yürəklik bolunglar, bu mən, qorqmaglar! — dedi.

⁵¹ U kemigə, ularning yenioşa qikqandila, xamal tohtidi. Ular buningdin hoxidin kətküdək dərjidə kattik həyran qelixip, nemini oylaxni bilməytti;

⁵² qünki ular nan berix *məjizisini* tehiqə qüxənmigənidi, ularning kəlbi bihud hələttə turatti.

⁵³ Ular dengizning qarxi tərripigə ətüp, Ginnisarət degən yurtta *quruklukqa* qikip, kemini baqlap koydi. ■

⁵⁴ Ular kemidin qüxüxi bilənla, *halayi'k* uni dərhal tonuwelip,

⁵⁵ ətraptiki həmmə jaylaroşa yügürüxüp bardı wə «U palanqi yərgə qüxüptu» dəp anglıxi bilənla, bimarlarıni zəmbilgə selip, xu yərgə *uning aldioşa* elip berixti.

⁵⁶ U məyli yeza, məyli xəhər yaki kixlaklaroşa barsun, həlk aqrıqlarıni bazarlaroşa elip qikip yatquzatti; ular uningdin aqrıqlar həq bolmioşanda sening yepinqangning pexigə bolsimu kolini təgküzüwalsak dəp ətündi. Uningoşa kolini təgküzgənləning həmmisi sakaydi.

7

Insanni nemə napak qilidu?

Mat. 15:1-20

■ 6:53 Mat. 14:3.

¹ Bu qaoqda, Pərisiylər wə Təwrat ustazliridin bəziliri Yerusalemdin kelip uning aldiqə yioqildi;■

²⁻⁵ xu Pərisiylər wə Təwrat ustazliri uning muhlislriridin bəzilirining tamakni qolini yumay, yəni «napak» halda yəwatqanlikini kərup, uningdin: — Muhlisiring nemixka ata-bowilirimizning ən'ənilirigə riayə qilmay, bəlki yuyulmioqan qolliri bilən tamak yəydu? — dəp soraxti (qünki Pərisiylər wə pütün Yəhudiylar ata-bowiliri tərripidin qalduruloqan ən'ənini qing tutkaqqa, awwal kollirini əstayidillik bilən yumisa, tamak yeməydu. Xuningdək bazardin qaytip kəlgəndimu, ular qol yumay birnərsə yeməydu. Uningdin baxka, piyalə-kədəh, das-qəgün wə mis qaqilar wə diwanlarni yuyux toqrisida tapxuruloqan nuroqunlioqan ən'ənilərdimu qing turidu).□

⁶ U ularoqa jawab berip mundak dedi:

— Yəxaya pəyoqəmbər silər sahtipəzlər toqranglarda aldin'ala toptooqra bexarət bərgən! *uning* yazmisida pütülgəndək: —

«Muxu həlkə aozida Meni hərmətligini bilən, Birak kəlbi Məndin yirak;■

⁷ Ular Manga bihudə ibadət kilidu.

Ularning əgətkən təlimliri pəkət insanlardin

■ **7:1** Mat. 15:1. □ **7:2-5 «əstayidillik bilən yumisa...»** — baxka birhil tərjimisi «beoqixioqə yumisa...» yaki «muxt bilən yumisa...». ■ **7:6** Yəx. 29:13; Əz. 33:31.

qikқан pətiwalarla, halas». □ ■

⁸ Qünki silər Hudaning əmrini taxlap qoyup, insanlarning ən'ənisini qing tutiwalidikənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhləрни yuyux wə xuningoşa ohxap ketidioşan nuroşan baxқа ixlarni ən'əne kiliр yürisilər. □

⁹ U ularoşa yənə mundaқ dedi:

— Silər əzliringlarning ən'ənisini qing tutimiz dəp Hudaning əmrini əpқillik bilən bir qətkə қayrip қoydunglar!

¹⁰ Qünki Musa *pəyoşambər*: «Ata-anangni hərmət kıl» wə «Atisi yaki anisini һakərətligənlər əlümgə məһkum қilinsun» dəp əmr қилоан. ■

¹¹ Lekin silər: — Birsі «Atisi yaki anisoşa: — Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsiləрни allıқақан «қurban қилир» Hudaoşa atiwəttim — desila, □

□ 7:7 «Muxu һəlk aqzida Meni һərmətligini bilən, birақ қəlbi Məndin yiraқ; ular Manga biһudə ibadət қilidu; ularning əgətkən təlimliri pəқət insanlardin qikқан pətiwalarla, halas» — «Yəx.» 29:13. ■ 7:7 Mat. 15:9; Kol. 2:18,20; Tit. 1:14. □ 7:8 «qünki silər Hudaning əmrini taxlap qoyup, insanlarning ən'ənisini qing tutiwalidikənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhləрни yuyux wə xuningoşa ohxap ketidioşan nuroşan baxқа ixlarni ən'əne kiliр yürisilər» — bəzi kona kəqürmilərdə: «das-qəgün, piyalə-kədəhləрни yuyux wə xuningoşa ohxap ketidioşan nuroşan baxқа ixlarni ən'əne kiliр yürisilər» degən sözlər tepilmaydu. ■ 7:10 Mis. 20:12; 21:17; Law. 20:9; Қан. 5:16; 27:16; Pənd. 20:20; Əf. 6:2. □ 7:11 «Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsiləрни allıқақан «қurban қилир» Hudaoşa atiwəttim» — «қurban» muxu yərdə biwasitə ibariniy tilidin elinoşan bolup, «sədikə қilinoşan» yaki «Hudaoşa atap қilinoşan» degən mənini bildüridu.

¹² xu kixining ata-anisining ھalidin ھawər elixoƣa bolmaydu, dəp ɵgitisilər.

¹³ Xundak ƣilip, silər *əwladliringlaroƣa* tapxuroƣan ən'ənənglərni dəp Hudaning əmrini yokƣa ƣikiriwəttinƣlar, wə xuningoƣa ohxax kəp ixlarni ƣilisilər. □ ■

Insanni nemə napak ƣilidu?

¹⁴ Andin halayiqni yənə yenioƣa ƣakirip, ularoƣa: — Һəmminglar manga ƣulak selinƣlar wə xuni ƣüxininglarki, ■

¹⁵ insanning sirtidin iƣigə kiridioƣan nərsilərnin Һəƣƣandiki uni napak ƣilmaydu, bəlki öz iƣidin ƣikidioƣan nərsilər bolsa, ular insanni napak ƣilidu. ■

¹⁶ Anglioƣudək ƣuliki barlar buni anglisun! — dedi.

□ **7:13 «Xundak ƣilip, silər əwladliringlaroƣa tapxuroƣan ən'ənənglərni dəp Hudaning əmrini yokƣa ƣikiriwəttinƣlar»** — MəsiҺning sözigə ƣarioƣanda «Hudaoƣa atioƣan təəlluƣatlar» tehi atioƣuƣi kixining ƣolida turoƣanda, ulardin paydiliniwərsə bolatti. Xu kixi bəlkim Təwrat ustazlirining ƣollixi bilən «dunyadin kətkinimdin keyin...» yaki «məlum bir məzgildin keyin...» «ibadəthanoƣa tapxuriman» dəp ƣəsəm ƣiloƣan bolsa kerək. YəҺudiylarning tarihiy hatiriliridə xuningoƣa ohxax kəpligən misallar tepilidu. Pəriysilər eƣətkən xu Һiyələ-mikir: «Mal-mülküngni Hudaoƣa ataloƣan («ƣurban ƣiloƣan») ƣiloƣan bolsang, ata-anangdin ھawər almisang bolidu» əməs, bəlki «(xundak ƣiloƣan bolsang) **ھawər elixingoƣa bolmaydu**» degəndək. Ular xübҺisizki ahirida bu ixtin məlum bir payda kəridu, əlwəttə. ■ **7:13** Mat. 15:6; 1Tim. 4:3; 2Tim. 3:2. ■ **7:14** Mat. 15:10. ■ **7:15** Ros. 10:15; Rim. 14:17,20; Tit. 1:15.

17 U halayiktin ayrilip öygə kirgəndə, muhlisleri uningdin bu təmsil həkkidə soridi. ■

18 U ularoqa:

— Silərmu tehiqə qüxənməy yürüwatamsilər?! Sirttin insanning iqiğə kiridioğan hərəkəndə nərsining uni napak kılalmaydioğanlığını tonup yətməywatmamsilər?

19 *Sirttin kirgən nərsə* insanning kəlbige əməs, axkazinioğa kiridu, andin u yərdin tərət bolup taxlinidu, — dedi (u bu gəpni deyix bilən, həmmə yeməklikləni həlal kiliwətti).

20 U yənə söz kılıp mundak dedi:

— Insanning iqidin qikidioğınla, insanni napak kılıdu.

21-22 Qünki xular — yaman niyətlər, zinahorluk, jinsiy buzukluklar, katillik, oqrilik, aqkəzlük, rəzilliklər, aldamqilik, xəhwaniylik, həsəthorluk, til-ağanət, təkəbburluk wə hamakətlilər insanning iqidin, yəni uning kəlbidin qikidu □ ■

23 — bu rəzil ixlarning həmmisi insanning iqidin qikip, özini napak kılıdu.

Yat əllik bir ayalning etikədi

Mat. 15:21-28

24 U ornidin turup u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroqa bardı wə bir öygə kirdi.

■ 7:17 Mat. 15:15. □ 7:21-22 «həsəthorluk» — buning baxka birhil tərjimisi: «yaman kəz». ■ 7:21-22 Yar. 6:5; 8:21; Pənd. 6:14; Yər. 17:9.

Gərgə u buni heqkim bilmisun degən bolsimu, lekin yoxurup qalalmidi. □ ■

²⁵ Dərwəkə, napak roh qaplaşqan kiqik bir kizning anisi uning toqrisidiki həwərnı anğlıoan haman yetip kelip, uning ayioioa yikildi

²⁶ (ayal Yunanlık bolup, Suriyə ölkisidiki Fənikiy millitidin idi). U uningdin kizidin jinni həydiwetixni etündi. □

²⁷ Lekin Əysa uningoa:

— Aldi bilən balilar korsiğini toyoquzsun; qünki balilarning nenini kiqik itlaroa taxlap berix toqra əməs, — dedi. □

²⁸ Lekin u buningoa jawabən:

— Durus, i Rəb, biraq hətta itlarmu üstəl astida turup balilardın qüxkən nan uwaklırini yeydiou, — dedi.

²⁹ Əysa uningoa:

— Sening muxu səzüng tüpəylidin yolungoa kayt, jin kizingdin qikiq kətti, — dedi.

³⁰ Ayal öyigə kaytip kəlgəndə, mana kız kari-

□ **7:24 «u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroa bardı»** — u yər «qətəlliklər» turuwatqan rayon bolup, Məsihning xu yərgə berixniki məksiti, öz həlkidin bir waqit ayrilip aram elixtin ibarət bolsa kerək. ■ **7:24** Mat. 15:21.

□ **7:26 «ayal... Fənikiy millitidin idi»** — yaki «ayal... Fənikilik idi» yaki «ayal... Fənikə rayonilik idi». U Yəhüdiy əməs, əlwəttə. U əslidə butpərəs boluxi mumkin. □ **7:27**

«Aldi bilən balilar korsiğini toyoquzsun; qünki balilarning nenini kiqik itlaroa taxlap berix toqra əməs» — Məsih Əysa bu yərdə özining dəsləpki wəzipisini Yəhüdiylaroa hux həwərnı yətküzüx, dəp təkitləydu. «Kiqik itlar» bəlkim həqarətlik sez bolmay, eydiki arzuluk pistilirini kərsitidu. Muxu ayalning etiqadi toqrisida «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kərüng.

watta yatatti, jin uningdin qikip kətkənidi.

Əysaning bir gas-gaqa adəmni saqaytixi

³¹ Əysa yənə Tur wə Zidon xəhiringning ətrapidiki rayonlardin qikip, «On xəhər» rayoni otturisdin ətüp, yənə Galiliyə dengizioğa kəldi. ■

³² Halayik uning aldioğa tili eqir, gas bir adəmni elip kelip, uning uqisioğa qolungni təgküzüp qoysang, dəp ətünüxti. ■

³³ U u adəmni halayiktin ayrip bir qətkə tartip, barmaklirini uning qulaklirioğa tikti, tükürüp, *barmikini* uning tilioğa təgküzdi. □

³⁴ Andin u asmanoğa qarap uq tartip horsinoqandin keyin, u adəmgə: «Əffata» (mənisi «eqil») dedi.

³⁵ U adəmning qulakliri dərhal eqilip, tilimu eqilip rawan gəp kilixka baxlidi. □

³⁶ Əysa ularoğa buni heqkimgə eytmaslikni tapilidi. Lekin ularoğa hərkanqə tapilioqan bolsimu, bu həwərnə yənila xunqə kəng tarkitiwətti.

³⁷ Halayik *bu ixka* mutlək həyran qelixip: — U həmmə ixlarni qaltis kilidikən! Hətta gaslarni anglaydioqan, gaqilarni səzləydioqan kilidikən, — deyixti. ■

■ **7:31** Mat. 15:29. ■ **7:32** Mat. 9:32; Luqa 11:14. □ **7:33** «U... **barmaklirini uning qulaklirioğa tikti, tükürüp, barmikini uning tilioğa təgküzdi**» — tərjimimiz boyiqə Məsiq bəlkim əz barmiki üstigə təkürgən boluxi mumkin, bolmisa u yərgə təkürgən bolsa kerək. □ **7:35** «...**tilimu eqilip rawan gəp kilixka baxlidi**» — grek tilida «...tilining tanisi yexilip, rawan gəp kilixka baxlidi» ■ **7:37** Yar. 1:31.

8

*Əysaning tət ming kixini toyduruxi**Mat. 15:32-39*

¹ Xu künlərdə, yənə zor bir top halayik yioqilənanidi. Ularning yegüdək həqnemisi bolmioqəqqa, u muhlislerini yenioqə qakirip:■

² — Bu halayikqa iqim aqriydu. Qünki ular mening yenimda turəyli üq kün boldi, ularda yegüdək həqnersimu qalmidi.

³ Ularni əylirigə aq qorsaq qaytursam, yolda həlidin ketixi mumkin. Qünki bəziliri yirəqtin kəlgənikən, — dedi.

⁴ Muhlisleri buningəya jawabən:

— Bundak hilwət bir jayda bu kixilərnə toydurəyudək nanni nədin tapqili bolsun? — deyixti.

⁵ — Qəncə neninglar bar? — dəp soridi u.

Yəttə, — deyixti ular.

⁶ Buning bilən u həlkni yərdə olturuxka buyrudi. Andin yəttə nanni qolioqə aldi wə *Hudaqə* təxəkkür-mədhiyə eytip oxtup, kəpçilikke tutuxka muhlisliroqə bərđi. Ular halayikqa üləxtürüp bərđi.

⁷ *Muhlislarda* yənə birqəncə kiçik belikmu bar idi. U *Hudaqə* təxəkkür eytip ularni bərikətləp, muhlisliroqə üləxtürüp berixni eytti.

⁸ Halayik toyəyüqə yedi; ular exip qəloqan parqilarni yəttə sewətkə teriwaldi.□

■ **8:1** Mat. 15:32. □ **8:8** «**ular exip qəloqan parqilarni ... teriwaldi**» — «ular» — muhlislar yaki pütkül halayikni kərsitidu. «**yəttə sewət...**» — «sewət» grek tilida bu səz bək qong bir hil sewətni kərsitidu.

⁹ Yegənlər tət mingqə kixi idi. U ularni yoloqa saldi,

¹⁰ andin muhlisliri bilən billə dərhal kemigə qüxüp, Dalmanuta tərəplirigə bardı. ■

Pərisiyləarning möjizilik alamətni kərüxnı täləp kılıxi

Mat. 16:1-4

¹¹ Pərisiylər qikip, uni sinax məqsitidə uningdin bizgə asmandin bir möjizilik alamət kərsətsəng, dəp täləp kılıxip, uning bilən munaziriləxkili turdi. □ ■

¹² U iqidə bir uluq-kıqıq tinip:

— Bu dəwr nemixka bir «møjizilik alamət»ni istəp yüridu? Xuni silərgə bərhək eytip qoyayki, bu dəwrgə həqkandak möjizilik alamət kərsitilməydu, — dedi. □ ■

¹³ Andin ulardin ayrilip, yənə kemigə qikip, dengizning u qetigə ötüp kətti.

Sahtipəzlik «eqitku»sidin saklinix

Mat. 16:5-12

¹⁴ Muhlislar nan elip kelixni untuoqan bolup, kemidə bir tal nandin baxka yəydiqini yok idi.

¹⁵ U ularni agahlandurup:

■ **8:10** Mat. 15:39. □ **8:11** «Pərisiylər qikip, uni sinax məqsitidə uningdin bizgə asmandin bir möjizilik alamət kərsətsəng...» — Pərisiylər täləp kıləqan «møjizilik alamət» Əysaning həkikiy Məsih ikənlikini ispatlaydiqan bir karamətne kərsitidu, əlwəttə. ■ **8:11** Mat. 12:38; 16:1; Luqa 11:29; Yh. 6:30. □ **8:12** «u iqidə bir uluq-kıqıq tinip...» — grek tilida «U rohdida bir uluq-kıqıq tinip..». «Roh» muxu yərdə uning əzining (insaniy) rohinı bildüridu. ■ **8:12** Mat. 16:4.

— Ehtiyat qilinglar, Pərisiylərninĝ eqitkusi wə Herodning eqitkusidin həzi bolunglar, — dedi. □ ■

16 Muhlislar əzara mulahizilixip:

— Uning bundaq deyixi nan əkəlmigənlikimizdin bolsa kerək, — deyixti.

17 Əysa ularning nemə *deyixiwatqanliqini* bilip:

— Nemixka nan yoklukı toqrisida mulahizə qilisilər? Silər tehiqə pəm-parasət yaki qüxənqigə igə bolmidinglarmu? Qəlbliringlar tehimu bihudlixip ketiwatamdu? ■

18 Kəzünglar turup kərməywatamsilər? Qulikınglar turup anglimaywatamsilər? Esinglarda yokmu?

19 Bəx ming kixigə bəx nanni oxtuqinimda, parqılarqə liq toloqan qanqə kiqik sewətni yiqiwaldinglar? — dedi.

— On ikkini, — jawab bərdi ular. □ ■

20 — Yəttə nanni tət ming kixigə oxtuqinimda, parqılarqə liq toloqan qanqə sewətni yiqiwaldinglar? — dedi u.

— Yəttini, — Jawab bərdi ular. ■

21 U ularqə:

— Undaqta, qandaqsigə silər tehi

□ **8:15** «Ehtiyat qilinglar, Pərisiylərninĝ eqitkusi wə Herodning eqitkusidin həzi bolunglar» — «Mat.» 16:1-12nimu kərüng. ■ **8:15** Mat. 16:6; Luqa 12:1. ■ **8:17** Mar. 6:52. □ **8:19** «..qanqə kiqik sewət..» — «sewət» grek tilida «kol sewət». ■ **8:19** Mat. 14:17,20; Mar. 6:38; Luqa 9:13; Yh. 6:9. ■ **8:20** Mat. 15:36,37.

qüxənməysilər? — dedi.□

Bəyt-Saidadiki bir korning saqaytilixi

²² Ular Bəyt-Saida yezisiqə kəldi; halayiq bir kor adəmnı uning aldiqə elip kelip, uningqə qolungni təgküzüp qoysang, dəp ətündi.

²³ U kor adəmnıng qolidin tutup yezining sirtiqə yetiləp bardı; uning kəzlırigə tükürüp, üstigə qollirini təgküzüp:

— Birər nərsə kərüwatamsən? — dəp soridi.■

²⁴ U bexini kətürüp:

— Kixilərnı kərüwatımən; ular huddi mengip yürüwatqan dərəhlərdək kərünüwatıdu, — dedi.

²⁵ Andin u qaytidin qollirini u adəmnıng kəzlırigə təgküzdi. U kəzlırini eqıwıdı, kəzlırı əsligə kelip, həmmə nərsini enik kərdi. □

²⁶ Əysa uni ɵyigə qayturup:

— Yezıqımu kirmə, yaki yezidiki heqkingə bu ixni ukturma, — dəp tapıladı.□

□ **8:21 «Undakta, qandaxsigə silər tehi qüxənməysilər?»**

— Məsihnıng bu soali muhlisliri yiqıwalqan «on ikki (kiqik) sewət» wə «yətə (qong) sewət» bilən munasiwətliktur. Qizik bir ix xuki, Markus ɵzining Injildiki bayanida Məsihnıng (ɵlümdin tirilixtin baxqa) jəmiy on tokquz alaheidə məjizisini hatiriləydu. «Qoxumqə sızimizni kərüng. ■ **8:23** Mar. 7:32. □ **8:25**

«U kəzlırini eqıwıdı..» — yaki «u bexini kətürıwıdı...» yaki «u kəzlırini yoqan aqti...». □ **8:26 «Yezıqımu kirmə, yaki yezidiki heqkingə bu ixni ukturma»** — Məsih nemixka xundak tapıladı? Xübhisizki, Bəyt-Saidadikilər allıqaqan uning kəp məjizilirini kərüp turup tehiqə towa qılmıqanıdı («Mat.»

11:21ni kərüng).

Petrusning Əysani Kətkuzoquqi-Məsih dəp tonuxi

Mat. 16:13-20; Luğa 9:18-21

²⁷ Əysa muhlisliri bilən qikiş Kəysəriyə-Filippi rayonişə qaraxlıq kənt-yezilarşə bardı. Yolda u muhlisleridin:

— Kixilər meni kim dəydu? — dəp soridi.■

²⁸ Ular uningşə:

— Bəzilər seni Qəmüldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas *pəyoşəmbər* wə yənə bəzilər ilgiriki pəyoşəmbərlərdin biri dəp qaraydikən, — dəp jawab berixti.■

²⁹ U ulardin:

— Əmdi silərqu, silər meni kim dəp bilisilər? — dəp soridi.

Petrus jawabən: — Sən Məsihdursən, — dedi.□ ■

³⁰ U ularşə əzi toşrulux həqkimgə tinmaslıqni jiddiy tapilidi.

Əysaning əlöp tirilidişanlığıni aldin eytixi

Mat. 16:21-28; Luğa 9:22-27

³¹ Xuning bilən u İnsan'ooqlining nuroşun azab-okubət tartixi, aqsakallar, bax kaşınlar wə Təwrat ustazliri tərpidin qətkə kəkilixi, əltürülüşü wə üq kündin keyin tirildürülüşü

■ **8:27** Mat. 16:13; Luğa 9:18.

■ **8:28** Mat. 14:2.

□ **8:29** «Sən Məsihdursən» — «Məsih» degən söz toşrulux «Təbirlər»imizni kəşung. ■ **8:29** Mat. 16:16; Yh. 6:69.

mukərrər ikənlikini *muhlislirioğa* əgıtixkə baxlidi. □ ■

³² U bu ixni oquq-axkara səzləp bərđi. Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləxkə baxlidi. □

³³ Lekin u burulup muhlislirioğa qarap, Petrusni əyibləp:

— Arkamoğa ət, Xəytan! Sening oyliqanliring Hudaning ixliri əməs, insanning ixliridur, — dedi. □ ■

³⁴ Andin muhisliri bilən halayiknimu qakirip mundak dedi:

— Kimdəkim manga əgixixni niyət kilsa, əzidin keqip, əzining krestini kətürüp manga əgəxsun!

□ ■

³⁵ Qünki kimdəkim öz jenini kütquzay desə, qokum uningdin məhrum bolidu; lekin kimdəkim mən üqün wə hux həwər üqün öz

□ **8:31 «İnsan'ooqlining.... aqsakallar, bax kahinlar wə Təwrat ustazliri tərpidin qətkə kekilixi»** — xu qaşda ikki «bax kahin» bar idi — «Annas» wə uning küy'ooqli «Kəyafa».

■ **8:31** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:7.

□ **8:32 «Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləxkə baxlidi»** — Petrusning əyiblixi xübhısizki, əzüng uluq padixah Məsih turup, bexingəya muxundak dəhxətlik ixlarni qüxürməsliking kerək idi, degəndək. «Mat.» 16:22ni kərüng.

□ **8:33 «Arkamoğa ət, Xəytan!»** — Əysa bu ayəttə «Xəytan» degən bu səzini birinqidin «düxmən» degən mənide ixlitip, əzining düxmını bolup qaloqan Petruska eytidu. İkkinqidin, Xəytan əzi Petrus arkilik əysaoğa putlikaxang bolmaqçı idi.

■ **8:33** 2Sam. 19:22. □ **8:34 «Kimdəkim manga əgixixni niyət kilsa, əzidin keqip, əzining krestini kətürüp manga əgəxsun!»** — «Mat.» 10:38ni, xundakla uningdiki izahatnimu kərüng.

■ **8:34** Mat. 10:38; 16:24; Luğa 9:23; 14:27.

jenidin məhrum bolsa, uni kütqüzidu. ■

³⁶ Qünki bir adəm pütkül dunyağa igə bolup, jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?! □

³⁷ U nemisini jeniğa tegixsun?! ■

³⁸ Qünki kimdəkim zinahor wə gunahkar bu dəwr aldida məndin wə mening səzlimdin nomus qılsa, İnsan'ooqlimu atisining xan-xəripi iqidə mukəddəs pərixtilər bilən billə kəlginidə, uningdin nomus qilidu. □ ■

9

Əysaning julalıqta kərünuxi

Mat. 17:1-13; Luğa 9:28-36

¹ U ularğa yənə:

— Mən silərgə xuni bərħək eytip qoyayki, bu yərdə turqanlarning arisidin əlümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning

■ **8:35** Mat. 10:39; 16:25; Luğa 9:24; 17:33; Yh. 12:25.

□ **8:36** «...jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?!» — «jan» muxu yərdə pəkət həyatni əməs, bəlki adəmning salahiyiti, rohıy dunyasini kərsitidu. ■ **8:37** Zəb. 49:6-9 □ **8:38** «zinahor wə gunahkar bu dəwr» — «zinahor» bəlkim həm jismani yərdə kəqmə (Hudağa wəpasizlik qıloquqi, degən) mənidimu ixtilididu. «İnsan'ooqli» — Məsih, əlwəttə. «Təbirlər»nimu kərüng. ■ **8:38** Mat. 10:32; Luğa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12; 1Yuha. 2:23.

padixahlikining küq-қudrät bilän kälгәнlikini kәridioqanlar bardur. □ ■

Әysaning julalığta көrүнүxi

² Wә altә күndin keyin, Әysa Petrus, Yaqup wә Yuhannani ayrip elip, egiz bir taoқka қıқti. U yәrdә uning siyaқi ularning көz aldidila өзgirip, ■

³ kiyimliri yәр yüzidiki һeqbir ақartқuqimu ақartalmioқudәk дәrijidә parkirap қardәk ар'ақ boldi.

⁴ Ularning көz aldida Musa wә Ilyas pәyoqәmbәrlәr tuyuksiz көründi; ular Әysa bilән sәzlixiwatқanidi.

⁵ Petrus bu ixқа jawabән Әysaоға:

— Ustaz, bu yәrdә bolоқinimiz intayin yahxi boldi! Birini sanga, birini Musaоға, yәнә birini

□ **9:1 «Bu yәrdә turoqanlarning arisidin ölümning tәmini tetixtin burun jәzmән Hudaning padixahlikining küq-қudrät bilән kälгәнlikini kәridioqanlar bardur»**

— bizningqә 9:1-ayәttiki sәzning muһim mәнisi 9:2-13dә tәswirlәngән karamәt ixlarni kәrsitidu. Baxқа alimlar u: (1) Әysa әltürүlgәndin keyin muһlisliroqа қayta көrүнүxi bilән; (2) Muқәddәs Rohning kelixi bilән; (3) Mәsiһning xәripi jamaәttә ayan қilinixi bilән; (4) Әysaning dunyaоға қaytip kelixi bilән әmәlgә axuruldi, dәp қaraydu. Yukirikә (1)-, (2)-, (3)-pikir sәl orunluқ bolоқini bilән, lekin Әysaning «bu yәrdә turoqanlarning **arisidin...** kәridioqanlar bar» deginidin қariоqanda, **bәzi** rosullar bu ixni kәridu, xunga muһim әmәlgә axuruluxi 9:2-13diki «Әysaning julalığta көrүнүxi» degән ixtur, dәp қaraymiz. ■ **9:1** Mat. 16:28; Luқа 9:27. ■ **9:2** Mat. 17:1; Luқа 9:28.

Ilyaska atap bu yergə üq kəpə yasayli! — dedi□
 6 (qünki Petrus nemə deyixini bilməy qaloqanidi, qünki ular qorkunqqa qəmüp kətkənidi).

7 Tuyuksiz bir parqə bulut ularni qapliwalidi wə buluttin: «Bu Mening səyümlük Ooqlumdur; uningqa kulak selinglar!» degən awaz anglandi.■

8 Ular lappidə ətrapiqə qarixiwidi, lekin yənə heqkimni kərmidi, əz yenida pəqət Əysanila kərđi.

9 Ular taqdin gūxüwatqanda, Əysa ularqa, In-san'oqli əlümdin tirildürülmigüqə, kərgənlirini heqkimgə eytmasliqni əmr qilip tapilidi. ■

10 Ular uning bu səzini kəngligə püküp, «əlümdin tirilix» degəning zadi nemə ikənliki həqkidə əzara müləhiziləxti.

11 Ular uningdin yənə:

— Təwrat ustazliri nemə üqün: «Ilyas pəyoqəmbər Məsih kelixtin awwal qaytip kelixi kerək» deyixidu? — dəp soraxti.■

12 U ularqa jawabən:

— Ilyas pəyoqəmbər dərwəqə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioqa kəltüridu; əmdi nemixka mukəddəs yazmilarda Insan'oqli kəp azab-oqubət qekidu wə horlinidu, dəp

□ 9:5 «Ustaz» — grek tilida (həm ibraniy tilida) «Rabbi» deyilidi. «birini sangə, birini Musaqə, yənə birini Ilyaska atap bu yergə üq kəpə yasayli!» — bu səz wə pütin wəqə toqruluk yənə «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kəring.

■ 9:7 Qan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; Luqa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. ■ 9:9 Mat. 17:9; Luqa 9:36.

■ 9:11 Mal. 4:5; Mat. 11:14; Luqa 1:17.

pütülgən? □ ■

¹³ Lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoqəmbər dərhəkiqət kəldi wə dəl muqəddəs yazmilarda u həkqidə pütülgəndək, kixilər uningə nemini halisa xundak kildi. □ ■

Jin qaplaşkan balining azad qilinixi

Mat. 17:14-20; Luqa 9:37-43

¹⁴ Ular muhlislarning yenioğa qaytip baroqinida, zor bir top adəmlərnin ularning ətrafioğa olixiwaloqanlikini, birnəqqə Təwrat ustazlirinin ular bilən munazirə qilixiwatqanlikini kərđi.

¹⁵ Uni kərgən pütün halayik intayin həyran boluxti wə yügürüp kelip uning bilən salamlaxti.

¹⁶ U ulardin:

□ **9:12 «Ilyas pəyoqəmbər dər wəkə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioğa kəltüridu»** — «Ilyasning awwal kelixi» wə uning «həmməni ornioğa kəltürüxi»ni kərsətkən bexarət wə baxka təpsilatlıri Təwrat, «Mal.» 4:5-6də hatirilinidu. **«əmdi nemixka muqəddəs yazmilarda iInsan'ooqli kəp azab-oqubət qekidu wə horlinidu, dəp pütülgən? »**

— «nemixka...?» — Əgər uluq Ilyas pəyoqəmbər kelip Məsih üqün yol təyyarlıoğan bolsa, zadi «nemixka» həlk Məsihni qəbul qilmaydu? Yəhya pəyoqəmbər dər wəkə «Ilyas pəyoqəmbər»ning rohi wə küqidə kəlgini bilən («Luqa» 1:17) u əltürülgən wə Məsihmu uningə ohxax əltürülidu (13-ayətnimu kəring).

■ **9:12** Mal. 4:5; Zəb. 22:6; Yəx. 53:4; Dan. 9:26; Wəh. 11:4-7 □ **9:13 «lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoqəmbər dər həkikət kəldi wə dəl muqəddəs yazmilarda u həkqidə pütülgəndək, kixilər uningə nemini halisa xundak kildi»** — muxu yərdə Məsih Yəhya pəyoqəmbərni yənə Ilyas pəyoqəmbərgə ohxitidu. ■ **9:13** Mal. 4:5,6

— Ular bilən nemə toʻqirlik munazirə qilixiwatisilər, — dəp soridi. □

¹⁷ Halayiktin birəylən uningoa:

— Ustaz, mən oʻqlumni sening aldingoa elip kəldim, qünki uningoa gaqa kiloquqi bir roh qaplixiwaloqan. □ ■

¹⁸ Hər ketim roh uni qirmiwalsa, uni tartixturup yikitidu, xuning bilən balining aozzi kəpüklixip, qixliri kirixip ketidu; kaqxal bolup qalidu. Muhlisliringdin jinni həydiwətkəysilər dəp tilidim, birak ular qilalmidi, — dedi. □

¹⁹ U jawabən: — Əy etikadsiz dəwr, silər bilən qaqaqoziqə turay?! Mən silərgə yənə qaqaqoziqə səwr qilay? — Balini aldimoqa elip kelinglar — dedi.

²⁰ Ular balini uning aldioqa elip kəldi. Əysani kəru x bilənla roh balining pütün bədinini tartixturuwətti. Bala yikilip, aozidin kəpük qikқан peti yərdə yumilap kətti. ■

²¹ U balining atisidin:

— Bu ix bexioqa kəlginigə kaqqa uzun boldi? — dəp soridi.

□ **9:16 «U ulardin: — ... dəp soridi»** — «ular» muxu yərdə (1) muhlislrini; (2) halayikning əzlrini (3) Təwrat ustazlrini kərsitixi mumkin. Bizningqə (2) yaki (3) toʻqra boluxi kərak; halayiktin biri muxu soalqa jawab beridu. Bəzi kona kəqürmiliridə «ular»ning ornida «Təwrat ustazliri» deyilidu.

□ **9:17 «mən oʻqlumni sening aldingoa elip kəldim»** — bu kixining «sening aldingoa» degini uning Məsih wə muhlislrini «bir adəmdək» dəp qaraytti, dəp bildüridu. Bir tərəptin muxu kəzkarax toʻqridur. ■ **9:17** Mat. 17:14; Luqa 9:37,38. □ **9:18**

«uni tartixturup yikitidu» — yaki «uni yərgə yikitiwetidu». **«kaqxal bolup qalidu»** — yaki «pütün əzayi ketip qalidu».

■ **9:20** Mar. 1:26.

U: — Kiqikidin tartip xundak,

²² jin uni h lak qilix  q n k p k tim otka w  suo a taxlidi.  mdi bir amal qilalisang, bizg  iq a ritip xapa t qil ays n! — dedi.

²³  ysa uning a: — «Qilalisang!» d ys no u! Ix nqt  bol an ad mg  h mm  ix mumkindur! — dedi.■

²⁴ Balining atisi d r al: — M n ixinim n; ix nqsizlikimg  m d t qil ays n! — dedi yio lap nida kilip.

²⁵  mdi  ysa k p ilikning y g r x p k lg nlikini k r p, h liki napak ro ka t nbih berip:

—  y ad mni gas w  ga a qil uqi ro ! Buyruk qilim nki, uningdin qik, ikkinqi kirg qi bolma! — dedi.

²⁶ Xu h man jin bir qirkiridi-d , balini d hx tlik tartixturup, uningdin qikip k tti. Bala  l kt k yetip qaldi, halayikning k pinqisi «U  ldi!» deyixti.

²⁷ Lekin  ysa balini qolidin tutup yelidi, bala  rnidin turdi.

²⁸  ysa  yg  kirg ndin keyin, muhlisliri uning bil n yalo uz qalo anda uningdin: — Biz nem   q n jinni h ydiwet lmiduk? — d p soraxti.■

²⁹ U ular a: — Bu hil *jin* dua w  rozidin baxka yol bil n qikirilmas, — dedi.□

 ysaning  l p tirilido anlikini y n  aldin

■ 9:23 Luka 17:6. ■ 9:28 Mat. 17:19. □ 9:29 «**Bu hil jin dua w  rozidin baxka yol bil n qikirilmas**» — b zi kona k q rmil rd  «rozidin» deg n s z tepilmaydu.

eytixi

Mat. 17:22-23; Luqa 9:43-45

³⁰ Ular xu yərdin ayrilip, Galiliyədin ötüp ketiwatatti. Biraq u buni heqkimning bilixini halimaytti. ■

³¹ Qünki u muhlislirioqa:

— Insan'ooqli insanlarning kolioqa tapxurulup, ular uni eltüridu. Öltürülüp üq kündin keyin u tirilidu, — degən təlimni beriwatatti.

³² Lekin *muhlislar* bu sözni qüxənmidi həmdə uningdin soraxkimu petinalmidi.

Həqiqiy uluq kim?

Mat. 18:1-5; Luqa 9:46-48

³³ U KəpərNaħum xəhirigə kəldi. Öygə kirgəndə u ulardin:

— Yolda nemə toqrisida mulahiziləxtinqlar? — dəp soridi. ■

³⁴ Lekin ular xük turdi, qünki ular yolda qaysimiz əng uluq dəp bir-biri bilən mulahiziləxkənidi.

³⁵ U olturup, on ikkəylənni yenioqa qakirip, ularoqa:

— Kim birinqi boluxni istigən bolsa, xu həmməylənni əng ahirkisi wə həmməylənni hizmətkari bolsun, — dedi. ■

³⁶ Andin u kiqik bir balini otturida turoquzdi wə uni kuqikioqa elip turup, ularoqa mundaq dedi: ■

■ **9:30** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 10:33; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. ■ **9:33** Mat. 18:1; Luqa 9:46; 22:24. ■ **9:35** Mat. 20:27; Mar. 10:43. ■ **9:36** Mar. 10:16.

37 — Kim mening namimda muxundaq kichik balini qobul qilsa, meni qobul qilgan bolidu. Kim meni qobul qilsa, u meni əməs, bəlkı meni əwətküqini qobul qilgan bolidu. □ ■

Qarxi turmasliqning əzi qolliqanliqtur
Luka 9:49-50

38 Yuhanna uningqa:

— Ustaz, sening naming bilən jinlarni həydəwatqan birsini kərduq. Lekin u biz bilən birgə sanga əgəxkənlərdin bolmioaqqa, uni tostuk, — dedi. ■

39 Lekin Əysa: — Uni tosmanglar. Qünki mening namim bilən bir məjizə yaratqan birsi arkidinla mening üstümdin yaman gəp qilixi mumkin əməs. ■

40 Qünki bizgə qarxi turmioqanlar bizni qolliqanlardur.

41 Qünki mən silərgə xuni bərħək eytip qoyayki, Məsihkə mənəsup bolqanliqinglar üqün, mening namimda silərgə hətta birər piyalə su bərgən kiximu əz in'amioqa erixməy qalmaydu. ■

Gunahning ezitkulüki
Mat. 18:6-9; Luka 17:1-2

42 Lekin manga etiqad qilqan bundaq kiciklərdin birini gunahqa putlaxturoqan hərқandaq adəmnı, u boynioqa yoqan tügmən

□ 9:37 «Kim mening namimda muxundaq kichik balini qobul qilsa...» — yaki «kim mening namimda muxundaq kichik balini kütsə...». ■ 9:37 Mat. 18:5; Luka 9:48; Yh. 13:20.

■ 9:38 Luka 9:49. ■ 9:39 1Kor. 12:3. ■ 9:41 Mat. 10:42.

texi esiloqan haldada dengizoqada taxliwetilgini awzəl bolatti.■

43 Əgər əmdi qolung seni gunahqa putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki qolung bar haldada dozahqa, yəni eqürülməs otqa kirginingdin kərə, qolak haldada hayatliqqa kirgining awzəldur. ■

44 Qünki dozahta xularni *yəydioqan* kurt-qongozular əlməydu, yalkunluq ot eqməydu.□ ■

45 Əgər əmdi putung seni *gunahqa* putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki putung bar haldada dozahqa, yəni eqürülməs otqa taxlanoqiningdin kərə, tokur haldada hayatliqqa kirgining awzəl.

46 Qünki dozahta xularni *yəydioqan* kurt-qongozular əlməydu, yalkunluq ot eqməydu.■

47 Əgər kəzüng seni *gunahqa* putlaxtursa, uni oyup taxliwət. Ikki kəzüng bar haldada otluq dozahqa taxlanoqiningdin kərə, singlar kəzlük bolup Hudaning padixahliqioqada kirgining awzəl.

48 Qünki dozahta xularni *yəydioqan* kurt-qongozular əlməydu, yalkunluq ot eqməydu.■

49 Həmmə adəm ot bilən tuzlinidu wə hər bir

■ 9:42 Mat. 18:6; Luqa 17:2. ■ 9:43 Qan. 13:7; Mat. 5:30; 18:8. □ 9:44 «Qünki dozahta xularni *yəydioqan* kurt-qongozular əlməydu, yalkunluq ot eqməydu» — bəzi kona kəqürmilərdə bu 44- wə 46-ayət tepilməydu. ■ 9:44 Yəx. 66:24. ■ 9:46 Yəx. 66:24 ■ 9:48 Yəx. 66:24

qurbanlik tuz bilən tuzlinidu. □ ■

⁵⁰ Tuz yahxi nərsidur. Həlbuki, əgər tuz öz tuzlukini yokatsa, uningə qaytidin tuz təmini qandakmu kirkügili bolidu? Özünglarda tuz tepilsun wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar. □ ■

□ **9:49 «Həmmə adəm ot bilən tuzlinidu wə hər bir qurbanlik tuz bilən tuzlinidu»** — bu sirlük jümlə qoqum «Law.» 2:13, «Qel.» 31:23, «Əz.» 43:23, «Yəx.» 34:6 wə 66:20 həmdə yukiriki 42-48 ayətlər bilən munasiwətluktur. Mənsi bəlkim: — (1) gəx-kəktatlarni tuz bilən uzun saqliqili boləndək, Məsihə ixənmigənlər dozahning otida «qirimay, saklinip» mənggü jazalinidu; yaki (2) Məsihə əgəxkənlər muxu dunyada (tuz yariqə sepilgəndək) japa-muxəkkət, azab-okubət qekidu; yaki (3) mənsi hər ikki tərəptikidək bolidu — demək, hər bir kixi əzining əysa Məsihkə boləqan munasiwitidə muwapik japa-muxəkkət, azab-okubət qekidu; etiqaqilar muxu dunyada japa-muxəkkətlər arkilik tawlinip paklinidu, etiqaqsizlar dozahta mənggü azab tartidu. Bizningqə 3-mənsi toqra kelixi mumkin. Rəbbimiz bu yərdə həm etiqaqilarni həm etiqaqsizlarnimu kəzdə tutidu. Bizningqə pəkət etiqaqilar Hudaqə atilidiqan qurbanlik bolalaydu, xunga ayətning birinqi kismda həmmə adəm, ikkinqi kismda etiqaqilar («qurbanlik» süpitidə) kəzdə tutulidu. ■ **9:49**

Law. 2:13. □ **9:50 «Tuz yahxi nərsidur. Həlbuki, əgər tuz öz tuzlukini yokatsa, uningə qaytidin tuz təmini qandakmu kirkügili bolidu?»** — tuz bolsa (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin tosidu; (3) zəhim-yarilarni saqaytidu. Muhlisarning bu dunyaqə boləqan roli buningqə ohxap ketixi kerək. **«Özünglarda tuz tepilsun wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar»** — bu sirlük jümlining mənsi üqün «Mat.» 5:13, «Əf.» 4:29, «Kol.» 4:6ni kəring. Etiqaqilar «tuzluq» bolsa əzini pak tutidu, lekin buningdin Həli qonglik qilmaydu — bəlkı muhəbbiti, hatirjəmliki wə huxalliki bilən gunahta tutuləqanlarni Hudaning yoliqə jəlp kıləqilardur. ■ **9:50** Mat. 5:13; Luqa 14:34; Rim. 12:18; İbr. 12:14.

10

Talak toʻgʻrisidiki tʻalim

Mat. 19:1-12

¹ U u yerdin kuzoqilip, Yehudiyə əlkisi tərəpliridin ətüp, İordan dəryasining u ketidiki rayonlaroqimu bardı. Top-top adəmlər yənə uning ətrəpioqə olixıwaloqanıdı. U aditi boyiqə ularoqə təlim berixkə baxlıdı.■

² Bəzi Pərsiylər uning yenioqə kelip uni kiltakqə qüxürüx məksitidə uningdin:

— Bir adəmnıng ayalini talak kılıxi Təwrat qanunioqə uyğunmu? — dəp sorıdı.□

³ Lekin u jawabən: — Musa *pəyoqəmbər* silərgə nemə dəp buyruoqan? — dedi.

⁴ Ular: — Musa *pəyoqəmbər* kixining ayalini bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxioqə ruhsət kıloqan, — deyixti.□ ■

⁵ Əysa ularoqə:

— Tax yürəklikınglardın u silərgə bu əmrni pütken;

⁶ lekin Huda aləm apiridə boloinida *insanlarni* «Ər wə ayal kılıp yaratti».■

■ **10:1** Mat. 19:1. □ **10:2** «**kiltakqə qüxürüx məksitidə**»

— əslidə Yəhya pəyoqəmbər Hərod padıxahqə «talak kılısang bolmaydu» dəp tənbiş berip, uning qixioqə tegip öltürülgənıdı. Xübhısızki, Pərsiylərnıng məksətlirıning biri: — Əysamu «talak kılıxqə bolmaydu» desə, Hərod padıxah uni Yəhyaqə ohxax öltürüwetətti. □ **10:4** «**Musa pəyoqəmbər kixining ayalini bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxioqə ruhsət kıloqan**»

— muxu əmrning toʻgʻrisi «Qan.» 24:1də tepılıdı. Yənə «qoyup berix» («talak kılıx») toʻgʻrisidiki bir yəkün üqün «1Kor.»diki «qoxumqə sız»nımu (7-bab toʻgʻruluk) kərüng. ■ **10:4** Qan. 24:1, 3; Yər. 3:1; Mat. 5:31. ■ **10:6** Yar. 1:27, 2:24, 5:2; Mat. 19:4.

7 «Xu səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip■

8 ikkilisi bir tən bolidu». Xundak ikən, ər-ayal əmdi ikki tən əməs, bəlki bir tən bolidu.□ ■

9 Xuning üqün, Huda qoxqanni insan ayrimisun, — dedi.■

10 Ular öygə kaytip kelip kirkəndə, muhlisliri uningdin bu həktə soridi.

11 U ularqa:

— Ayalini talak qilip, baxqa birini əmrigə alojan kixi ayaliqə gunah qilip zina qiləjan bolidu. ■

12 Erini qoyuwetip, baxqa ərgə təgkən ayalmu zina qiləjan bolidu, — dedi.□

Əysaning kiqik balilarəqa bəht tilixi

Mat. 19:13-15; Luqa 18:15-17

13 Qolungni təgküzgəysən dəp, kixilər kiqik balilirini uning aldiqə elip keliwatatti. Birak muhlislar elip kəlgənlərnə əyiblidi. ■

14 Buni kərgən Əysa aqqiklinip, muhlisliriqə:

■ **10:7** Yar. 2:24; 1Kor. 6:16; Əf. 5:31. □ **10:8** «xu səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip ikkilisi bir tən bolidu» — «Yar.» 2:24. ■ **10:8** Yar. 2:24 ■ **10:9** 1Kor. 7:10.

■ **10:11** Mat. 5:32; 19:9; Luqa 16:18; 1Kor. 7:10. □ **10:12** «*Ayal ... erini qoyuwetip...* » — Yəhudiy jəmiyitidə bu intayin az kərüliđiqan əhwal. Ləkin Yəhudiy əməslər arisida daim yüz berətti. Xunga xühşisizki, Məsihning muxu yərdə kəzdə tutqini Yəhudiy əməslərnimu əz iqigə alidu. Yənə «qoyup berix» («talak qilix») toqrisidiki bir yəkün üqün «1Kor.»diki «qoxumqə səz»nimu (7-bab toqruluk) kərüng. ■ **10:13** Mat. 19:13; Luqa 18:15.

Balilar aldimõja kəlsun, ularni tosmanglar. Qünki Hudaning padixahlıki dəl muxundaklarõja təwədur. □ ■

15 Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, Hudaning padixahlıkini səbiy balidək qobul qilmisa, uningõja hərgiz kirəlməydu, — dedi.

16 Xuning bilən u balilarni kuqıkiõja elip, ularõja qollirini təgküzüp bəht tilidi. □ ■

Puldarlar Hudaning padixahlıkiõja kirələmdu?

Mat. 19:16-30; Luqa 18:18-30

17 U yoloja qıkkanda, birsi uning aldioja yügürüp kelip, uning aldida tizlinip uningdin:

— I yahxi ustaz, mən kəndək qılsam mənggülük həyatka miraslik qilimən? — dəp soridi. ■

18 Ləkin Əysa uningõja:

— Meni nemixka yahxi dəysən? Pəkət biridin, yəni Hudadin baxka həqkim yahxi əməstur.

19 Sən Təwrattiki «Zina qılma, qatillik qılma, ooqrilik qılma, yalojan guwahlik bərmə, hiyanət

□ **10:14** «Hudaning padixahlıki dəl muxundaklarõja təwədur» — yaki «Hudaning padixahlıki dəl muxundaklardın tərki b tapkandır». ■ **10:14** Mat. 18:3; 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. □ **10:16** «Xuning bilən u balilarni kuqıkiõja elip, ularõja qollirini təgküzüp bəht tilidi» — bu ayəttiki grek tilioja kəriõjanda, mumkinqiliki barki, u bir-birləp kuqaklap, balilarõja ayrim-ayrim bəht tilidi. ■ **10:16** Mat. 19:15; Mar. 9:36. ■ **10:17** Mat. 19:16; Luqa 18:18.

qilma, ata-anangni hõrmõt qil» degән pәрhiz-pәрzlәrni bilisән, — dedi. □ ■

²⁰ U adәм jawabән: — Ustaz, bularning hәmmisigә kiqukimdin tartip әmәl qilip keliwatimән, — dedi.

²¹ Әysaning uningõa qarap muhәbbiti kõzõqaldi wә uningõa:

— Sәndә yәнә bir ix kәм. Berip pütүн mal-mülkingni setip, pulini yõqsullarõa bәrgin wә xundaq qilsang, әrxtә hәzinәng bolidu; andin kelip krestni kõtürüp manga әgәxkin! — dedi. □ ■

²² Lekin muxu sәzni anglap, uning qirayi tutulup, qayõuõa qõmüp u yәrdin kәtti. Qünki uning mal-dunyasi nahayiti kәp idi.

²³ Andin Әysa qõrisigә sәpselip qarap, muhlis-liriõa:

— Mal-dunyasi kәplәrning Hudaning padixahligiõa kirixi nemidegән tәsliktә bolidu-hә! — dedi. ■

□ **10:19** «Zina qilma, qatillik qilma, oõrilik qilma, yaloqan guwahlik bәrmә, hiyanәt qilma, ata-anangni hõrmõt qil» — muxu әmrlәр «Mis.» 20:12-16, «Qan.» 5:16-20 wә 24:14dә tepilidu. ■ **10:19** Mis. 20:12-16; 21:12; Qan. 5:16-20; Qan. 24:14; Rim. 13:9.

□ **10:21** «...Andin kelip krestni kõtürüp manga әgәxkin!» — bәzi kona kәqürmilәrdә muxu yәrdә «krest kõtürüp» degән sөz tepilmaydu. «Krest kõtürүx» degән uqum toõrisida «Mat.» 10:38diki izahat wә baxqa izahatlarni kәrүng. «Әysaning uningõa qarap muhәbbiti kõzõqaldi» degән sөzigә qariõanda, mumkinqilki barki, mәnggүlүk hayatni izdigән yax bay yigit dәl Markusning özi idi. Bu yigit Markus bolmisa, «Әysaning muhәbbiti» toõruluk qandakmu hәwәр tapalaydu? ■ **10:21** Mat. 6:19; Luqa 12:33; 1Tim. 6:17. ■ **10:23** Pәnd. 11:28; Mat. 19:23; Luqa 18:24.

24 Muhlislar uning sōzligigə intayin hōyran boluxti, lekin Əysa ularōa yənə jawabən:
— Balilirim, mal-mülökkə tayanōanlar üqün Hudaning padixahlığıōa kirix nemidegən təshə! □

25 Təgining yingning kōzidin ətūxi bay adəmning Hudaning padixahlığıōa kirixidin asandur! — dedi.

26 Ular buni anglap intayin bək hōyran boluxup, bir-biridin:

Undaqta, kim nijatka erixələydu? — dəp soraxti.

27 Əysa ularōa qarap:

— Bu ix insan bilən wujudka qikixi mumkin əməs, lekin Huda üqün mumkin əməs bolmaydu; qünki Hudaōa nisbətən həmmə ix mumkin bolidu, — dedi. □ ■

28 Buning bilən Petrus uningōa:

— Mana, biz bolsaq, həmmi taxlap sanga əgəxtuk!? — degili turdi. ■

29 Əysa uningōa jawabən mundaq dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, mən üqün wə hux həwər üqün əyi, aka-ukiliri, aqa-singilliri, atisi, anisi, ayali, baliliri yaki yərzemirliridin waz kəqkənlərnin həmmisi

30 bu zamanda bularning yüz həssisigə, yəni əy, aka-uka, aqa-singil, ana, balilar wə yər-

□ 10:24 «mal-mülökkə tayanōanlar üqün Hudaning padixahlığıōa kirix nemidegən təshə!» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «mal-mülüklərgə tayanōanlar üqün» degən sēz tepilmaydu. □ 10:27 «qünki Hudaōa nisbətən həmmə ix mumkin bolidu» — grek tilida: «qünki Huda bilən həmmə ix mumkin bolidu». ■ 10:27 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luqa 1:37. ■ 10:28 Mat. 4:20; 19:27; Luqa 5:11; 18:28.

zeminlaroqa (ziyankəxliklər qoxuloqan haldə) muyəssər bolmay qalmaydu wə kelidioqan zamandimu mənngülük həyatka erixməy qalmaydu.

³¹ Lekin xu qəşda nuroqun aldida turoqanlar arqioqa ətidu, nuroqun arkida turoqanlar aldioqa ətidu.■

Əysaning əlöp tirilidioqanlikini yənə aldin eytixi

Mat. 20:17-19; Luqa 18:31-34

³² Ular Yerusalemoqa qikidioqan yolda idi, Əysa həmmining aldida ketiwatatti. *Muhlisiri* bək həyran idi həmdə uningə əgəxkənlərmu qorqunq iqidə ketiwatatti. Əysa on ikkəylənni yənə öz yenioqa tartip, ularə öz bexiəqa quxidioqanlirini ukturuxka baxlap:□ ■

³³ — Mana biz hazır Yerusalemoqa qikip ketiwatimiz. İnsan'ooqli bax kahinlar wə Təwrat ustadzirioqa tapxurulidu. Ular uni əlümgə məhkum qilidu wə yat əlliklərgə tapxuridu.

³⁴ Ular bolsa uni məshirə qilip, qamqilap, uning üstigə təküridu wə uni əltüridu. Lekin üq

■ **10:31** Mat. 19:30; 20:16; Luqa 13:30. □ **10:32 «muhlisiri»** —Muxu yərdə grek tilida «ular» bilən bildürüldü. «**Muhlisiri bək həyran idi həmdə uningə əgəxkənlərmu qorqunq iqidə ketiwatatti**» — ularning həyran qelix yaki qorqunqta boluxning səwəbi: (1) u adəttikidək ular bilən billə mangmay, bəlkim naməlum səwəbtin aldida yaloquz mangatti; (2) u hətər yüz berix mümkünqiligi boləqan xu xəhərgə aldirap ketiwatidu. ■ **10:32** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; Luqa 9:22; 18:31; 24:7.

kündin keyin u qayta tirilidu, — dedi.□

Yaqub bilən Yuhannaning təlipi

Mat. 20:20-28

³⁵ Zəbədiyning oqulliri Yaqub bilən Yuhanna uning aldiqqa kelip:

— Ustaz, səndin nemə tilisək orundap bərsəng, dəp ötünimiz, — deyixti.■

³⁶ U ularqqa: — Silərgə nemə qilip beriximni halaysilər? — dedi.

³⁷ — Sən xan-xəripingdə boləqiningda, bir-imizni ong yeningda, birimizni sol yeningda olturəuzəqaysən, — deyixti ular.

³⁸ Əysa ularqqa jawabən: — Nemə tələp qiləqanliqinglarni bilməywatisilər. Mən iqidiqan kədəhni iqələmsilər? Mən qobul qilidiqan qəmüldürüxni silərmu qobul qilalamsilər?□ ■

³⁹ — Qilalaymiz, — deyixti ular. Əysa ularqqa:

□ **10:34** «**ular bolsa uni məshirə qilip, qamqilap...**» — Rim imperiyəsida jaza qamqiliri birnəqqə tasmilik bolup, hər bir tasmioqqa qoşluxun wə ustihan parqiliri baqılanqan bolidu. Qamqiləqan waqtida jazalanəuqı yalingaqilinip, yərgə tizlandurulup, ikki yenida turəqan ləxkər uni qamqilaytti. Jazalanəuqı bəzi waqitlarda hətta muxu qamqilaxtin olətti. ■ **10:35** Mat. 20:20. □ **10:38** «**Mən iqidiqan kədəhni iqələmsilər?**» — bu ayəttiki «kədəh» degən səz, Əysaning tartidiqan azab-oqubiti wə kresttiki olümini kəzdə tutidu. «**Mən qobul qilidiqan qəmüldürüxni silərmu qobul qilalamsilər?**» — Məsih kərsətkən bu «qəmüldürüx» xühhisizki, öz olümidur. «Əfəsusluqlarqqa»diki «qoxumqə səz»imizdə yazəqan «qəmüldürüx» toqruluq izahatlırimizni kərüng. ■ **10:38** Mat. 20:22; Luqa 12:49,50.

— Dərwəkə, mən iqidiqan kədəhimni silərmu iqisilər wə mən qobul qilidiqan qəmüldürülüş bilən qəmüldürülisilər.

⁴⁰ Birak ong yaki sol yenimda olturuxqa nesip bolux mening ilikimdə əməs; bəlki kimlərgə təyyarlanqan bolsa, xularqa berilidu, — dedi. ■

⁴¹ Buningdin həwər tapqan *qaloqan* on *muhlis* Yakup bilən Yuhənnadin hapa boluxqa baxlidi. ■

⁴² Ləkin Əysa ularni yenioqa qaqirip, mundak dedi:

— Silərgə məlumki, yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanqanlar qol astidiki həlk üstidin buyrukwazlik qilip həkimiyət yürgüzidu, wə hokukdarliri ularni hojayinlarqə idarə qilidu.

□ ■

⁴³ Birak silərnin aranglarda bundak ix bolmaydu; bəlki silərdin kim mərtiwilik boluxni halisa, u silərnin hizmitinglarda bolsun; ■

⁴⁴ wə kim aranglarda birinqi boluxni istisə, u həmmə adəmning quli bolsun.

⁴⁵ Qünki İnsan'ooqlimu dərwəkə xu yolda kəpqilik mening hizmitimdə bolsun deməy, bəlki kəpqilikning hizmitidə bolay wə jenimni pida qilix bədiligə nuroqun adəmlərnə hərlükkə

■ **10:40** Mat. 25:34. ■ **10:41** Mat. 20:24. □ **10:42** «yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanqanlar qol astidiki həlk üstidin buyrukwazlik qilip həkimiyət yürgüzidu, wə hokukdarliri ularni hojayinlarqə idarə qilidu» — «yat əllər» muxu söz adəttə Yəhudiy əməslərnə kərsitidu. Ləkin muxu yərdə etikadsiz, Hudani tonumaydiqan dunyadiki əllərnə təkiltəydu.

■ **10:42** Mat. 20:25; Luqa 22:25. ■ **10:43** 1Pet. 5:3.

qikiray döp kældi. □ ■

Ƙarioƙu Bartimayning ƙezining saƙaytilixi
Mat. 20:29-34; Luƙa 18:35-43

⁴⁶ Ular Yeriho xəhirigə kældi. Əysa muhlisliri wə zor bir top adəmlər bilən billə Yerihodin qıƙƙan waƙıtta, Timayning Bartimay isimlik ƙarioƙu ooƙli yol boyida olturup, tiləmƙilik ƙiliwatatti.

□ ■

⁴⁷ U «Nasarətlik Əysa»ning u yərdə ikənlikini anglap:

— I Dawutning ooƙli Əysa, manga rəhim ƙiloƙaysən! — döp towlaxƙa baxlidi. □

⁴⁸ Nuroƙun adəmlər uni «Ün qıƙarma» döp əyiblidi. Lekin u:

— I Dawutning ooƙli, manga rəhim ƙiloƙaysən, — döp tehimu ünlük towlidi.

⁴⁹ Əysa tohtap:

Uni qakiringlar, — dedi. Xuning bilən ular ƙarioƙuni qakirip uningə:

— Yürəklik bol! Örnungdin tur, u seni qakiriwatidu! — deyixti.

□ **10:45 «Insan'ooƙlimu... jenimni pida ƙilix bədiligə nuroƙun adəmlərni hərlükkə qıƙiray döp kældi»** — nemidin «azad ƙilix»? — gunahtin azad ƙilixtur. ■ **10:45** Yh. 13:14; Əf. 1:7; Fil. 2:7; Kol. 1:14; 1Tim. 2:6; Tit. 2:14.

□ **10:46 «Timayning Bartimay isimlik ƙarioƙu ooƙli»** — «ƙarioƙu» grek tilida «həliƙi ƙarioƙu» deyilidu — demək, Bartimay jamaətlər içidə ƙep adəmlərgə tonux idi. ■ **10:46** Mat. 20:29; Luƙa 18:35. □ **10:47 «i Dawutning ooƙli Əysa...!»** — Təwrattiki pəyoƙəmbərlərnin bexarətlik yazmiliri boyiqə Məsih Dawut padixahning əwladliridin boluxi ƙerək idi.

Xunga «Dawutning ooƙli» Məsihning yənə bir atilixi idi.

⁵⁰ U adəm qapinini selip taxlap, ornidin dəs turup Əysaning aldiəa kəlđi.

⁵¹ Əysa jawabən uningdin:

— Sən meni nemə kıl dəysən? — dəp soridi.

Qariəu:

— I igəm, qayta kəridiəan bolsam'idi! — dedi. □

⁵² Əysa uningəa:

— Yolungəa qaytsang bolidu, etiəading seni sakaytti, — dewidi, u xuan kərələydiəan boldi wə yol boyi Əysaəa əgixip mangđi. ■

11

Əysaning Yerusaleməa təntənilik kirixi

Mat. 21:1-11; Luəa 19:28-40; Yə. 12:12-19

¹⁻² Ular Yerusaleməa yekınlixip, Zəytun teəining etikidiki Bəyt-Fagi wə Bəyt-Aniya yezilirioəa yekın kəlginidə, u ikki muhliəioəa aldin mangdurup ularəa:

— Silər udulunglardiki yezioəa beringlar. Yezioəa kiripla, adəm balisi minip bəkmioəan, baəqləklik bir təhəyni kərisilər. Uni yexip bu yərgə yetiləp kelinglar. □ ■

³ Əgər birsi silərdin: «Nemixka bundak kılisilər?» dəp sorap qalsa, «Rəbning buningəa

□ **10:51** «I igəm, qayta kəridiəan bolsam'idi!» — «igəm» muxu yərdə grek tilida intayin qongqur hərmətəni ipadiləydiəan «Rabboni» degən səz bilən ipadilinidu. ■ **10:52** Mat. 9:22; Mar. 5:34. □ **11:1-2** «adəm balisinin *tehi* minip bəkmioəan bir təhəy» — mundaq ulaəka hatirjəm minixi adəttə mumkin əməs, əlwəttə. ■ **11:1-2** Mat. 21:1; Luəa 19:29.

hajiti qūxti wə u həlila uni bu yərgə əwətip beridu» — dənglar, — dəp tapilidi.□

⁴ Ular ketip aqa yol üstidiki əyning dərwezisi sirtida baqlaqlıq turoqan bir təhəyni kərđi. Ular tanini yəxti.□

⁵ U yərdə turoqanlardın bəzilər:

— Təhəyni yexip nemə kılısilər? — deyixti.

⁶ Muhlislar Əysaning buyruqinidək jawab bərđi, həliki kixilər ularqa yol koydı.

⁷ Muhlislar təhəyni Əysaning aldioqa yetiləp kelip, üstigə öz yepinqa-qapanlirini taxlıdı; u üstigə mindi.■

⁸ Əmdi nuroqun kixilər yepinqa-qapanlirini yoloqa payandaz kılıp saldı; baxkılıri dərəhlərdin xah-xumbılarni kesip yoloqa yaydı.□

⁹ Aldida mangoqan wə kəynidin əgəxkənlər:

«Hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarək bolsun! ■

¹⁰ Atimiz Dawutning kelidioqan padixahlıqioqa mubarək bolsun! Ərxialada təxəkkür-

□ **11:3 «u həlila uni bu yərgə əwətip beridu»** — baxka birhil tərjimisi «u dərhal silərgə yetilitip koyıdu». □ **11:4 «Ular ketip aqa yol üstidiki əyning dərwezisi sirtida baqlaqlıq turoqan bir təhəyni kərđi»** — adəttə koqılar intayın tar

boloqacqqa, mal-qarwılar koqıda baqlap koyulmaytti. Təhəyning «aqa yol»da baqlaqlıq boluxi Hudaning iradisining ularning uni elip mengixi oqrılıqgə ix bolmisun degənlikini ispatlaydu.

■ **11:7** 2Pad. 9:13; Yh. 12:14.

□ **11:8 «...baxkılıri dərəhlərdin xah-xumbılarni kesip yoloqa yaydı»** — bəzi kona kəqürmilərdə «baxkılıri etizlərdin kəskən xah-xumbılarni yoloqa payandaz kılıp saldı» dəp oqulıdu. ■ **11:9** Zəb. 118:26.

hosannalar okulsun!» — döp warkirixatti.□

¹¹ U Yerusalemoğa berip ibadethana hoyliliriyoğa kirdi; wə ətrapidiki həmmiini közdin kəqürgəndin keyin, wakit bir yərgə berip qaloqçaqqa, on ikkəylən bilən billə yənə Bəyt-Aniyəoğa qikti.□ ■

Mewisiz ənjür dərihining lənətkə kəlix

Mat. 21:18-19

¹² Ətisi, ular Bəyt-Aniyadin qikkanda, uning qorsiki eqip kətkənidi. ■

¹³ Yirəktiki yopurmaqlıq bir tüp ənjür dərihini baykap, uningdin birər mewə tapalarmənmikin döp yenioğa bardı; lekin tüwigə kəlgəndə yopurmaqtin baxqa heq nərsə tapalmidi. Qünki bu

□ **11:10** «Hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarək bolsun! Atimiz Dawutning kelidioğan padixahlıqioğa mubarək bolsun! Ərxialada təxəkkür-hosannalar okulsun!» — bu sözlər «Zəb.» 118:25-26diki bexarəttin elinoğan. «Hosanna» degən söz «Qutkuzoqaysən, i Pərwərdigar» degən mənide. İnjl dəwrigə kəlgəndə mənisi «Hudaəğa təxəkkür-mədhiyə»mu bolup qaloqanıdi. «Zəbur» 118-küyidiki izahatlarnimu kəring. Oqurmənlərnin esidə barki, «mubarək» degən sözning «bəht-bərikət kərsun!» yaki «bəht-bərikətlik bolsun!» degən tüp mənisi bar. □ **11:11** «U Yerusalemoğa berip ibadethana hoyliliriyoğa kirdi» — Yerusalemdiki bu qong ibadethana toqruluk «Təbirlər» wə «Həgay»diki «qoxumqə söz»imizni kəring. ■ **11:11** Mat. 21:12,14; Luqa 19:45; Yh. 2:14. ■ **11:12** Mat. 21:18.

ənjür pixidioqan pəsil əməs idi. □

14 U dərəhkə söz kılıp:

— Buningdin keyin mənggü heqkim səndin mewə yemigəy! — dedi. Muhlisirimu buni anglidi.

Əysaning ibadəthanini tərtipkə selixi

Mat. 21:12-17; Luqa 19:45-48; Yh. 2:13-22

15 Ular Yerusalemoğa kəldi; u ibadəthana həyliliriqə kirip, u yərdə elim-setim kiliwatqanlarni həydəxkə baxlidi wə pul tegixküqilərnin xirəlini, pahtək-kəptər satquqilərnin orunduklirini örüwətti; □ ■

16 wə heqkimning heqkəndə mal-buyumlarni ibadəthana həyliliridin kətürüp ətüxigə yol qoymidi.

17 U həlkəkə:

□ **11:13 «Yiraktiki yopurmaqlik bir tüp ənjür dərihini baykap, uningdin birər mewə tapalarmənmikin dəp yenioğa bardi»** — Kanaan (Pələstin)diki ənjür dərəhliridə yopurmaq bolsa, mewimu boluxi kerək. Bu ənjür dərihidə kərüngən karamət məjizə rohiy bir həqiqətəni sürətləp beridu, əlwəttə.

□ **11:15 «u ibadəthana həyliliriqə kirip...»** — ibadəthana toqruluk; əyni qəqda, Yəhudiylərnin nuroqun ibadəthaniliri (sinagoglar) bolup, bu Yəhudiylərnin əng kəp yioqilip ibadət kiliديوan jayi idi. Hudaning əmri boyiqə, pəkət Yerusalemdiki bu mərkiziy ibadəthanidila qurbanlik qilsa toqra bolatti. **«u yərdə elim-setim kiliwatqanlarni həydəxkə baxlidi wə pul tegixküqilərnin xirəlini, pahtək-kəptər satquqilərnin orunduklirini örüwətti»** — ibadəthana həylilirida setiloqan haywan wə uqar-qanatlar həlkəning qurbanlik kilixi üqün idi. Ibadəthanoğa sədikə bərgüqilər pulini yərlik puloğa tegixkəndin keyin berixi kerək idi. ■ **11:15** Mal.3:1-5; Mat. 21:12; Luqa 19:45; Yh. 2:14.

— Mukəddəs yazmilarda: «Mening öyüm barlik əllər üçün dua-tilawəthana dəp atilidu» dəp pütülgən əməsmu? Lekin silər uni bulangqilarning uwisioğa aylanduruwətinglar! — dəp təlim baxlidi. □ ■

¹⁸ Bax kaһinlar wə Təwrat ustazliri buni anglap, uni yokitixning qarisini izdəxkə baxlidi; pütkül halayiq uning təlimigə təajjuplinip qaloaqaqa, ular uningdin qorkatti. ■

¹⁹ Kəqkurun, u *muhlisliri bilən xəhərning sirtioğa qikip kətti*. □

Ənjür dərihidin elinidioğan ibrət

²⁰ Ətisi səhərdə, ular ənjür dərihining yenedin ötüp ketiwetip, dərəhning yiltizidin kurup kətkənlikini bayxaxti. □

□ **11:17** «**Mening öyüm barlik əllər üçün dua-tilawəthana dəp atilidu**»... **silər uni bulangqilarning uwisioğa aylanduruwətinglar!** — «Yəx.» 56:7 wə «Yər.» 7:11ni kəring. Əysaning «bulangqilarning uwisi» degən səzi ikki bislik bolup, bir tərəptin bax kaһinlarning sodigərlərgə kurbanliqlarni setix hokuqini setip bərgənlikini kərsitidu; ikkinqidin, bu kaһinlarning həlkning Hudaning həkikitini anglax pursitini bulap, uning ornioğa əzlrining mərtiwisini yukiri kətürüdioğan hər türlük qaidə-yosunlarni ularning boynioğa artip koyoqanliqini kərsitidu. ■ **11:17** 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Mat. 21:13; Luqa 19:46. ■ **11:18** Yəx.49:7, Mat.21:46.

□ **11:19** «**Kəqkurun, u muhlisliri bilən xəhərning sirtioğa qikip kətti**» — grek tilida «Kəqkurun, ular xəhərning sirtioğa qikip kətti». Baxka birhil təjimis: «Kəqkurunliri, Əysa bilən muhlisliri xəhərning sirtioğa qikip ketətti». Ixlar dərwekə hər küni xundak bolatti. □ **11:20** «**dərəhning yiltizidin kurup kətkən...**» — bu karamət məjizə rohiy bir həkikətni sürətləp beridu, əlwəttə.

21 *Darəhni həlitini* esigə kəltürgən Petrus:
— Ustaz, qara, sən qarşıoğan ənjür dərihi kurup
ketiptu! — dedi. □

22 Əysa ularoşa jawabən mundak dedi:
— Hudaning ixənqidə bolunglar. □

23 Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki,
kimdəkim bu taşka: Bu yərdin kətürülüp den-
gizə taxlan!» desə wə xundakla kəlbidə heq
guman qılmay, bəlki eytkinining əməlgə exişoşa
ixənq bar bolsa, u eytkən ix uning üqün əməlgə
axidu. ■

24 Xu səwəbtin mən silərgə xuni eytimənki,
dua bilən tiligən hər bir nərsə bolsa, xuningə
erixim, dəp ixinglar. Xunda, tiliginglar
əməlgə axidu. ■

25 Wə ornunglardin turup dua qiləninglarda,
birərsigə oşumnglar bolsa, uni kəqürünglar.
Xuning bilən ərxiki Atanglarmu siləning gu-
naşliringlarni kəqürüm qilidu. ■

26 Ləkin silər baxqilarni kəqürüm qilmisanglar,
ərxiki Atanglarmu siləning gunaşliringlarni
kəqürüm qılmaydu. □ ■

□ **11:21 «Ustaz»** — grek tilida «Rabbi». □ **11:22 «Hudaning ixənqidə bolunglar»** — grek tilida «Hudaning ixənqigə igə bolunglar». ■ **11:23** Mat. 17:20; 21:21; Luğa 17:6. ■ **11:24** Yər. 29:12; Mat. 7:7; Luğa 11:9; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yaş. 1:5, 6; 1Yuşa. 3:22; 5:14. ■ **11:25** Mat. 6:14; Kol. 3:13.

□ **11:26 «Ləkin silər baxqilarni kəqürüm qilmisanglar, ərxiki Atanglarmu siləning gunaşliringlarni kəqürüm qılmaydu»** — bəzi kona kəqürmilərdə muxu -26-ayət tepilmaydu. Nemila bolmisun, bu ayət həkikəttur. «Mat.» 6:15ni kəring. ■ **11:26** Mat. 18:35.

*Əysaning hōqūqining sūrūxtūrūlūxi**Mat. 21:23-27; Luqa 20:1-8*

27 Ular Yerusalemoqa kaytidin kirdi. U ibadəthana hōylilirida aylinip yūrgəndə, bax kahinlar, Təwrat ustazliri wə aqsakallar uning yenioqa kelip:■

28 — Sən kiliwatkan bu ixlarni kaysi hōqūqqa tayinip kiliwatisən? Sanga bu ixlarni kiliw hōqūqini kim bərgən? — dəp soridi.■

29 Əysa ularoqa jawabən:

— Mənmu silərdin bir soal soray. Silər uning oqa jawab bərsənglar, mənmu bu ixlarni kaysi hōqūqqa tayinip kiliwatkanlikimni eytip bərimən:

30 — Yəhya yūrgüzgən qəməldürūx bolsa, ərxinmu, yaki insanlardinmu? Manga jawab bərsənglarqu!

31 Ular əzara mulahizə kilixip:

— Əgər «Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undakta, silər nemə üqün Yəhya oqa ixənmidinglar?» dəydu. □

32 Əgər: «Insanlardin kəlgən» desək,... bolmaydu! — deyixti (qünki barliq həlq Yəhyani pəyoqəmbər dəp kari oqqa, ular həlktin qorqatti).■

■ 11:27 Mat. 21:23; Luqa 20:1. ■ 11:28 Mis. 2:14; Ros. 4:7; 7:27. □ 11:31 «Ular əzara mulahizə kilixip: — Əgər

«Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undakta, silər nemə üqün Yəhya oqa ixənmidinglar?» dəydu» — muxu diniy ərbablarning həmmisi əslidə Yəhya pəyoqəmbərnin yətküzgən həwirigə jawabən: «Bizgə towa kiliw kerək əməs» degən wə Yəhya «mening kəynimdə kelidioqan» dəp kərsətkən Məsihnin kelixigə ixənməy, uning qəməldürūxini rət kiloqanidi, əlwəttə.

■ 11:32 Mat. 14:5; Mar. 6:20.

³³ Buning bilən, ular Əysaqa:

— Bilməymiz, — dəp jawab berixti.

— Undaқта, mənmu bu ixlarni qaysi hokukqa tayinip qiliwatqanliqimni eytmaymən, — dedi u ularqa.

12

Rəzil ijarikəxlər həqqidiki təmsil

Mat. 21:33-46; Luqa 20:9-19

¹ Andin, u ularqa təmsillər bilən sözləxkə baxlidi:

— Bir kixi bir üzümzarlıq bərpa qilip, ətrapini qitlaptu; u bir xarab kəlqiki kəziptu wə bir kəzət munarini yasaptu. Andin u üzümzarlıqni baqwənlərgə ijarigə berip, əzi yaqa yurtqa ketiptu.■

² Üzüm pəsli kəlgəndə, baqwənlərdin üzümzarlıqtiki mewilərdin *tegixlikini* əkelix üqün bir kulini ularning yenioqa əwətiptu.

³ Lekin ular uni tutuwelip dumbalap, quruk qol qayturuptu.

⁴ Hojayin yənə bir kulni ularning yenioqa əwətiptu. Uni bolsa ular qalma-kesək qilip, baxkəzini yerip, haqarətləp qayturuptu.

⁵ Hojayin yənə birsini əwətiptu. Lekin uni ular əltürüptu. U yənə tola qullarni əwətiptu, lekin ular bəzilirini dumbalap, bəzilirini əltürüptu.

⁶ Hojayinning yenida pəqət uning səyümlük bir oqlila qaloqqa, ular oqlumnioqu hərmət qilar

■ **12:1** Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1; Yər. 2:21; 12:10; Mat. 21:33; Luqa 20:9.

dəp, u uni əng ahiri bolup baqwənlərninğ yenioğa əwətiptu.

⁷ Lekin xu baqwənlər əzara: «Bu bolsa mi-rashor; kelinglar, uni ɵltürɵwətəyli, xuning bilən mirasi bizningki bolidu!» deyixiptu.■

⁸ Xunga ular uni tutup ɵltüröp, üzümzarliğining sirtioğa taxliwetiptu.

⁹ Əmdi üzümzarliğining hojayini kəndək kılıdu? U ɵzi kelip baqwənlərninğ ɵltürıdu wə üzümzarliğinin baxkılaroğa berıdu.

¹⁰ Əmdi silər muqəddəs yazmilardin munu ayətni oqup bakmioğanmusilər? —

«Tamqılar taxliwətkən tax bolsa, Burjək texi bolup tikləndi.□ ■

¹¹ Bu ix Pərwərdigardındur,

Kəzimiz aldida karamət bir ixtur»□ ■

¹² Ular uning bu təmsilni ɵzliřigə karitip eytkanliğinini qūxəndi; xunga ular uni tutux yolini izdəxti; halbukı, halayıqtin qorquxup, uni taxlap ketip qaldı.

■ **12:7** Yar. 37:18; Zəb. 2:8; Mat. 26:3; Yh. 11:53

□ **12:10** «**Tamqılar taxliwətkən tax bolsa, burjək texi bolup tikləndi**» — «burjək texi» bolsa həkəndək imarətninğ ulidiki əng muhım uyultax bolup, ul selinoğanda birinçi bolup qoyulıdıoğan taxtur. Yəhıdiy kattıwaxlar «rohıy həyat»ning burjək texi bolıoğan Məsihni taxlixiwətməkçi idi, wə dərwekə taxliwətti. ■ **12:10** Zəb. 118:22-23; Yəx. 28:16; Mat. 21:42; Luğa 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:6.

□ **12:11** «... **Bu ix Pərwərdigardındur, kəzimiz aldida karamət bir ixtur**» — toluq bexarət (10-11) «Zəb.» 118:22-23də tepılıdu. ■ **12:11** Zəb. 118:22,23

«*Kəysərgə baj tapxuramduq?*» degən kıltak
Mat. 22:15-22; Luğa 20:20-26

¹³ Xuningdin keyin, ular birnəqqə Pərisiy wə Hərodning tərəpdarlırını uni öz səzi bilən kıltakka qüxürüx məksitidə uning aldiəa əwətti. □ ■

¹⁴ Ular kelip uningə: — Ustaz, silini səmimiy adəm, adəmlərgə kət'iy yüz-hatirə kılmaydu, heqkimgə yan basmaydu, bəlki kixilərgə Hudaning yolını sadıqlıq bilən əgitip keliwatıdu, dəp bilimiz. *Siliqə, Rim imperatori* Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioğa uyoqunmu-yoq? □

¹⁵ Zadi baj tapxuramduq-tapxurmamduq? — deyixti.

Lekin u ularning sahtipəzlikini bilip ularəa: — Nemixka meni sinimakqisilər? Manga bir

□ **12:13 «Hərod padixahning tərəpdarlırı»** — Hərod padixah Rim imperiyəsi tərıpidin təyinləngən bolup, u Yəhüdiy bolmioəqqa Yəhüdiylarning kəpinqisi uningəa intayin əq idi. Xundak boləjini bilən öz mənəpəitini kəzləydiəan, uni qollaydiəan «Hərod tərəpdarlırı» bar idi. «Hərodlar» toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **12:13** Mat. 22:15; Luğa 20:20. □ **12:14 «Kəysərgə baj-selik tapxurux...»** — Rimning hər bir imperatorioğa «Kəysər» degən nam-unwan berilətti; məsilən Kəysər Awoqustus, Kəysər Yulius, Kəysər Tiberius qatarlıqlar. **«Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioğa uyoqunmu-yoq?»** — əyni wakıtta, Yəhüdiylar rimlikləarning zulmi astida yaxawatkanıdı.

Əgər Əysa: «Rim imperatorioğa baj tapxurux toqra» desə, bu gəptin azadlıqni istigən Yəhüdiylar uni «Mana taza bir yalakqi, hain ikən» dəp tillixatti. «Baj tapxurmaslıq kerək» degən bolsa, u Rim imperiyəsıgə qarxi qıqқан bolatti; andin ular uni Rim waliyisioğa ərz qıloğan bolatti. Ular muxundak soallarnı sorax arkılik Əysanı gəpidin tutuwelip, rimlikləarning qolioğa tapxurup, uningəa ziyankəxlik kılmakqi boluxқан.

«dinar» pulni əkelinglar, mən körüp bakay, — dedi.□

¹⁶ Ular pulni elip kəldi, u ulardin:

— Buning üstidiki sürət wə nam-isim kimning?

— dəp soridi.

— Kəysərning, — deyixti ular.

¹⁷ Əysa ularəja jawabən: — *Undağ bolsa, Kəysərning həkkini Kəysərgə, Hudaning həkkini Hudaəja tapxurunglar*, — dedi. Xuning bilən ular uningəja intayin həyran qəlixti.□ ■

Tirilixkə munasiwətlik məsilə

Mat. 22:23-33; Luğa 20:27-40

¹⁸ Andin «Əlgənlər tirilməydu» dəydiəjan Saduqiylar uning aldiəja kelip qıstap soal qoydi:□ ■

¹⁹ — Ustaz, Musa *pəyğəmbər* Təwratta bizgə: «Bir kixi əlöp ketip, ayali tul qəlip, pərzənt kərmigən bolsa, uning aka yaki inisi tul qəlojan

□ **12:15 «Manga bir «dinar» pulni əkelinglar, mən körüp bakay»** — «dinar» yaki «dinarus» degən Rim imperiyəsidi birhil pul birliki bolup, üstigə Kəysərning süriti besiləjanidi, əlwəttə. Bir «dinarus» təhminən bir adəmning künlük həkkı bolatti («Mat.» 20:2ni kəring). □ **12:17 «Kəysərning həkkini Kəysərgə, Hudaning həkkini Hudaəja tapxurunglar»** — demək, «Kəysərgə Kəysərning həkkı (uning süriti qüxürülgən nərsə)ni tapxurunglar» — Kəysərgə baj tələx kərək. Əmma qəndaq nərsə üstidə «Hudaning süriti» bar? İnsan əzi «Hudaning süriti» bolup, biz pütünimizni Hudaəja tapxuriximiz kərəktur («Yar.» 1:26-27ni kəring). ■ **12:17 Mat. 17:25; 22:21; Rim. 13:7.** □ **12:18 «Saduqiylar»** — bu məzhəpdikilər toqruluk «Mat.» 16:1diki izahətəni wə «Təbirlər»ni kəring. ■ **12:18 Mat. 22:23; Luğa 20:27; Ros. 23:8.**

yenggisini əmrigə elip, kərindixi üqün nəsil qalduruxi lazim» dəp yazoqan. □ ■

²⁰ Burun yəttə aka-uka bar idi. Qongi öylinip pərzənt qaldurməyla əldi.

²¹ İkkinqi kərindixi yenggisini əmrigə elip, umu pərzənt kərməy əldi. Üqinqisining əhwalimu uningkiyə ohxax boldi.

²² Xu tərəkədə yəttisi ohxaxla uni elip pərzənt kərməy kətti. Ahirda, u ayalmu aləmdin ötti.

²³ Əmdi tirilix künidə ular tirilgəndə, bu ayal qaysisining ayali bolidu? Qünki yəttisining həmmisi uni hotunlukğa aloqan-də! — deyixti.

²⁴ Əysa ularoqə mundaq jawab bərdi:

— Silər nə mukəddəs yazmilarni nə Hudaning qudritini bilmigənlikinglar səwəbidin muxundak azoqan əməsmusilər?

²⁵ Qünki əlümdin tirilgəndə insanlar öylənməydu, ərgə təgməydu, bəlki ərxтики pərixtilərgə ohxax bolidu. ■

²⁶ Əmdi əlgənlərnin tirilixi məsilisi həkqədə *Təwratta*, yəni Musaoqə qüxürülgən kitabtiki «tikənlik» wəkəsidə, Hudaning uningə qandak eytkinini, yəni: «Mən İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasidurmən!» deginini oqumidinglarmu?

□ **12:19** «Bir kixi əlöp ketip...» — grek tilida «birsning akisi yaki ukisi əlsə,...». «uning aka yaki inisi tul qaloqan yenggisini əmrigə elip, kərindixi üqün nəsil qalduruxi lazim» — «Qan.» 25:5. ■ **12:19** Yar. 38:8; Qan. 25:5, 6.

■ **12:25** Mat. 22:30; 1Yuhə. 3:2.

□ ■

27 U ölüklərning Hudasi əməs, bəlkə tiriklərnin Hudasi dur! Xunga silər qattiq ezip kətkənsilər! □

Əng muhim əmr

Mat. 22:34-40; Luqa 10:25-28

28 Ular qə yəkin kəlgən, munaziriləxkənlirini angli qan wə Əysanın ular qə yahxi jawab bərgənlikini kərgən bir Təwrat ustazi uningdin: — Pütün əmlərning iqidə əng muhimi qaysi? — dəp soridi. ■

29 Əysa mundaq jawab bərdi:

— Əng muhim əmr xuki, «Angli qin, əy Israil! Pərwərdigar Hudayimiz bolə qan Rəb birdur. ■

30 Pərwərdigar Hudayingni pütün kəlbinq, pütün jening, pütün zehning wə pütün küqüng bilən səygin». Mana bu əng muhim əmr.

31 Uning qə ohxaydi qan ikkinqi əmr bolsa: — «Qoxnangni əzüngni səygəndək səy». Heqkandaq əmr bulardin üstün turmaydu. ■

32 Təwrat ustazi uning qə: — To qra eytingiz, ustaz, həqiqət boyiqə səzlidinqiz; qünki U birdur, Uningdin baxqisi yoqtur; □

□ **12:26 «Mən İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasi durmən!»** — «Mis.» 3:6. ■ **12:26** Mis. 3:6,15; Mat. 22:31,32; Ros. 7:32; İbr. 11:16.

□ **12:27 «U ölüklərning Hudasi əməs, bəlkə tiriklərnin Hudasi dur!»** — Əysanın bu səzi to qruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **12:28** Mat. 22:34; Luqa 10:25. ■ **12:29** Qan. 4:35; 6:4-5; 10:12; Luqa 10:27. ■ **12:31** Law. 19:18; Mat. 22:39; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Yak. 2:8. □ **12:32 «Qünki u birdur, uningdin baxqisi yoqtur»** — «U» Hudani kərsitidu, əlwəttə.

³³ insanning Uni pütün kəlbi, pütün əkli, pütün jeni wə pütün küqi bilən səyüxi həm qoxnisinimu özini səygəndək səyüxi barlıq köydürmə qurbanlıqlar həm baxqa qurbanlıq-hədiyələrdinmu artuqdur.

³⁴ Əysa uning aqılanilik bilən jawab bərginini kərüp:

— Sən Hudaning padixahlıqıdin yirək əməssən,
— dedi.

Xuningdin keyin, heqkim uningdin soal soraxqa petinalmidi.■

Qutkuzoquqi-Məsih — Dawutning oqli həm Rəbbi

Mat. 22:41-46; Luqa 20:41-44

³⁵ İbadəthana hoylilirida təlim bərgəndə, Əysa bularoqa jawabən mundak soalni otturiqqa koydi:

Təwrat ustazlirining Məsihni «Dawutning oqli» deginini kəndak qüxinisilər? □ ■

³⁶ Qünki Dawut əzi Mukəddəs Rohta mundak degənoqu: —

«Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: —

«Mən sening düxmənliringni təhtipəring kılouqə,

■ **12:34** Qan. 4:35; 6:4-5; Yəx. 45:21 □ **12:35** «bularoqa jawabən mundak soalni otturiqqa koydi» — grek tilida «mundak jawab bərdi: —». «**Dawutning oqli**» — muxu yərdə «Dawutning əwladi»ni kərsitidu, əlwəttə. ■ **12:35** Mat. 22:41; Luqa 20:41.

Mening ong yenimda olturoʻyin!».[□] ■

³⁷ Dawut *Məsihi*ni xundak «Rəbbim» dəp atioʻqan tursa, əmdi *Məsih* qandaqmu *Dawutning* oʻqli bolidu?

U yərdiki top-top həlk uning səzini hursənlik bilən anglaytti.[□]

Əysaning Təwrat ustazlirini əyiblix

Mat. 23:1-36; Luqa 20:45-47

³⁸ U ularoʻqa təlīm bərginidə mundak dedi:

— Təwrat ustazliridin hoxyar bolunglar. Ular uzun tonlarni kiyiwaloʻqan haldə kerilip yürüxkə, bazarlarda kixilərninɡ ularoʻqa boləqan *uzun salamlirioʻqa*,[□] ■

³⁹ sinagoglarda aldinkı orunlarda, ziyapətlərdə tərdə olturuxkə amraq kelidu.

⁴⁰ Ular tul ayallarning barlik əy-besatlirini yəwalidu wə kəz-kəz kılıp yaloʻqandin uzundin-

[□] **12:36** «Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: — «Mən sening düxmənlirini təhtipəring kılıoʻuqə, mening ong yenimda olturoʻyin!» — Zəb.» 110:1. ■ **12:36** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Ibr. 1:13; 10:13. [□] **12:37**

«Dawut Məsihiⁿⁱ xundak «Rəbbim» dəp atioʻqan tursa, əmdi *Məsih* qandaqmu *Dawutning* oʻqli bolidu?» — demək, Qutkuzoʻuqi-Məsih padixah *Dawutning* əwladı bolsimu, lekin padixah *Dawut Məsihi*ni «Rəbbim» degən yərdə *Məsih* *Dawut*tin uluq bolidu, həm tuoʻquluxtın burunla «Rəb» süpitidə idi.

[□] **12:38** «Təwrat ustazliri... bazarlarda kixilərninɡ ularoʻqa boləqan uzun salamlirioʻqa... *amraq kelidu*» — «uzun» degən səz grekqə tekisttə yok; tarix tətqiqatlırioʻqa asəsən ularoʻqa kılıqan «salamlar»ni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz.

■ **12:38** Mat. 23:5, 6; Luqa 11:43; 20:46.

uzun dualar qilidu. Ularning tartidioqan jazasi tehimu eoqir bolidu!■

Tul ayalning ianisi

Luka 21:1-4

41 U ibadethanidiki sadiqə sanduqining udulida olturup, uningoa pullirini taxlawatqan halay-ikqa qarap turatti. Nuroqun baylar uningoa heli kəp pul taxlaxti. □ ■

42 Namrat bir tul ayalmu kelip, tiyinning təttin biri qimmitidiki ikki ləptonni taxlidi.□

43 U muhlislrini yenioqa qaqirip, ularoa mundaq dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, bu namrat tul ayalning ianə sanduqioqa taxlioqini baxqilarning həmmisining taxlioqanliridin kəptur. ■

44 Qünki baxqilar əzlrining exip taxqanliridin sadiqə qildi; lekin bu ayal namrat turupmu, əzining bar-yoqini — tiriqqilik qilidioqinining həmmisini sadiqə qilip taxlidi.

■ **12:40** Mat. 23:14; Luka 20:47; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11. □ **12:41** «**sadiqə sanduqi**» — grek tilida bu səz adəttə «həzinə»ni kərsitidu. Lekin muxu yərdə ibadethanidiki həzinə üqün sadiqlər yioqilidioqan jay, bəlkim qong bir sanduqni kərsətsə kerək. ■ **12:41** 2Pad. 12:10; Luka 21:1. □ **12:42** «**ikki ləpton**» — «ləpton» degən bu pul «denarius»ning 1/128i bolup, bir ixləmqingə «altə minut»luk həkqigə toqra kelətti. ■ **12:43** 2Kor. 8:12.

13

*Ibadəthanining wəyran qilinixidin bexarət;
ahirki zamanlardiki alamətlər*

Mat. 24:1-44; Luqa 21:5-33

¹ U ibadəthanidin qikiwatqanda, muhlislriridin biri uningqa:

— Ustaz, kara, bu nemidegən həywətlik taxlar wə imarətlər-hə! — dedi.■

² Əysa uningqa jawabən:

— Sən bu həywətlik imarətlərnı kərdüngmu? Bir tal taxmu tax üstidə qalmaydu, həmmisi qaldurulmay gumran qilinidu, — dedi.■

³ U Zəytun teqida, yəni ibadəthanining udulida olturoqanda, Petrus, Yakup, Yuhanna wə Andriyaslar uningdin astioqina:■

⁴ — Bizgə eytkinqu, bu ixlar qaçan yüz beridu? Bu barlıq wəkələrnıng yüz beridioanlıqını kərsitidioan nemə alamət bolidu? — dəp so-raxti.■

⁵ Əysa ularqa jawabən söz baxlap mundaq dedi: — Hezi bolunglarki, heqkim silərnı azdurup kətmisun.■

⁶ Qünki nuroqun kixilər mening namimda kelip: «Mana özüm xudurmən!» dəp, kəp adəmlərnı azduridu.□ ■

⁷ Silər urux həwərliri wə urux xəpilirini angliqininglarda, bulardın alaqzadə bolup kətmənglar; qünki bu ixlarnıng yüz berixi

■ **13:1** Mat. 24:1; Luqa 21:5. ■ **13:2** 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Luqa 19:44. ■ **13:3** Mat. 24:3; Luqa 21:7. ■ **13:4**

Ros. 1:6. ■ **13:5** Yər. 29:8; Əf. 5:6; 2Tes. 2:2, 3; 1Yuha. 4:1. □ **13:6** «**Mana özüm xudurmən**» — «Mana özüm Məsihdurmən» degən mənini bildüridu. ■ **13:6** Yər. 14:14;

23:21.

mukərrər. Lekin bu zaman ahiri yetip kəlgənliki əməs.

⁸ Qünki bir millət yənə bir millət bilən uruxka qıqıdu, bir padixahlıq yənə bir padixahlıq bilən uruxka qıqıdu. Jay-jaylarda yər təwrəxlər yüz beridu, aqarqılıqlar wə qalaymıqanqılıqlar bolidu. Mana bu ixlarning yüz berixi «tuəqutning toləqikining baxlinixi» bolidu, halas. □ ■

⁹ Silər bolsanglar, özünqlarəqa pəhəs bolunglar; qünki kixilər silərnı tutqun kılıp sot məhkımılırigə tapxurup beridu, sinagoglarda qamqılınisilər. Silər mening səwəbımdın əmirlər wə padixahlar aldiəqa elip berilip, ular üqün bir guwahlıq bolsun dəp sorakka tartıl-isilər. □ ■

¹⁰ Lekin bulardın awwal hux həwər pütkül

□ **13:8 «bir millət yənə bir millət bilən uruxka qıqıdu, bir padixahlıq yənə bir padixahlıq bilən uruxka qıqıdu»** — ibraniy tilida (xundakla grek tilida) bu ibarə dünya boyıqə kengəygən uruxlarnı kərsitixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklıq ibarə toqruluk misallar bar. **«Mana bu ixlarning yüz berixi «tuəqutning toləqikining baxlinixi» bolidu, halas»** — Əysa Məsih qaysi ixning «tuəqulidu»əanlıqını biwasitə deməydu. Təwəndiki səzlırigə qarışanda, buni yeni dəwrning tuəquluxı dəp qaraymız. ■ **13:8** Yəx. 19:2.

□ **13:9 «sot məhkımılıri»** — grek tilida «sanhedrinlar». Yəhudiylarning məhkımılırını wə bəkim baxka hərhil sorakhanılarnı kərsitidu. ■ **13:9** Mat. 10:17; 24:9; Luqa 21:12; Yh. 15:19; 16:2; Wəh. 2:10.

əllərgə jakarlinixi kerək. □

¹¹ Əmdi ular silərnı apirip *soraqqa* tapx-uroqanda, nemə deyix həkqıdə nə əndixə nə mullahızə kılmanglar, bəlki xu waqıt-saitidə silərgə qaysi gəp berilsə, xuni eytinglar; qünki səzligüqi silər əməs, Mukəddəs Rohtur. ■

¹² Qerındax qerındixioqa, ata balisioqa hainlik kılip əlümgə tutup beridu. Balıarmu ata-anisi bilən zitlixip, ularni əlümgə məhkum kılduridu. ■

¹³ Xundakla silər mening namim tıpəylidin həmmə adəmning nəpritigə uqraysilər, lekin ahıroiqə bərdaxlik bərgənlər kutkuzulidu. ■

Yerusalemde wəyran kıloquqi «yirginqlik nomussizlik» pəyda bolidu; «dəhxətlik azab-oqubat»

¹⁴ «Wəyran kıloquqi yirginqlik nomussizlik»ning əzi turuxqa tegixlik bolmioqan yərdə turoqinini kərgininglarda, (kitabhan bu səzning mənisini qüxəngəy) Yəhudiye əlkisidə turuwatqanlar taqlarqa qaqsun. □ ■

¹⁵ Əgzidə turoqan kixi əyigə qüxməy yaki əyidiki birər nemini aloqili iqigə kırməy *qaqsun*.

□ **13:10 «bulardin awwal hux həwər pütkül əllərgə jakarlinixi kerək»** — «awwal» degən səzgə qarıqanda, hux həwərnıng hər jayoqa jakarlinixi zamanning ahıridin awwal, xundakla bəlkim 9-ayəttə eytiloqan nəhayiti eoqır ziyankəxliktin awwal boluxi mumkin («Mat.» 24:14ni kərüng). ■ **13:11** Mat. 10:19; Luqa 12:11; 21:4. ■ **13:12** Əz. 38:21; Mik. 7:6. ■ **13:13** Mat. 10:22; 24:13; Luqa 21:19; Wəh. 2:7,10. □ **13:14 «Wəyran kıloquqi yirginqlik nomussizlik»** — buning toqrisida Təwrat «Dan.» 9:24-27ni wə u toqıruluk izahətlarnı kərüng. ■ **13:14** Dan. 9:27; Mat. 24:15; Luqa 21:20,21; 2Tes. 2:4

16 Etizlarda turuwatqan kixi bolsa qapinini aloqili öyigə yanmisun.

17 U künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatqanlarning haliqə way! □

18 *Ƙaqidioqan* waqtinglarning kixka toqra kelip qalmasliki üqün dua qilinglar. □

19 Qünki u qaqda Huda yaratqan dunyaning apiridə qilinoqandin buyan muxu qaqkiqə körülüp baqmioqan həm kəlgüsidimu körülməydioqan zor azab-oqubət bolidu. ■

20 Əgər Pərwərdigar u künlərnı azaytmisa, heqkandaq ət igisi kutulalmaydu. Lekin U Öz tallioqanliri üqün u künlərnı azaytidu. □

21 Əgər u qaqda birsi silərgə: «Ƙaranglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «Ƙaranglar, u ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar. □ ■

22 Qünki sahta məsihlər wə sahta pəyoqəmbərlər

□ **13:17 «u künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatqanlarning haliqə way!»** — undaq kixilərgə qeqix əpsiz bolidu, əlwəttə. □ **13:18 «Ƙaqidioqan waqtinglarning kixka toqra kelip qalmasliki üqün dua qilinglar»**

— Yəhüdiy diniy ərbablarning Təwrat qanunioqə boləqan qüxənqisigə asasən, Yəhüdiylar adəttə xabat (dəm elix) künidə xəhər dərwazisi wə dukanlarnı taqıxi kerək. Bu küni səpər qilix mən'i qilinoqan boləqaqka, Pələstində turoqanlarəqə nisbətən yeməklik setiwelix wə baxka yərlərgə qeqix intayin qulaysiz bolidu. «Ƙix»ta Yəhüdiyədə dərya-wadilarda su pat-pat texip turoqaqka, qixtimu qeqix intayin təs bolidu. ■ **13:19** Mat. 24:21 □ **13:20 «U Öz tallioqanlar üqün»** — grek tilida «U tallioqan tallioqanliri üqün» degənlik bilən ipadilinidu — Huda Əzining tallioqanliriəqə baqliqan muhəbbitini alahidə təkittləydu. □ **13:21 ««Ƙaranglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «Ƙaranglar, u ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar»** —

«u» — Məsihni kərsitidu. ■ **13:21** Mat. 24:23; Luqa 21:8.

məydanqə qıqıdu, məjizilik alamətlər wə karamətlərnı kərsıtu; xuning bilən əgər mumkin bolıdıqan bolsa, ular hətta *Huda* talıqanlarnı həm azdurıdu. ■

²³ Xuning üqün, silər həxyar bolunglar. Mana, mən bu ixlarning həmmisını silərgə aldin'ala ukturup qoydum.

İnsan'ooqlıning kelıxi

²⁴ Əmdi xu künlərdə, xu azab-okubət ötüp kətkən həman, kuyax kəriyıdu, ay yoruklukını bərməydu, ■

²⁵ yultuzlar asmandın təkülüp qüxıdu, asmandıki küqlər lərzıgə kelıdu. □ ■

²⁶ Andın kixilər İnsan'ooqlıning uluq küq-kudrət wə xan-xərəp bilən bulutlar ıqıdə kelıwatqanlıkını kərıdu. □ ■

²⁷ U öz pərixtilirını əwətıdu, ular unıng talıqanlırını dunyanıng tət tərıpidın, zemınnıng qətlıridın asmanning qətlırigıqə yıqıp jəm kılıdu. □

■ **13:22** Qan. 13:2; 2Tes. 2:11. ■ **13:24** Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:10,31; 3:15; Mat. 24:29; Luqa 21:25; Wəh. 6:12.

□ **13:25** «yultuzlar asmandın təkülüp qüxıdu, asmandıki küqlər lərzıgə kelıdu» — «Yəx.» 13:10, 34:4, «Yo.» 2:10ni kərüng. «Asmandıki küqlər» bəlkım barlık jin-xəytanlarnı kərsıtu; «lərzıgə kelıdu» bəlkım ularnıng küqtın qelıxını kərsıtu. ■ **13:25** Yəx. 13:10; 34:4. □ **13:26** «Andın kixilər insan'ooqlıning uluq küq-kudrət wə xan-xərəp bilən bulutlar ıqıdə kelıwatqanlıkını kərıdu» — «Dan.» 7:13ni kərüng. ■ **13:26** Dan. 7:10; Mat. 16:27; 24:30; Mar. 14:62; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7. □ **13:27** «dunyanıng tət tərıpidın» — grek tilıda «tət xamaldın» bilən ıpadılınıdu.

Ənjür dərihidin sawaқ elix

²⁸ — Ənjür dərihidin mundaq təmsilni biliwelinglar: — Uning xahliri kəkirip yopurmaq qıkarqanda, yazning yeqinlap qaloanliқini bilisiler. ■

²⁹ Huddi xuningdək, *mən baya degənlirimning* yüz beriwatqanliқini kərgininglarda, uning yeqinlap qaloanliқini, hətta ixik aldida turuwatqanliқini biliwelinglar. □

³⁰ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətlərninğ həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr өtməydu. □

³¹ Asman-zemin yoқilidu, biraq mening sozlimin hərgiz yoқalmaydu. ■

Hoxyar bolunglar

■ **13:28** Mat. 24:32; Luқа 21:29. □ **13:29** «**mən baya degənlirimning yüz beriwatqanliқini kərgininglarda, uning yeqinlap qaloanliқini, hətta ixik aldida turuwatqanliқini biliwelinglar**» — bu teksttiki «uning (yeqinlap qaloanliқi)» yaki insan'ooqlining özini, yaki kelidoqan künini, yaki Hudaning padixahliқini kərsitidu («Luқа» 21:31).

□ **13:30** «**bu alamətlərninğ həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr өtməydu**» — əgər tiloqa elinoqan alamət Yerusalemning wəyran boluxioqa (miladiyə 70-yili) (13:2) qaritiloqan bolsa, undaqta «dəwr» degən sөz təbiyyki (1) Əysaning dəwriddə yaxap өtkən adəmlərnin kərsitidu. Əgər Məsihninğ dunyoqa qaytip kelixigə (13:26) qaritiloqan bolsa, «dəwr» degən sөz bəlkim (2) pütün Yəhudiyə həkini (3) bu ayətlərdə eytiloqan «dəhxətlik azab-оқubət»tiki wəқələrninğ baxlinix dəwriddə yaxioqanlarnin kərsitidu. Xunga barliқ wəқələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degənlilik bolidu. Bizningqə (3)-xərh aldi-kəyni ayətlərgə əng bap kelidu. ■ **13:31** Zəb. 102:25-27; Yəx. 40:8; 51:6; Ibr. 1:11.

³² Lekin xu küni yaki waqit-saiti toʻruluk hawærni heqkim bilmaydu — hætta nê ærxtiki pærixtilærnu bilmaydu, nê oʻqul bilmaydu, uni pækæt Atila bilidu. ■

³³ Hoxyar bolunglar, sægæk bolup dua kilinglar, qünki u waqit-sætning qaqa kelidioxanlikini bilmaysilær. ■

³⁴ Bu huddi yaqa yurtqa qikmaqçi boloxan adæmning æhwaliqa ohxaydu. Yoloqa qikidioxan qaqda, u kullirioqa öz hokukini bekitip, hærbirigæ öz wæzipisini tapxuridu wæ dærwaziwænnungmu sægæk boluxini tapilaydu.

³⁵ Xuningdæk, silærnu sægæk bolunglar; qünki øyning igisining *qaytip* kelidioxan waqtining — kæqkurunmu, tün yerimimu, horaz qilioxan waqitmu yaki sæhær waqtimu — uni bilælmaysilær;

³⁶ u tuyuksiz kælgændæ, silærning uhlawatkininglarning üstigæ qüxmisu!

³⁷ Silærgæ eytkinimni mæn hæmmæylængæ eytimæn: Sægæk turunglar!

14

Ræhbærlærning suykæst qilixi

Mat. 26:1-5; Luqa 22:1-2; Yh. 11:45-53

■ **13:32** Mat. 24:36; Ros. 1:7. ■ **13:33** Mat. 24:42; 25:13; Luqa 12:40; 21:36; 1Tes. 5:6.

¹ «**Ötöp ketix**» heyti wə «**petir nan heyti**»^oqa ikki kün qaloqanidi. Bax kaşınlar wə Təwrat ustazliri uni hiylə-nəyrəng bilən tutup öltürüxning qarisini izdäytti. □ ■

² Qünki ular:

— Bu ix heyti-ayəm künliri qilinmisun. Bolmisa, həlq arisida malimanqilik qikixi mumkin, — deyixətti.

Ihlaşmən ayalning Əysani ətirlixi

Mat. 26:6-13; Yh. 12:1-8

³ Əmdi u Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning öyidə dastihanda olturoqanda, aq qaxtexi xixidə nahayiti qimmətlik sap sumbul ətirni kətürüp kəlgən bir ayal uning yenioqa kirdi. Ayal aq qaxtexi xexini qeqip, ətirni Əysaning bexioqa kuydi. □ ■

⁴ Lekin bəzilər buningoqa hapa boluxup, birbirigə:

— Bu ətir nemə dəp xundak israp qilinidu?

⁵ Qünki bu ətirni üq yüz dinardin artuq puloqa satkili bolatti, puli kəmbəoqəllərgə sədikə qilinsa

□ **14:1** «**Ötöp ketix**» heyti wə «**petir nan heyti**»^oqa ikki kün qaloqanidi — bu ikki heytning təpsilatlıri üçün «Mis.» 12-bab, «Law.» 23-babni wə «Təbirlər»ni kəring. İbraniy tilida «Pesaq», yaki «Pasha» heyti dəp atilidu. ■ **14:1** Mat. 26:2; Luqa 22:1; Yh. 11:55; 13:1. □ **14:3** «**Simon mahaw**» — yəni «Mahaw kesili» deyilidioqan Simon — Simon bəlkim ilgiri mahaw kesiligə giritpar boluqanidi. Bizningqə bu ix wə «Yuh.» 12:1-11də hatiriləngən wəqə bir ixtur. ■ **14:3** Mat. 26:6; Luqa 7:37; Yh. 11:2; 12:3.

bolmamti! — deyixti. Ular ayaloqa xundak tapatənə kילוili turdi.□

⁶ Lekin Əysa ularoqa:

— Uning ihtiyariqa koyunglar, nemə dəp uning kənglini aqritisilər? U mening üstümgə yahxi ix kildi.

⁷ Qünki kəmbəoqəllər daim aranglarda bolidu, halioqan waqitinglarda ularoqa həyr-sahawət kərsitələysilər; lekin mening aranglarda boluxum silərgə daim nesip boliwərməydu!■

⁸ Ayal qamining yetixiqə kildi; u mening bədinimning dəpnə kilinixioqa aldin'ala təyyarlik kılıp, uningoqa ətir-may kuyup koydi.□

⁹ Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, bu hux həwər pütkül dunyaning kəyeridə jakarlansa, bu ayal əslinip, uning kילוan bu ixi təriplnidu, — dedi.

Yəhudaning Əysaoqa satkunluk kিলixi

Mat. 26:14-16; Luqa 22:3-6

¹⁰ Xu waqıtta, on ikkiyləndin biri bolqan Yəhuda Ixqariyot uni ularoqa tutup berix məksitidə bax kaşinlarning aldioqa bardi. ■

¹¹ Ular buni anglap huxal bolup kətti wə uningoqa pul berixkə wədə kিলixti. Yəhuda uni tutup berixkə muwapik pursət izdəp yürətti.

□ **14:5** «**bu ətirni üç yüz dinardin artuk puloqa satkili bolatti**» — «dinar» yaki «dinarus» degən Rim imperiyəsidi birhil pul birliki bolup, bir «dinarus» təhminən bir adəmnin bir künlük həkki bolatti. «Mat.» 20:2ni kərüng. ■ **14:7** Qan. 15:11. □ **14:8** «**uningoqa ətir-may kuyup koydi**» — yaki «uningoqa məsih kildi». ■ **14:10** Mat. 26:14; Luqa 22:4.

*Ətüb ketix heytingin kəqlik tamiki**Mat. 26:17-25; Luqa 22:7-14, 21-23; Yh. 13:21-*

30

¹² Petir nan heytingin birinçi küni, yəni ətüb ketix heytingin qurbanlıq *kəzisi* soyulidioğan küni, muhlislar uningdin:

— Ətüb ketix heytingin *tamiki*ni yeyixing üçün bizning kəyərgə berip təyyarliximizni halaysən? — dəp soridi. □ ■

¹³ U muhlisleridin ikkiylənni aldin mangozup ularoqa:

— Xəhərgə kiringlar, u yərdə kozida su kətürüwaloğan bir ər kixi silərgə uqraydu. Uning kəynidin menginglar. □

¹⁴ U adəm nəgə kirsə xu əyning igisigə: «Ustaz: Muhlisirim bilən ətüb ketix heytingin *tamiki*ni yəydiöğan mehmanhana kəyərdə? — dəp sorawatidu» — dənglar.

¹⁵ U silərnı baxlap üstünki kəwəttiki rətləngən sərəmjanlaxturuloğan qong bir eoiz əyni kərsitidu. Mana xu yərdə bizgə təyyarlık kılıp turunglar, — dedi.

□ **14:12 «petir nan heytingin birinçi küni, yəni ətüb ketix heytingin qurbanlıq kəzisi soyulidioğan küni»** — «petir nan heyti» yəttə kün bolidu, birinçi küni «ətüb ketix» heytimu təng bolidu. Bu küni, Yəhudiylar əyliridə koza soyup, petir nan bilən yəydu. **«Ətüb ketix heytingin tamiki»** — buning muhim kismi «ətüb ketix qurbanlıq kəzisi» idi («Mis.» 12:3-11, «Law.» 23:5, «Qel.» 28:16, «Qan.» 16:1-7ni kəring). ■ **14:12 Mis. 12:17; Mat. 26:17; Luqa 22:7.** □ **14:13 «Xəhərgə kiringlar»** — «xəhər» — Yerusalem xəhərigə, demək. **«u yərdə kozida su kətürüwaloğan bir ər kixi silərgə uqraydu»** — Qanaanda (Pələstində) ər kixilər bögüngə kədər adəttə su kətürməydu.

16 Muhlislar yoloğa qikip xəhərgə kirip, yolukkan ixlarning həmmisi u eytkəndək boldi. Xu yərdə ular ətüp ketix həytining tamikini təyyarlasti.

17 Kəq kirgəndə, u on ikkəylən bilən öygə kəldi.

18 Ular dastihanda olturup oʻizalanoqanda Əysa: — Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, aranglardiki birəylən, mən bilən billə oʻizaliniwatkan birsi manga satqunluk qilidu, — dedi. □ ■

19 Ular *bu səzdin* qayoqoqa qəmüp, bir-birləp uningdin:

— Mən əməstimən? — dəp soridi. Yənə birsi: — Mən əməstimən? — dedi.

20 Lekin u ularoqa:

— *Xu kixi* on ikkəyləning biri, yəni qolidiki nanni mən bilən təng tawaqqa tögürgüqi bolidu.

21 Insan'ooqli dərwekə əzi toqrisida *mukəddəs yazmilarda* pütülgəndək aləmdin ketidu; birak Insan'ooqlining tutup berilixigə wasitiqi boləan adəmning həlioqa way! U adəm tuoqulmioqan bolsa uningoqa yahsi bolatti! — dedi. □

■ 14:17 Mat. 26:20; Luqa 22:14. □ 14:18 «dastihanda

olturup oʻizalanoqanda...» — grek tilida «dastihanda yetip oʻizalanoqanda...». ■ 14:18 Zəb. 41:9; Ros. 1:17. □ 14:21

«... birak Insan'ooqlining tutup berilixigə wasitiqi boləan adəmning həlioqa way! U adəm tuoqulmioqan bolsa uningoqa yahsi bolatti!» — Yəhuda bu səzni angliqandin keyin dərhal qikip bax kaqinlarning yenioqa barəqan bolsa kerək. «Markus», «Luqa», «Yuhanna»diki «ətüp ketix» həytining kəqlik tamiki toqrisidiki bayanlarni kəring.

«Rəbning ziyapiti»

Mat. 26:26-30; Luğa 22:15-20; 1Kor. 11:23-25

²² Ular oqizaliniwatqanda, Əysa bir nanni qolioğa elip təxəkkür eytkandin keyin, uni oxtup, muhlisliroğa üləxtürüp bərdi wə:

— Elinglar, bu mening tenim, — dedi. □ ■

²³ Andin u qolioğa jamni elip *Hudaşa* təxəkkür eytkandin keyin, uni muhlisliroğa sundi. Ularning həmmisi uningdin iqixti.

²⁴ U ularğa: — Bu mening kənim, nuroşun adəmlər üçün təküliđioğan, yengi əhdini tüzidiğan kənimdur. □

²⁵ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, Hudaning padixahlıqida yengidin xarabtin iđidiğan künğıqə, üzüm telining xərbisini hərgiz iqməymən, — dedi.

²⁶ Ular bir mədhiyə küyini eytkandin keyin talağa qıqıp, Zəytun teşioğa qarap ketixti.

Muhlislarning Əysani taxlap ketixi

Mat. 26:31-35; Luğa 22:31-34; Yh. 13:36-38

²⁷ Andin Əysa ularğa:

Silər həmminglar tandurulup putlixisilər, çünki *mukəddəs yazmilarda*:

□ **14:22 «Əysa bir nanni qolioğa elip təxəkkür eytkandin keyin»** — yaki «Əysa nanni qolioğa elip (uni) bərikətligəndin keyin,...». ■ **14:22** Mat. 26:26; Luğa 22:19; 1Kor. 11:23.

□ **14:24 «Bu mening kənim, nuroşun adəmlər üçün təküliđioğan, yengi əhdini tüzidiğan kənimdur»** — «yengi əhdə» Təwrat, «Yər.» 31:31-34, «Luğa» 22:20ni, «Ibr.» 13:20ni kərüng. Bəzi kona kəqürmilərdə pəkət «əhdə» deyilidu.

«Mən padıqını uruwetimən,
Koylar patiparak bolup tarkitiwetilidu» dəp
pütülgən. □ ■

²⁸ Ləkin mən tirilgəndin keyin Galiliyəgə silərdin
burun barimən, — dedi. ■

²⁹ Ləkin Petrus uningə:

— Həmməylən tandurulup putlaxsimu, mən
hərgiz putlaxmaymən, dedi. ■

³⁰ Əysa uningə: — Mən sanga bərhək xuni
eytip koyayki, bəgün, yəni bəgün keqə horaz
ikki kətim qillioquqə, sən məndin üq kətim
tanisən, — dedi. ■

³¹ Ləkin Petrus tehimu kət'iylik bilən uningə:
— Sən bilən billə əlidioqan ix kerək bolsimu,
səndin hərgiz tanmaymən, — dedi. Kəloqan
həmmisimu xundək deyixti. ■

Əysaning Getsimanə başqisidiki dua-tilawiti
Mat. 26:36-46; Luqa 22:39-46

³² Andin ular Getsimanə degən bir jayoqə kəldi. U
muhlislaroqə: — Mən dua-tilawət kəlip kəlgüqə,
muxu yərdə olturup turunglar, dedi. ■

³³ U Petrus, Yəqub wə Yuhənnani birgə elip
mangdi wə sür besip, roq-kəlbidə tolimu pərixan
boluxkə baxlidi. □

□ **14:27** «Mən padıqını uruwetimən, koylar patiparak
bolup tarkitiwetilidu» — «Zək.» 13:7. Muxu bexarəttə
səzligüqi Hudaning əzi, əlwəttə. ■ **14:27** Zək. 13:7; Mat. 26:31;
Yh. 16:32. ■ **14:28** Mat. 26:32; 28:10; Mar. 16:7. ■ **14:30**
Mat. 26:34; Luqa 22:34; Yh. 13:38. ■ **14:31** Yh. 13:37.
■ **14:32** Mat. 26:36; Luqa 22:39; Yh. 18:1. □ **14:33** « Əysa ...
roq-kəlbidə tolimu pərixan boluxkə baxlidi » — grek tilida «u ...
roqta tolimu pərixan boluxkə baxlidi».

34 U ularoʻa:

— Jenim ʻelidioʻandək bəkmu azablanmakta. Silər bu yərdə kəlip, oyoʻaq turunglar, — dedi.

■
35 U səl nerirək berip, ʻezini yərgə etip düm yatti wə mumkin bolsa, u dəkikining ʻöz bexiʻoʻa qüxməy ʻötüp ketixi üqün dua kəlip: □ ■

36 — I Abba Ata, Sanga həmmə ix mumkindur; bu kədəhni məndin ʻötküzüwətkəysən! Lekin bu ix mən haliʻoʻandək əməs, sən haliʻoʻandək bolsun, — dedi. □ ■

37 U *üqəylənniŋ* yeniʻoʻa kaytip kəlginidə, ularning uhlap qaloʻanlikini kərüp, Petruska: — Əy Simon, uhlawatamsən?! Bir saətmu oyoʻaq turalmidingmu?! ■

38 Ezikturuluxtin saklinix üqün, oyoʻaq turup dua kilinglar. Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ʻətliri ajizdur, — dedi. □ ■

■ 14:34 Yh. 12:27. □ 14:35 «u dəkikining ʻöz bexiʻoʻa qüxməy ʻötüp ketixi üqün ...» — grek tilida «xu saətniŋ ʻöz bexiʻoʻa qüxməy ʻötüp ketixi üqün...». ■ 14:35 Luqa 22:41.

□ 14:36 «I Abba Ata, Sanga həmmə ix mumkindur» — ibraniy tilida «abba» degən səz oʻoʻulning atisiʻoʻa boləan yekinqilikini bildüridu. Uyoʻurqidiki «səyümlük ata» degəngə yekin kelidu. Bu səz həm muhəbbət həm qongqur hərmətnimu bildüridu. «bu kədəhni məndin ʻötküzüwətkəysən!» — «bu kədəh» uning aldida turidioʻan azab-oʻqubətlərnı kərsitidu. Təwratning kəp yərliridə «kədəh» dəl xu mənidə ixlitilidu (məsilən «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15də).

■ 14:36 Yh. 6:38. ■ 14:37 Mat. 26:40; Luqa 22:45.

□ 14:38 «Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ʻətliri ajizdur» — «kixining ʻətliri» grek tilida «ət». Injilda «ət» yaki «ət-tən» daim degüdək adəmnıŋ ʻöz teni tərıpidin azdurulidioʻan, gunaħkar təbiitini kərsitidu. «Rim.»diki «kirix səz»imizni kərüng.

■ 14:38 Gal. 5:17.

³⁹ Andin u yənə berip, ohxax sözlər bilən qaytidin dua kildi.

⁴⁰ U ularning yenioqa qaytip kəlginidə, ularning yənə uhlap qalqanlığını kərđi, qünki ularning kəzliri uykuoqa ilinqanidi. Ular uningoa nemə deyixini bilməy qaldı.

⁴¹ U üqinqi qetim ularning yenioqa qaytip ularoa:

— Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eli-watamsilər? Əmdi boldi bəs! Waqit-saiti kəldi; mana, Insan'ooqli gunahkarlarning kolioqa tapx-uruldi! □

⁴² Qopunglar, ketəyli; mana, manga satkunluk qilidoqan kixi yeqin kəldi! — dedi.

Əysaning tutqun qilinixi

Mat. 26:47-56; Luqa 22:47-53; Yh. 18:3-12

⁴³ Wə xu dəkikidə, uning səzi tehi tügiməyla, mana, on ikkəyləndin biri bolqan Yəhuda kəldi; uning yenida bax kaqınlar, Təwrat us-tazliri wə aqsakallar tərripidin əwətilgən kiliq-toqmaqlarni kətürgən zor bir top adəm bar idi. ■

⁴⁴ Uningoa satkunluk qiloquqi ular bilən alliburun ixarətni bekitip: «Mən kimni səysəm, u dəl xudur. Silər uni tutup, yalap elip ketinglar» dəp kelixkənidi.

⁴⁵ U kelip udul Əysaning aldioqa berip:

□ **14:41** «**Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eli-watamsilər?**» — yaki bolmisa: «Əmdi uhlawerisilər, dəm eliwerisilər!» (demək, kinayilik gəp) yaki pəkət: «Əmdi uhlanglar, dəm elinglar!». ■ **14:43** Mat. 26:47; Luqa 22:47; Yh. 18:3.

— Ustaz, ustaz! — döp uni sөyüp kätti. □ ■

⁴⁶ Ular uningöta kol selip, uni tutkun kildi.

⁴⁷ Wə uning yenida turoqanlardin birəylən kiliqini suqurup, bax kahinning qakiriöta uruwidi, uning kulikini xilip quxüruwätti.

⁴⁸ Əysa jawabən ularöta:

— Bir qarakqini tutidiöandək kiliq-tokmaklarni ketürüp meni tutkili kəpsiləroq?

⁴⁹ Mən hər küni ibadəthana hoylilirida silər bilən billə bolup təlim berəttim, lekin silər u qaoqda meni tutmidinglar. Lekin bu ixlarning yüz berixi mukəddəs yazmilarda aldindin pütülgənlərnin əməlgə axuruluxi üqün boldi, — dedi. ■

⁵⁰ Bu qaoqda, həmməylən uni taxlap keqip ketixti. ■

⁵¹ Pəqət uqisioqta kanap rəht yepinqakliwalöqan bir yigit uning kəynidin əgixip mangdi. Yax əskərlər uni tutuweliwidi,

⁵² lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardin keqip kätti. □

□ **14:45** «Ustaz, ustaz» — «Ustaz» ibraniy tilida «Rabbi» deyilidu. Ibraniylar arisida adəmnin ismini ikki qetim qakirix adəttə inatayin qongqur həssiyat, alaħidə amraklikni bildüridu.

■ **14:45** 2Sam. 20:9. ■ **14:49** 1Sam. 24:14-15; Zəb. 22:6-7; 69:9; Luqa 24:25 ■ **14:50** Ayup 19:13; Zəb. 88:8, 18; Zək.13:7

□ **14:52** «...uqisioqta kanap rəht yepinqakliwalöqan bir yigit... lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardin keqip kätti» — birnəqqə xərħqilər bu «məlum yax yigit»ni Markusning əzi ikən, döp qaraydu. Bizmu qoxulimiz. U muxu yərdə özini «muhlis» döp atimaydu. Bəlkim u muxu yərdə **barlik kixilərnin** Əysadin waz keqip uni taxliöqanlikini təkitliməqci bolidu.

Aliy kengəxmida sotlinix

Mat. 26:57-68; Luqa 22:54-55, 63-71; Yh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Əmdi ular Əysani bax kaһinning aldioa elip berixti. Bax kaһinlar, barliq aqsakallar bilən Təwrat ustazlirimu u yərgə uning yenioa yioildi. □ ■

⁵⁴ Petrus uningoa taki bax kaһinning sarayidiki hoylining iqigiqə yiraktin əgixip kəldi; u qarawullar bilən billə otning nurida otsinip olturdi.

⁵⁵ Bax kaһinlar wə pütün aliy kengəxmə əzaliri Əysani əlümgə məhkum kilix üqün, guwah-ispət izdidi, əmma tapalmidi. □ ■

⁵⁶ Qünki nuroqun kixilər uni ərz kilip yaloqan guwahqilik bərgən bolsimu, ularning guwahlikliri bir-birigə udul kəlməytti.

⁵⁷ Bəzi adəmlər ornidin turup, uning üstidin ərz kilip yaloqan guwahlik berip:

⁵⁸ — Biz uning: «Insan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxka bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən» degənlikini angliduk, — dedi.

□ ■

□ **14:53 «Bax kaһinlar, barliq aqsakallar bilən Təwrat ustazlirimu u yərgə uning yenioa yioildi»** — «uning yenioa» bax kaһin Qayafaning yenioa, demək. ■ **14:53** Mat. 26:57; Luqa 22:54; Yh. 18:13,24. □ **14:55 «aliy kengəxmə»** — ibraniy tilida «Sanhedrin») ■ **14:55** Mat. 26:59; Ros. 6:13. □ **14:58 «Insan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxka bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən»** — «Yuh.» 2:19ni körüng. Ular Məsiһning səzini burmilioqanidi. ■ **14:58** Mar. 15:29; Yh. 2:19.

59 Hætta ularning bu hëktiki guwahlikirimu bir-birigë mas këlmidi.

60 Andin bax kahin hëmmëylënning aldida ornidin turup, Əysadin:

— Këni, jawab bërmëmsën? Bular sening üstüngdin zadi kandaq guwahliklarni beriwatidu? — dëp soridi. ■

61 Lekin Əysa xük turup, hëqkandaq jawab bërmidi. Bax kahin uni kïstap yënë uningdin:

— Sën Mubarëk Bolöquqining Oqli Mësihmusën? — dëp soridi. □ ■

62 Xundaq, mën özüm, — dedi Əysa, — wë silër keyin Insan'ooqlining Kudrät Igisining ong yenida olturidoqanlikini wë asmandiki bulutlar bilën kelidoqanlikini kërisilër. □ ■

63 Xuning bilën bax kahin tonlirini yirtip taxlap: — Əmdi baxka hërqandaq guwahqining nemë hëjiti? □

64 Əzünglar bu kupurlukni angildinglar! Əmdi

■ **14:60** Mat. 26:62. □ **14:61** «**Sën Mubarëk Bolöquqining Oqli Mësihmusën?**» — «Mubarëk Bolöquqi» — Huda Əzidur. ■ **14:61** Yëx. 53:7; Ros. 8:32.

□ **14:62** «**silër keyin Insan'ooqlining Kudrät Igisining ong yenida olturidoqanlikini wë asmandiki bulutlar bilën kelidoqanlikini kërisilër**» — Tëwrat, «Dan.» 7:13ni kërüng.

■ **14:62** Dan. 7:13; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; Luka 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wëh. 1:7. □ **14:63** «**Xuning bilën bax kahin tonlirini yirtip taxlap...**» — bax kahin Əysani «kupurluk kildi» dëp qarap, özining buningöqë bolöqan qeqüxi wë oqëzipini ipadilëx üqün kiyimlirini yirtqan. Əysaning özining Mësih ikënlilikini etirap kïlix, uning Hudaöqë has hëqük wë xëhrät mëndidur, degënlidikur. Yënë xuni eytimizki, bax kahinning tonlirini yirtixning özi Tëwrat qanunioqë hilap idi («Law.» 10:6, 21:10).

buningoʻa nemə dəysilər? — dedi.
Ularning həmmisi u ölüm jazasioʻa buyrulsun,
dəp həküm qikirixti.

⁶⁵ Andin bəziliri uningoʻa tükürüxkə baxlidi,
yənə uning kəzlrini tengip, muxtlap: «Kəni,
pəyoʻəmbərqilik qilip bexarət berə!» deyixti.
Qarawullarmu uni xapiləq bilən kaqatlidi. □ ■

Petrusning Əysadin tenixi

*Mat. 26:69-75; Luqə 22:56-62; Yh. 18:15-18,
25-27*

⁶⁶ Petrus sarayning təwənki həylisida turoʻanda,
bax kahinning dedəkliridin biri kelip, ■

⁶⁷ issinip olturoʻan Petrusni kərup, uningoʻa
tikilip qarap:

— Sənmə Nasarətlik Əysa bilən billə idingolū, —
dedi.

⁶⁸ Lekin u tenip:

— Sening nemə dəwatkanlikingni bilmidim
həm qūxənmidim, — dedi-də, taxkiriʻoʻa,
dərwarzining aywaniʻoʻa qikip turdi. Xu əsnada
horaz bir qillidi.

⁶⁹ Uni yənə kərgən həliki dedək yənə u yərdə
turoʻanlarʻoʻa:

— Bu ulardın biri, — degili turdi. ■

□ **14:65** «bəziliri uningoʻa tükürüxkə baxlidi, yənə uning kəzlrini tengip, muxtlap: «kəni, *pəyoʻəmbərqilik qilip* bexarət berə!» — «Mat.» 26:68də muxu kixilərnig: «... «Kəni bexarət berə, seni kim urdi?» deyixkənlilikimu hatir-ilidu. «Qarawullarmu uni xapiləq bilən kaqatlidi» — yaki «Qarawullarmu uni arisioʻa eliwelip kaqatlidi». ■ **14:65** Ayup 16:10; Yəx. 50:6; Yh. 19:3. ■ **14:66** Mat. 26:58,69; Luqə 22:55; Yh. 18:16,17. ■ **14:69** Mat. 26:71; Luqə 22:58; Yh. 18:25.

⁷⁰ *Petrus* yənə inkar qildi.

Bir'azdin keyin, u yərdə turoqanlar Petruska yənə:

— Bərhək, sən ularning birisən. Qünki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?! — deyixti. □

⁷¹ Lekin u qattik qarqaxlar bilən kəsəm kilip:

— Silər dəwatқан həliki adəmni tonumaymən! — dedi.

⁷² Dəl xu qaşda horaz ikkinqi kətim qillidi. Petrus Əysaning əzigə: «Horaz ikki kətim qil-liquqə, sən məndin üq kətim tanisən» degən sözini esigə aldi; wə bularni oylap yioqlap kətti. □ ■

15

Əysaning Pilatusning aldida sotlinixi

Mat. 27:1-2, 11-14; Luqa 23:1-5; Yh. 18:28-38

¹ Ətisi tang etixi bilənla, bax kaşınlar aqsakallar, Təwrat ustazliri wə pütkül aliy kengəxmidikilər bilən məslihetlixip, Əysani başlap apirip, *waliy* Pilatuska tapxurup bərdi. ■

² Pilatus uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixəşimu? — dəp soridi.

□ **14:70** «Bərhək, sən ularning birisən. Qünki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?!» — ularning degənliri Petrusning tələppuzioqa asasen bolsa kerək. «Mat.» 26:72-73ni kəring.

□ **14:72** «...wə bularni oylap yioqlap kətti» — baxka birhil tərjimisi: — «... wə kengli buzulup yioqlap kətti». ■ **14:72** Mat. 26:34,75; Luqa 22:61; Yh. 13:38; 18:27. ■ **15:1** Zəb. 2:2; Mat. 27:1; Luqa 22:66; 23:1; Yh. 18:28; Ros. 3:13.

U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi. □ ■

³ Bax kaħinlar uning üstidin kayta-kaytidin ərz-xikayətlərni kilixti.

⁴ Pilatus uningdin yənə:

— Jawab bərməmsən? Kəra, ular üstüngdin xunqiwala xikayət kiliwatidu!? — dəp soridi. ■

⁵ Birək Əysa yənila həq jawab bərmidi; Pilatus buningə intayin həyran kəldi. ■

Əysa wə Barabbas

Mat. 27:15-31; Luķa 23:13-25; Yħ. 18:39-40;

19:1-16

⁶ Hər kətimlik *ətüp ketix* həytida, halayik kaysibir məħbusni tələp kilsa, waliy uni qoyup bərəttili. ■

⁷ Əyni wəqıttada, zindanda Barabbas isimlik bir məħbus bar idi. U əzi bilən billə topilang kətürgən həmdə topilangda kətillik kıləan nəqqəylən bilən təng solanəanidi. ■

⁸ Halayik quķan-sürən selip waliydin burun həmixə ularə qıləinidək yənə xundək kilixti. □

⁹ Pilatus ularə:

— Silər Yəħudiylarning padixahini qoyup bərix-imni halamsilər? — dedi

□ **15:2 «U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi»** — Əysaning «Əytķiningdək» degən jawabining grek tilida «Xundək, ləkin əħwal dəl sening oyliqiningdək əməs» degən puriki qikidu.

■ **15:2** Mat. 27:11; Luķa 23:3; Yħ. 18:33. ■ **15:4** Mat. 27:13; Yħ. 19:10. ■ **15:5** Yəx. 53:7 ■ **15:6** Mat. 27:15; Luķa 23:17; Yħ. 18:39. ■ **15:7** Mat. 27:16; Luķa 23:19; Yħ. 18:40.

□ **15:8 «Halayik quķan-sürən selip...»** — baxkə birhil tərjimisi: «Halayik (waliyning) aldioķa kelip...»

10 (qünki u bax kaħinlarning h s thorluqi t p ylidin uni tutup b rg nlikini bil tti).

11 Lekin bax kaħinlar halayikni: «Buning ornio a, Barabbasni qoyup b r» d p t l p qilixka k xx rtti. ■

12 Pilatus jawab n ulardin y n :

— Unda  bolsa, sil r «Y hudiylarning padixahi» d p atio an kixini qanda  bir t r p kil d watisil r? — dedi.

13 — Ular y n  awazini k t r p: — Uni krestligin! — d p warkirixatti.

14 Pilatus ularo a: — Nemixka? U nem  r zillik  tk z ptu? — dedi.

Bir k ular tehimu o aljirlixip:

— Uni krestligin! — d p warkiraxti.

15 Xunga Pilatus, halayikni razi qilmakqi bolup, Barabbasni ularo a qikirip b rdi.  ysani bolsa  amqilatkandin keyin, krestl x  q n *l xk rlirig * tapxurdi. □ ■

L xk rlarning  ysani m shir  kilixi

16 Andin l xk rl r  ysani waliy ordisidiki s ynao a elip kirip, p t n l xk rl r topini bu y rg  j m boluxka qakirdi. □ ■

■ 15:11 Mat. 27:20; Lu a 23:18; Y . 18:40; Ros. 3:14.

□ 15:15 «** ysani bolsa  amqilatkandin keyin...**» — Rim imperiyosid  jaza  amqiliri birn qq  tasmilik bolup, h rbir tasmisio a ko oxun w  ustihan parqiliri baolano an bolidu.  amqilio an wa tida jaza a tartilo uqi Yalingaqlinip, y rg  tizlandurulup, ikki yenida turo an l xk r uni  amqilaytti.

■ 15:15 Mat. 27:26; Y . 19:1. □ 15:16 «**waliy ordisidiki s yna**» — grek (latin) tilida «praytorium». «**l xk rl r topi**» — (grek tilida «ko ort») 500-600 kixidin t rkib tap an. ■ 15:16 Mat. 27:27; Y . 19:2.

17 Ular uning uqisioqa sösün rənglik ton kiydürüxti, andin ular tikənlik xahqilardin toqsoqan bir tajni bexioqa kiygüzdi. □

18 Andin uni mubarəkləp: «Yaxioqayla, i Yəhudiylarning padixahı!» deyixti.

19 Andin bexioqa qomux bilən hədəp urup, uningoqa qarap tükürüxti wə uning aldida tiz püküp, səjdə qilixti. □

20 Ular uni xundak mazak qiloqandin keyin, uningdin sösün tonni salduruwetip, uqisioqa öz kiyimlirini kiydürdi; andin ular uni krestləx üqün elip qikixti.

Uning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Luqa 23:26-39; Yh. 19:17-19

21 Kurini xəhiridin boləqan, Simon isimlik bir kixi yezidin kelip, u yərdin ətüp ketiwatatti (bu kixi Iskəndər bilən Rufusning atisi idi). *Ləxkərlər* uni tutup kelip, *Əysaning* krestini uningoqa məjburiy kətürgüzdi. □ ■

□ **15:17 «Ular uning uqisioqa sösün rənglik ton kiydürüxti»** — «sösün rəng» xu qaoqda xahənə kiyimning rənggi xundak idi («Mat.» 27:28, «Yuh.» 19:2ni kərting). Ular xu «xahənə ton» arqilik Əysani «sən padixahmu?!» dəp mazak qilmaqçi.

□ **15:19 «andin bexioqa qomux bilən hədəp urup...»** — yaki «andin bexioqa hasa bilən hədəp urup...». □ **15:21**

«Ləxkərlər uni tutup kelip, Əysaning krestini uningoqa məjburiy kətürgüzdi» — «Əysaning kresti» toqruluk; Əysa özini jazalaydioqan qoral boləqan xu krest (qapras yaoqoq)ni yüdüp mengixi kerək idi. U xundak qattik qamqilanəqanki, həlsirap yüdüp mangalmisa kerək. ■ **15:21** Mat. 27:32; Luqa 23:26.

22 Ular Əysani Golgota (tərcimisi, «bax səngək») degən yərgə elip kəldi; ■

23 andin ular uningəja iqix üqün murmækki arilaxturuloğan aqqıq xarab bərđi; lekin u uni qəbul qılmidi. □

24 Ular uni krestligəndin keyin, kiyimlerini əzara bəlüxüwelix üqün, hərəkəyisining ülüxini bekitixkə hər bir kiyimning üstigə qək taxlıdi. □ ■

25 Uni krestligən waqit künnig üqinqi saiti idi. □

26 Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahı» dəp pütülgənidi. □ ■

27 Ular uning bilən təng ikki qarəqqinimu krestlidi, biri ong tərəpidə, yənə biri sol tərəpidə idi.

28 Xundəq kilip, muqəddəs yazmildiki: «U jinayətgilərnig qatarida sanaldi» degən söz əməlgə axuruldi. □ ■

29 U yərdin ətkənlər baxlırini qayqixip, uni haqarətləp:

■ 15:22 Mat. 27:33; Luqa 23:33; Yh. 19:17. □ 15:23

«... ular uningəja iqix üqün murmækki arilaxturuloğan aqqıq xarab bərđi; lekin u uni qəbul qılmidi» — krestkə mihlinidiolanlarəja aqrıqni pəsəytix məqsitidə dora arilaxturuloğan xarab berilidikən. Biraq Əysa rət kildi. □ 15:24

«hərəkəyisining ülüxini bekitixkə hər bir kiyimning üstigə qək taxlıdi» — yaqi «hərəkəyisining ülüxini bekitixkə kimiym-liri üqün qək taxlıdi». ■ 15:24 Zəb. 22:18; Mat. 27:35; Luqa 23:34; Yh. 19:23. □ 15:25 «künnig üqinqi saiti» — haqırki waqit bolsa, ətigən saət tokquz idi. □ 15:26 «Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahı» dəp pütülgənidi» — bu xikayətnamə uning bexining yukiri tərəpigə bekitilgənidi («Mat.» 27:37). ■ 15:26 Mat. 27:37; Luqa 23:38; Yh. 19:19. □ 15:28 «U jinayətgilərnig qatarida sanaldi» — «Yəx.» 53:12. ■ 15:28 Yəx. 53:12; Luqa 22:37.

— Uhuq, sən ibadəthanini buzup taxlap, üq kün iqidə kaytidin yasap qikidioqan adəm, ■

³⁰ əmdi özüngni kütquzup kresttin qüxüp bakqına! — deyixti.

³¹ Bax kaşınlar bilən Təwrat ustazlırimu özara xundak məşirə kılıp:

— U baxkılarni kütquzuptikən, özini kütquzalmaydu.

³² İsrailning padixahı boləqan Məsih əmdi kresttin qüxüp baxsunqu, xuni kərsəkla uningəta etikad kılımız! — deyixti. Uning bilən təng krestləngənlərmu uni xundak haqarətləxti.

Əysaning əlümi

Mat. 27:45-56; Luqa 23:44-49; Yh. 19:28-30

³³ Əmdi *künninq* altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarangoquluk qaplidi wə tokquzinqi saitiqə dawam kildi. □ ■

³⁴ Tokquzinqi saəttə Əysa yukiri awaz bilən: «Eloi, Eloi, lama xawaqtani?», mənisi: — «Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?» dəp kattik nida kildi. □ ■

■ **15:29** Zəb. 22:7-8; 69:19-22; 109:25; Mat. 27:39; Luqa 23:35; Yh. 2:19. □ **15:33** «*künninq altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarangoquluk qaplidi wə tokquzinqi saitiqə dawam kildi*» — hazırkı waqit sistemisi boyiqə muxu halet qüx waqtidin (saet on ikiddin) baxlap saet üqkiqə dawam kildi.

■ **15:33** Mat. 27:45; Luqa 23:44. □ **15:34** «*Tokquzinqi saəttə*» — hazırkı waqit bolsa saet üqlərdə. «**Eloi, Eloi, lama xawaqtani?**», mənisi: — «**Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?**» — «Zəb.» «1:22»ni kəring. ■ **15:34**

Zəb. 22:1-2; Mat. 27:46.

35 U yerdə turuwatqanlarning bəziliri buni anglap:

— Mana, u Ilyas pəyoqəmbərgə nida kiliwatidu, — deyixti.

36 Ulardin birəylən yügürüp berip, bir parqə bulutni aqqıq xarabka qılap, qomuxning uqioqa selip uningqə iqküzüp:

— Tohtap turunglar! Qarap bakayli, ilyas *pəyoqəmbər* uni quxürgili kelərmikin? — dedi.■

37 Əysa kattıq warkiridi-də, rohini qoyuwətti. □

38 Wə *xu əsnada* ibadəthanining iqkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi.□ ■

39 Əmdi uning udulida turoqan yüzbexi uning qandak nida kilip rohini qoyuwətkənlikini kərüp:

— Bu adəm həkikətən Hudaning oqli ikən! — dedi.■

40 U yerdə yənə bu ixlarqə yiraktin qarap turuwatqan birnəqqə ayallarmu bar idi. Ularning arisida Magdallik Məryəm, kiqik Yaqup bilən

■ 15:36 Zəb. 69:21; Yh. 19:29. □ 15:37 «Əysa...

rohini qoyuwətti» — «rohini qoyuwətti» degənni baxka birhil tərjimisi «Əysa... tinikini tohtatti». □ 15:38 «... *xu*

əsnada ibadəthanining iqkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi» — bu pərdə ibadəthanidiki əng

mukəddəs jayni mukəddəs jaydin ayrip turidioqan pərdə bolup,

uning yirtilixi insanlarning Hudaning aldioqə baridioqan yolining

Əysaning əlümi bilən eqiloqanlikini bildüridu (ibadəthanidiki

«mukəddəs jay»ni sirtiki hoylidin ayriyidioqan yənə bir «sirtki

pərdə» bar idi, lekin buni kərsitix üqün adəttə baxka ataloqu

ixltilididu). ■ 15:38 2Tar. 3:14; Mat. 27:51; Luqa 23:45.

■ 15:39 Mat. 27:54; Luqa 23:47.

Yosəning anisi Məryəm wə Salomilar bar idi. □ ■

⁴¹ Ular əslidə Əysa Galiliyə əlkisidə turoqan waqıtta uningoqa əgixip, uning hizmitidə bolqanlar idi; bulardin baxqa uning bilən Yerusalemoqa birgə kəlgən yənə nuroqun ayallarmu *uning əhwalioqa* qarap turatti. ■

Əysaning dəpnə kilinixi

Mat. 27:57-61; Luqa 23:50-56; Yh. 19:38-42

⁴² Kəqkurun kirip qaloqanda («təyyarlux küni», yəni xabat künining aldinki küni bolqoqqa), □ ■

⁴³ aliy kengəxmining tolimu mətiwər əzasi, Arimatiyalıq Yüsüp bar idi. Umu Hudaning padixahlikini kütüwatqan bolup, jür'ət kilip *waliy* Pilatusning aldioqa kirip, uningdin Əysaning jəsitini berixni tələp kildi.

⁴⁴ Pilatus Əysaning allıqoqan əlgənlikigə həyran boldi; u yüzbexini qakirip, uningdin Əysaning əlginigə heli waqıt boldimu, dəp soridi.

⁴⁵ Yüz bexidin əhwalni uqkandin keyin, Yüsüpkə jəsətni bərdi.

⁴⁶ Yüsüp esil kanap rəht setiwelip, jəsətni *kresttin* quxürüp kanap rəhttə kepənlidi wə

□ **15:40** «**Yosəning anisi Məryəm**» — «Mat.» 27:56də «Yüsüpnin anisi Məryəm». ■ **15:40** Mat. 27:55; Luqa 23:49.

■ **15:41** Luqa 8:2, 3. □ **15:42** «**təyyarlux küni**» — adəttə xabat künining aldinki künini kərsitidu. Xabat künidə hərqandaq ixləx (məsilən otun terix, ot yeqix, hemir yuoqurux qatarlıqlar) mən'i kilinoqqa, xabat künidiki barlıq tamaklarni andinki küni, yəni jümə künidə təyyarlux kerək idi. Uning üstigə, qaidə boyiqə, əltürülgənlərnin jəsiti xabat künidə kresttə qalsə bolmaytti («Qan.» 21:23ni kəring). ■ **15:42** Mat. 27:57; Luqa 23:50; Yh. 19:38.

uni қiyada oyuloған bir қәbrigә қoydi; andin қәbrining аoқzioғa bir taxni domilitip қoydi.■

⁴⁷ Wә Magdalliq Mәryәм bilән Yosәning anisi Mәryәм uning қoyuloған yerini kәrүwaldi.

16

Әyса өlümdin tirilidu

Mat. 28:1-8; Luқа 24:1-12; Yһ. 20:1-10

¹ Xabat күni өtüxi bilәнla, Magdalliq Mәryәм, Yakupning anisi Mәryәм wә Salomilar berip Әysaning jәsitigә sürүх үqün huxpuraklık buyumlarni setiwaldi.□ ■

² Hәptining birinqi күni ular bәk baldur, tang sәһәrdә ornidin turup, күn қiqixi bilән қәbrigә bardi.□

³ Ular өзara: «Bizgә қәbrining аoқzidiki taxni kim domilitixip berәр?» deyixti.

⁴ Lekin ular baxlirini kәtүrүp қariwidi, taxning bir yanoға domilitiwetilginini kәrdi — әslidә u tax nahayiti yooған idi.

■ **15:46** Mat. 12:40; 26:12; 27:60; Luқа 23:53. □ **16:1**

«**Xabat күni өtüxi bilәнla**» — xabat күni xәнbә күni kәqtә күn petixi bilән baxlinatti. «... **Әysaning jәsitigә sürүх үqün huxpuraklık buyumlarni setiwaldi**» — yaki «Әysaning jәsitigә sürүх үqün huxpuraklık buyumlarni setiwaloғanidi». Bu ixқа қarioғanda, ayallar uning өlümdin tirilidoğanliқini һeқ oylap baқmioғanidi! ■ **16:1** Mat. 28:1; Luқа 24:1; Yһ. 20:1.

□ **16:2** «**hәptining birinqi күni**» — yәni yәkxәнbә күni.

⁵ Ular kəbrigə kirgəndə, ong tərəptə olturoqan, aq ton kiygən, yax bir adəmni kərdi, wə qattik dəkkə-dükkigə qüxti.■

⁶ Ləkin u ularoqə:

— Dəkkə-dükkigə qüxmənglar. Silər krestləngüqi Nasarətlik Əysani izdəwətilər. U tirildi, u bu yərdə əməs. Mana ular uni qoyqan jay!■

⁷ Ləkin beringlar, uning muhlisliroqə wə Petrusqə: «U Galiliyəgə silərdin əwwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar, — dedi.□ ■

⁸ Ular kəbridin qikipla bədər kaqti. Ularni titrək besip həoxini yokitay degənidi; bək kərkup kətkəqkə, həqkimgə həqnemini eytmidi.□ ■

Əysaning magdalliq Məryəmgə kərünüxi

Mat. 28:9-10; Yh. 20:11-18; Luqə 24:13-35

⁹ Əysa həptining birinqi küni tang səhərdə tirilgəndin keyin, əwwal Magdalliq Məryəmgə

■ **16:5** Mat. 28:2; Yh. 20:12. ■ **16:6** Mat. 28:5; Luqə 24:5.

□ **16:7** «..beringlar, uning muhlisliroqə wə Petrusqə: «U Galiliyəgə silərdin əwwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar» — Markus biwasitə demigini bilən həmmimiz bu səzligüqi «yax adəm»ni pərixətə dəp bilimiz (5-ayətni kərüng). ■ **16:7** Mat. 26:32; 28:10; Mar. 14:28; Ros. 1:3; 13:31; 1Kor. 15:5. □ **16:8** «**həqkimgə həqnemini eytmidi**» — mənisi, bəlkim muhlislidin baxqə həqkimgə eytmidi (məsilən, «Mat.» 28:8, 10ni kərüng). ■ **16:8** Mat. 28:8; Luqə 24:9; Yh. 20:18.

köründi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi. □ ■

¹⁰ Məryəm çikip, matəm tutup yiqlixip turoqan, burun uning bilən billə bolqanlarqə həwər bərđi.

¹¹ Uning tirik ikənlikini wə Məryəmgə körüngənlikini angliqanda, ular ixənmidi.

Əysaning ikki muhlisioqə körünüxi

¹² Bu ixlardin keyin, u ularning iqidiki yezioqə ketiwatqan ikkiyləngə baxqə siyaqta köründi. ■

¹³ Bularmu qəloqanlarning yenioqə qaytip, ularqə həwər qiloqan bolsimu, lekin ular bularoqimu ixənmidi.

Əysaning on bir muhlisioqə körünüxi

Mat. 28:16-20; Luqə 24:36-49; Yh. 20:19-23;

Ros. 1:6-8

¹⁴ Andin on birəylən dastihanda olturup oqizaliniwatqanda, u ularqə köründi wə ularning etikədsizliki wə tax yürəkliki üqün

□ **16:9** «Əysa həptining birinqi küni tang səhərdə tirilgəndin keyin, awwal magdallik Məryəmgə köründi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi...» — 9-20-ayətlər ikki qədimiy kəqürmidin baxqə, həmmə kəqürmilərdin tepilidu. Biz ularning «Markus»ning həqəkiy bir qismi ikənligigə həq gumanimiz yok; birəq muxu yərdə səhipə qəklimisidin toluq ispat kəltürəlməymiz. Inglizqə bilidioqan oqurmənlərninq «Den Burgon»ning ««Markus»ning ahirqi on ikki ayətliri» degən kitabini Internettin tapalaydioqanliqioqə ixinimiz. ■ **16:9** Luqə 8:2; Yh. 20:14,16. ■ **16:12** Luqə 24:13.

ularni tənbiḥ berip əyiblididi; çünki ular özining tirilginini körgənlərgə ixənmiğənidi.■

¹⁵ U ularoça mundak dedi:

— Pütkül jahanoça berip, yaritiloquqilarning hər birigə hux həwərnı jakarlanglar. ■

¹⁶ Etikađ kılıp, qəməldürüxnı kəbul kıləanlar kutkuzulidu. Etikađ kılmiəanlar bolsa gunahka bekitilidu.■

¹⁷ Etikađ kıləanlarning izliriəoça muxundak məjizilik alamətlər əgixip həmraḥ bolidu: — ular Mening namim bilən jinlarnı həydiwetidu; ular yengı tillarda səzləydu, □ ■

¹⁸ ular yılanlarnı kəllirida tutidu, hər kəndak zəhərlik nərsini iqsımu, ularoça zərər yətküzməydu; kəllirini bimarlaroça təgküzüp kəyso, kəsəlliri sakıyıp ketidu.□ ■

Əysaning asmanoça kətürülüxi
Luka 24:50-53; Ros. 1:9-11

■ **16:14** Luka 24:36; Yḥ. 20:19; 1Kor. 15:5. ■ **16:15** Mat. 28:19; Yḥ. 15:16. ■ **16:16** Yḥ. 3:18; 12:48. □ **16:17** «yengı tillar» — demək əzi əgənmiğən tillar. «Ros.» 2:4-11ni, «1Kor.» 12-, 14-babni wə munasiwətlık izahətlarnı kərüng. ■ **16:17** Luka 10:17; Ros. 2:4; 5:16; 8:7; 10:46; 16:18; 19:6,12. □ **16:18** «ular yılanlarnı kəllirida tutidu...» — məsilən, «Ros.» 28:3-6ni kərüng. «Etikađ kıləanlarning izliriəoça muxundak məjizilik alamətlər əgixip həmraḥ bolidu... .. kəllirini bimarlaroça təgküzüp kəyso, kəsəlliri sakıyıp ketidu» — enikki, etikađ kıləuqılər üqün «məjizilik alamətlər» Məsiḥkə iman-ixənq kəltürgəndin **keyinla** kelidu («muxundak məjizilik alamətlər əgixip həmraḥ bolidu» (17-ayət)). «Alamətlərnı kərsəm, **andin** ixinimən» degüqilər hərdaim kəp, əlwəttə. ■ **16:18** Luka 10:19; Ros. 28:5, 8.

¹⁹ Xunga Rəb ularoşa bu sözləni kılıp bolqandin keyin, asmanoşa kətürüldi, Hudaning ong yenida olturdi. □ ■

²⁰ Muhlislar qıqıp, hər yərgə berip hux həwəni jakarlap yürdi. Rəb ular bilən təng ixləp, söz-kalamioşa həmrah bolup əgəxkən möjizilik alamətlər bilən uningə ispat bərdi. □ ■

□ **16:19 «Xunga Rəb ularoşa bu sözləni kılıp bolqandin keyin, asmanoşa kətürüldi, Hudaning ong yenida olturdi»** — «xunga» — Rəb wədə kılıqan «möjizilik alamətlər» pəkət Muqəddəs Roş arqılıq bolatti; u ərxkə kətürülmigən bolsa, Muqəddəs Roş keləlməytti. **Xunga** (Əz söz-kalamini isxpatlaydıqan möjizilik alamətləni mumkin kılıx üqün) u ərxkə kətürülmisə bolmaytti. ■ **16:19** Luğa 24:50,51; Ros. 1:9.

□ **16:20 «Rəb ular bilən təng ixləp...»** — bəzi kona kəqürmilərdə «Rəb Əysa ular bilən təng ixləp...» deyilidu.

■ **16:20** Ros. 1:2; 14:3; 1Tim. 3:16; İbr. 2:4.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5